

**T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL MEKAN KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA KENT MOBİLYASI
TASARIM KRİTERLERİNİN İRDELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Peyzaj Mimarı Ahu SANCAK

İç Mimarlık Anabilim / Anasanat Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İpek FİTOZ

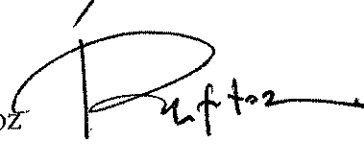
MART 2009

Ahu SANCAK tarafından hazırlanan KENTSEL MEKAN KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA KENT MOBİLYASI TASARIM KRİTERLERİNİN İRDELENMESİ adlı bu tezin yüksek lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

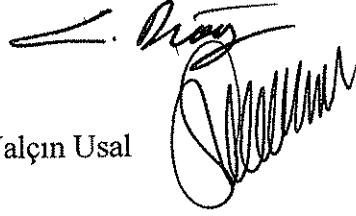

Yrd. Doç. Dr. İpek FİTOZ
Tez Yöneticisi

Bu çalışma, jürimiz tarafından İç Mimarlık Anabilim/ Anasanat Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : Yrd. Doç. Dr. İpek Fitoz

Üye : Yrd. Doç. Cem Doğan

Üye : Yrd. Doç. Dr. S. Selhan Yalçın Usal

Y. Üye : Yrd. Doç. Dr. Şenay Boduroğlu

Y. Üye : Yrd. Doç. İ. Ece Postalcı Altinkaya

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

ÖNSÖZ

İnsanlık doğuşundan itibaren yaşadığı çevreyi düzenlenme çabası içine girmiş; kasabalar, kentler oluşturmuştur. Oluşturulan bu yapay çevre içindeki kentsel mekanlarda, insanların gereksinimlerini karşılayan öğeler kent mobilyaları olmuştur. Kentsel mekanlarda kent mobilyaları, genellikle mekanı tanımlayan ve tamamlayan öğeler niteliğindedir. Bu tezin amacı kent mobilyalarının kentsel mekanlardaki kullanım amaçlarını vurgulamak ve kentsel kimliğe katkılarını incelemektir. İnsanların evleri dışında geçirdikleri hayatı kolaylaştırmak amacıyla tasarlanan kent mobilyaları, yüklendikleri işlevsel görevlerinin yanısıra, kent kimliği açısından simgesel bir boyut da oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasında, konunun seçilmesinden, sonuçlanması aşamasına kadar ilgi ve önerileri ile beni yönlendiren, destekleyen, değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. İpek Fitoz'a, çalışmalarım ve eğitimim süresince yardımlarını benden esirgemeyen İç Mimarlık Bölüm Başkanı Prof. Dr. Onur Altan'a, Bölüm Başkanı Yardımcıları Yrd Doç. Dr. Saadet Aytıs'a, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Burak Tansel'e sonsuz saygılarımı sunar ve teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca beni yönlendiren, geliştiren ve desteklerini benden esirgemeyen Arel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Ahmet Çakır'a içtenlikle teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca beni yalnız bırakmayan, elinden gelen tüm yardımı samimiyet ve özveriyle gösteren eşim Aykut Sancak'a, sevgili arkadaşım Filiz Aksu'ya ve son olarak da tüm yaşantım boyunca yanımda olan anneme teşekkür ederim.

Mart 2009

Ahu Sancak

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	ii
ÇİZELGE LİSTESİ	iii
ŞEKİL LİSTESİ	iv
GİRİŞ	viii
BÖLÜM 1: KENTSEL TASARIM VE MEKAN KİMLİĞİ	1
1.1. KENT-MEKAN-KİMLİK İLİŞKİSİ	1
1.1.1. Kent Kavramı	2
1.1.2. Mekan Kavramı	3
1.1.2.1. <i>Fiziksel Mekan</i>	5
1.1.2.2. <i>Algısal Mekan</i>	6
1.1.2.3. <i>Kavramsal Mekan</i>	6
1.1.3. Kimlik Kavramı	7
1.1.3.1. <i>Kentsel Kimlik</i>	8
1.1.3.2. <i>Mimari Kimlik</i>	8
1.2. KENTSEL MEKAN KAVRAMI	9
1.2.1. Kentsel Mekan Tanımı	10
1.2.2. Kentsel Mekan ve Donatım İlişkisi	10
1.2.3. Kentsel Mekan Türleri	10
1.2.3.1. <i>Özel ve Yarı Özel Mekanlar</i>	11
1.2.3.2. <i>Kamusal ve Yarı Kamusal Mekanlar</i>	12
1.2.4. Kentsel Mekanın Algılanması ve Kentsel Mekan Kimliği	13
1.3. KENTSEL MEKAN VE TASARIM İLİŞKİSİ	14
1.4. KENTSEL MEKANLARIN İNSAN-ÇEVRE ÜZERİNDE SAĞLADIĞI İŞLEVLER	18
BÖLÜM 2: KENTSEL MEKAN TASARIMINDA KENT MOBİLYASI	19
2.1. KENT MOBİLYASININ TANIMI VE GELİŞİM SÜRECİ	19
2.1.1. Kent Mobilyası Tanımı	20
2.1.2. Kent Mobilyalarının Gelişim Süreci	21
2.1.3. Kent Mobilyalarının Önemi	23
2.1.4. Kent Mobilyalarında Bulunması Gereken Özellikler	23
2.2. KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI	24
2.2.1. Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflandırma	25
2.2.2. Kullanım Türlerine Göre Sınıflandırma	25
2.2.3. Kentsel Mekana Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflandırma	27
2.2.4. Alt Yapı Sistemine Göre Sınıflandırma	28
2.2.5. Ürün Tasarım Bakış Açısına Göre Sınıflandırma	29
2.3. KENT MOBİLYALARI ÇEŞİTLERİ	32
2.3.1. Oturma Birimleri (Banklar, Pergolalar, Oturma Grupları)	33
2.3.2. Çocuk Oyun Elemanları	37
2.3.3. Bitki Kapları (Çiçeklikler)	40
2.3.4. Ağaç Dibi Izgaralar ve Ağaç Dibi Koruyucuları	42
2.3.5. Çöp Kutuları, Çöp Konteynerleri ve Çöp Konteyner Gizleyicileri	42
2.3.6. Satranç Takımları, Bisiklet Parkları ve Dış Mekan Spor Aletleri	44
2.3.7. Bilgi İletişim ve İşaret Panoları	45
2.3.8. Sınırlama Elemanları, Bordürler ve Paravanlar	49

2.3.9. Telefon Kabinleri ve Kent Kioskları	50
2.3.10. Toplu Taşıma Durakları	51
2.3.11. Heykeller	53
2.3.12. Bakım Kapakları	55
2.3.13. Zemin Kaplamaları	56
2.3.14. Su Ögesi	62
2.3.15. Aydınlatma Elemanları	63
2.4. KENT MOBİLYALARININ KULLANILDIĞI ALANLAR VE KULLANIM AMAÇLARI	71

BÖLÜM 3: KENT MOBİLYALARININ TASARIM KRİTERLERİ VE KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNA KATKISI

3.1. KENT MOBİLYALARI TASARIM KRİTERLERİ	75
3.1.1. Tasarım Etkenleri	77
3.1.1.1. <i>Kültürel Etkenler</i>	77
3.1.1.2. <i>Fiziksel Etkenler</i>	77
3.1.1.3. <i>Çevresel Etkenler</i>	78
3.1.2. Tasarım Ölçütleri	78
3.1.2.1. <i>İşlevsel Ölçütler</i>	79
3.1.2.2. <i>Psikolojik Ölçütler</i>	79
3.1.2.3. <i>Teknik Ölçütler</i>	79
3.1.3. Tasarım Süreci	80
3.1.3.1. <i>Tasarım Süreci Evreleri</i>	81
3.1.3.2. <i>Yeni Tasarım Yaklaşımları</i>	82
3.1.3.3. <i>Tasarım Disiplini</i>	83
3.1.4. Üretim Süreci	83
3.1.4.1. <i>Üretimde Kullanılan Malzeme Çeşitleri</i>	84
3.1.4.2. <i>Üretim Yöntemleri</i>	84
3.1.4.3. <i>Üretim Şekilleri</i>	85
3.1.5. Yerleştirme Süreci	85
3.1.5.1. <i>Doğru Yer Seçimi</i>	85
3.1.5.2. <i>Yerleştirme Miktarları</i>	86
3.1.5.3. <i>Yerleştirmede Montajın Önemi</i>	86
3.2. KENT MOBİLYALARINDA TASARIM SORUNLARI	87
3.2.1. Kent Mobilyalarındaki Yetersiz Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar	87
3.2.2. Peyzaj Mimarlığı Yönünden Kent Mobilyaları ile İlgili Sorunlar	88
3.3. KENT MOBİLYALARINDA ANTROPOMETRİ VE ENGELLİLERE YÖNELİK TASARIM	90
3.3.1. Kent Mobilyalarının Engellilere Yönelik Tasarımı	90
3.3.2. Kent Mobilyaları Tasarımında Antropometri	97
3.3.3.1. <i>Antropometrik Ölçüler</i>	98
3.3.3.2. <i>Ülkemizde Kent Mobilyalarında Kullanılan Antropometrik Ölçüler</i>	102
3.4. KENTSEL MEKAN KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA KENT MOBİLYALARININ YERİ	113
3.4.1. Kent Mobilyalarının Kentsel Mekan İmgesine Katkısı	114
3.4.2. Tarihi Kentlerde Kimlik ve Kent Mobilyası Tasarımı	115
SONUÇ	118
KAYNAKLAR	120
ÖZGEÇMİŞ	125

KENTSEL MEKAN KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA KENT MOBİLYASI TASARIM KRİTERLERİNİN İRDELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahu Sancak

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart, 2009

ÖZET

Kent kimliğinin en etkin öğelerinden biri fiziksel çevredir. Fiziksel çevrenin oluşumunda, topografya, kültürel değerlerle farklılaşan yaşam biçimi ve yaşam şekillerinin yapılaşması en önemli faktörler olarak sayılabilir. Sosyo-kültürel boyutun kendine özgü biçimsel karakteri fiziksel çevreye anlam kazandırarak mekan kimliğini yaratır. Kentsel mekanın biçimlenmesine katkısı olan kent mobilyaları kimlik oluşumunda tamamlayıcı rol oynar.

Bu çalışmanın birinci bölümde; kent, kimlik ve mekan kavramları açıklanarak, bu kavramların bir bütünü oluşturarak, özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin süregeldiği, her yaş, cins ve meslek grubunun yararlanmasına açık kent strüktürü içerisinde yer alan kentsel mekan kimliği, kentsel mekan ve tasarım ilişkisi anlatılmaktadır.

İkinci bölümde; kentsel mekanı daha zevkli, anlamlı kılarak kentsel konfor ve estetik yaratmaya yardımcı olan kent mobilyalarının tanımı, gelişim süreci, çeşitleri, kullanım alanları ve kullanım amaçları incelenmektedir.

İnsanların kentsel yaşamdaki ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanan kent mobilyaları, fiziksel ve sosyal çevre ile uyumlu, güven veren ürünler olmalıdır. Bu bağlamda üçüncü bölümde, kent mobilyaları tasarım kriterleri ve üretim süreci incelenerek; tasarımda oluşan hatalara, kent mobilyalarının insanlarla fiziksel uygunluğu açısından antropometrik ölçülere ve engellilere yönelik tasarım ölçütlerine yer verilerek, kentsel mekan kimliği oluşumundaki yeri irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Mobilya, Mekan, Kimlik, Tasarım

Sayfa Adedi: 137

Tez Yöneticisi: Yrd Doç. Dr. İpek Fitoz

**AN ANALYSIS OF THE CITY FURNITURE PLANNING IN THE URBAN
LOCATION IDENTITY FORMATION**

(A Master Thesis)

Ahu Sancak

**MIMAR SINAN FINE ARTS UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY**

March, 2009

SUMMARY

The most effective element of the identity of a city is the physical environment. We can say that topography, the way of life, that changes with the cultural values, and the making of the life shape are the most important factors in the forming of the physical environment. The social cultural format unique to his stylistic character creates the identity of the location while gaining significance to the physical environment. The city furnitures that has a contribution in the forming of the city location plays a role in the completion of the identity forming.

The first chapter of this work tells, while describing the concept of a city, the identity and the location about the urban location concept, the urban location types and the urban location planning involvements that takes place in the open city structure that benefits from every age, sex and occupation groups that obtain all the strenght of the private life by contrast with the collective life that completely is formed by these concepts.

In the second part, the city furnitures definition that is an accessory to make the urban location more enjoyable, to make a meaningful performing urban comfort and to make a esthetic creation, the development period, the varieties, the usage aims and the usage spaces, are been analyzed.

The city furnitures that are designed to compensate the needs of the people in a urban life has to be products that are harmonious with the physical and social environment and gives confidents. In this consistened third chapter the design criteria of the urban furniture and the productive time are being analyzed, the mistakes that are made in the design, the formation of the urban location identity while giving place to the criteria aimed at disabled and at antropometric measurements while taking into account the physical suitability of the human being.

Key words : City, Furniture, Location, Identity, Design

Page Numbers: 137

Supervisor : Yrd Doç. Dr. İpek Fitoz

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1. 1. Kentsel mekanların sınıflandırılması	12
Çizelge 1. 2. Farklı ölçekli kentsel mekanlar.....	14
Çizelge 1. 3. Kentsel tasarımın farklı ölçeklerde kullanımı.....	17
Çizelge 2. 1. Kentsel dış mekan için kullanım amacına göre aydınlatma ilkeleri	66
Çizelge 3. 1. Antropometrik ölçüler	97
Çizelge 3. 2. Oturma yeri yüksekliği için en az ve en çok yükseklik değerleri.....	102
Çizelge 3. 3. Oturma yeri yüksekliğinin tespitinde kullanılmak üzere otururken diz altı yüksekliğinin yüzdeler değeri.....	103
Çizelge 3. 4. TSE verilerine göre oturma yeri yüksekliği için en az ve en çok yükseklik değeri.....	103
Çizelge 3. 5. Oturma yeri yüksekliği karşılaştırma.....	103
Çizelge 3. 6. Oturma yeri derinliğinin tespitinde kullanılmak üzere, otururken kalça-baldır uzaklığının yüzdeler değeri	104
Çizelge 3. 7. Oturma yeri derinliğinin tespitinde kullanılmak üzere, otururken kalça-baldır uzaklığının en az ve en çok değeri	104
Çizelge 3. 8. Ankara Kızılay-Güvenpark oturma bankı ölçüleri	105
Çizelge 3. 9. Ankara İzmir caddesinden oturma bankı ölçüleri.....	106
Çizelge 3. 10. Otobüs durağı oturma bankı ölçüleri	107
Çizelge 3. 11. Ayakta duran bir insan için göz seviyesine ilişkin yüzdeler değeri	110

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. 1. Doğa çevrenin biçimlendirilerek mekan oluşturması, Kapadokya.....	5
Şekil 1. 2. İç ve dış mekan ilişkisi, Milano İtalya.....	6
Şekil 2. 1. Tarihte ilk kent mobilyası olarak karşımıza çıkan oturma birimi örneği, (Tarihi Roma Forumu'ndaki Golden Milestone)	23
Şekil 2. 2. Kent Mobilyaları- Bölgesel Dağılım Şeması	29
Şekil 2. 3. Bilgisayar ortamında hazırlanmış kent mobilyaları örnekleri	33
Şekil 2. 4. Ülkemizde son yıllarda kullanılan ahşap oturma birimi.....	34
Şekil 2. 5. Ülkemizde son yıllarda kullanılan metal oturma birimi	35
Şekil 2. 6. Japonya'dan vandalizmi yansıtan heykel niteliğinde bir oturma elemanı örneği	35
Şekil 2. 7. İstanbul Ulus Parkı'ndan ahşap pergola örneği	36
Şekil 2. 8. İngiltere' den pergola örneği	36
Şekil 2. 9. Karmaşık bir yapı olarak adlandırılan dört kuleli çocuk oyun grubu örneği	38
Şekil 2. 10. Son yıllarda ülkemizde kullanılmaya başlayan kaydırak örneği	39
Şekil 2. 11. Ankara Gölbaşı mesire alanı çocuk oyun elemanları	39
Şekil 2. 12. Oturma elemanı olarak da kullanabilen çiçeklik örneği	40
Şekil 2. 13. Ahşap ve metal malzemedен tasarlanmış çiçeklik örneği	41
Şekil 2. 14. Metal ve beton malzemedен tasarlanmış çiçeklik örneği	41
Şekil 2. 15. Ağaç dibi ızgara örneği	42
Şekil 2. 16. Çöp Konteyneri örneği	43
Şekil 2. 17. Ahşap ve metal malzemedен yapılmış çöp kutusu örnekleri	43
Şekil 2. 18. Geri dönüşümlü çöp kutuları örnekleri	43
Şekil 2. 19. İstanbul Osmaniye'den bisiklet parkı örneği	44

Şekil 2. 20. Dış mekan satranç takımı örneği	45
Şekil 2. 21. İstanbul Pendik'ten dış mekan spor aletleri örneği	45
Şekil 2. 22. Reklam ve bilgilendirme panosu örnekleri	48
Şekil 2. 23. Erzincan'dan reklam amaçlı da kullanılan otobüs durağı ve reklam afişi örneği	48
Şekil 2. 24. Sınırlama elemanı örnekleri.....	49
Şekil 2. 25. Metal ve mozaik malzemeden yapılmış sınırlama elemanı örnekleri	49
Şekil 2. 26. Kent kiosk örneği.....	51
Şekil 2. 27. Telefon kulübesi örneği	51
Şekil 2. 28. Reklam amaçlı da kullanılan otobüs ve tramvay duraklarından örnekler	53
Şekil 2. 29. Peyzaj mimarı Adrian Geuze'nin Rotterdam şehrinde binlerce çiçekten oluşturarak tasarladığı bir heykel örneği	54
Şekil 2. 30. İngiltere'den bir heykel örneği	54
Şekil 2. 31. Bakım kapaklarından örnekler.....	55
Şekil 2. 32. Renkli desenli asfaltın tramvay ve araç yollarındaki uygulama örneği .	58
Şekil 2. 33. Renkli desenli asfaltın basketbol sahası ve tenis kortundaki uygulama örneği	58
Şekil 2. 34. Çakıl mozaik taşlarla oluşturulmuş döşeme uygulama örneği	59
Şekil 2. 35. Mozaik döşeme uygulama örneği	60
Şekil 2. 36. Ahşap döşeme uygulama örneği	61
Şekil 2. 37. Işık gösterisiyle fiskiyeli süs havuzu örneği	62
Şekil 2. 38. Çeşitli direk ve bollar tipi aydınlatma armatürlerinden örnekler.....	63
Şekil 2. 39. Yüzme havuzu aydınlatma örneği ve armatürü	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 2. 40. Trafiğe kapalı yaya yolu oturma birimi olarak da kullanılabilen aydınlatma elemanı örneği.....	67
Şekil 2. 41. Trafiğe açık yaya yolu ve araç yolu ortak kullanım alanı aydınlatma elemanı örneği.....	67

Şekil 2. 42. Yaya yolu ve araç yolu aydınlatma elemanı örneği.....	68
Şekil 2. 43. Ağaç aydınlatma elemanı	68
Şekil 2. 44. Araç yollarında kullanılan aydınlatma elemanı örneği –Ankara	69
Şekil3. 1. Ulaşılabilir otobüs durağı örneği	90
Şekil3. 2. Engellilerin kullanımına uygun bank ölçüleri	91
Şekil3. 3. Çeşme ölçüleri	92
Şekil3. 4. Çöp kutusu örnekleri.....	93
Şekil3. 5. Aydınlatma elemanı örnekleri	94
Şekil3. 6. Posta kutusu örneği.....	94
Şekil3. 7. Bazı işaret ve levhalar.....	95
Şekil3. 8. Yaya yollarında kullanılacak döşeme örneği	96
Şekil3. 9. Boy.....	99
Şekil3. 10. Göz uzaklığı	99
Şekil3. 11. Otururken baş yüksekliği.....	99
Şekil3. 12. Otururken göz yüksekliği	99
Şekil3. 13. Otururken omuz yüksekliği	99
Şekil3. 14. Oturma yeri-dirsek yüksekliği	99
Şekil3. 15. Otururken kalça-diz uzaklığı	99
Şekil3. 16. Otururken kalça-baldır uzaklığı.....	99
Şekil3. 17. Otururken diz yüksekliği	99
Şekil3. 18. Otururken diz altı yüksekliği	99
Şekil3. 19. Omuz genişliği.....	100
Şekil3. 20. Kalça genişliği	100
Şekil3. 21. El uzunluğu.....	101
Şekil3. 22. Ayak uzunluğu.....	101

Şekil3. 23. Kollar yana açık uçlar arası mesafe	101
Şekil3. 24. Kol yukarıda parmak ucu yüksekliği	101
Şekil3. 25. Oturma yeri yüksekliği	102
Şekil3. 26. Ankara Kızılay-Güvenpark dan bir oturma bankı örneği	105
Şekil3. 27. Ankara İzmir caddesinden bir oturma bankı örneği	105
Şekil3. 28. Otobüs durağı için bir örnek	107
Şekil3. 29. Aydınlatma elemanı-ağaç etkileşimi	108
Şekil3. 30. Bitki-işaret levhası etkileşimi	110

GİRİŞ

Yaşadığımız çevrede; sokak, yol, cadde ve meydanlar ile rekreasyon amaçlı genel ya da özel kullanım alanlarında yani kentsel mekanlarda, kullanılan, konforun ve çevre kalitesinin göstergesi durumundaki oturma, barınma, korunma, kuşatma, ulaşım, danışma, aydınlatma, iletişim, oyun ve spor gibi temel fonksiyonları destekleyip güçlendiren, toplumsal yaşamı kolaylaştırıp kullanıcıların beğenilerini kazanan donatı elemanları ‘Kent Mobilyaları’ olarak adlandırılır.

Kent mobilyaları insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanırlar. Bu bakımdan, tasarımlarda insanın algısal ve davranışsal özellikleri ile gereksinimleri ve davranışları arasındaki ilişkiler iyi etüt edilmeli, insanın fizyolojik, psikolojik yapısına uygun gereksinimleri doğrultusunda güven veren ürünler yaratılmalıdır. Kent mobilyaları sosyal, doğal ve teknik bilimlere bağlı olarak yorumlanarak kentsel tasarım ilkeleri doğrultusunda tasarlanmalıdır. Mekanı kullanacak insanların ölçüleri araştırılmalı ve bu ölçüler doğrultusunda tasarımlar gerçekleştirilmelidir.

Kent mobilyalarının kentsel mekandaki görsel etkisi çok önemlidir. Bu nedenle elemanların hem tek tek hem de grup olarak tasarımı ve bunların kentsel peyzajla bütünleşmesi sağlanmalıdır.

Bu çalışmada, kentin kimlik kazanmasında ve bir bütün olarak algılanmasında etkin rol oynayan kent mobilyaları çıkış noktası olmuş ve bu bağlamda kent mobilyalarının kentsel mekan oluşumundaki yeri irdelenmiştir.

Tez kapsamında kent mobilyaları tasarım kriterleri incelenirken görülmüştür ki; ülkemizde kent mobilyaları tasarlanırken kullanıcı gereksinimleri, insan ölçütleri bir bütün olarak dikkate alınmadığından hatalar oluşmaktadır. Bu hataların başında da mekanı kullanacak olan insan ölçütlerinin araştırılmaması gelmektedir. Bu nedenle tez kapsamında Türkiye’de yapılmış mevcut çalışmalara ait antropometrik verilere de yer verilmiştir.

BÖLÜM 1: KENTSEL TASARIM VE MEKAN KİMLİĞİ

1.1. KENT-MEKAN-KİMLİK İLİŞKİSİ

Kentsel çevreler toplumları kuşatan, içinde yaşanan, kültürel ve doğal oluşumlar ile mekanlar bütünü olarak tanımlanabilir. Roht (2000)'a göre kentsel mekanlar, fiziksel, algısal, kavramsal ve davranışsal olarak sınıflandırılabilir. Mekanın bütün bu temel tipleri farklı biçimlerde nitelense de aynı mekanın farklı ifadeleri olup, gerek tekil gerekse dış mekan betimlemeleri için kullanılmaktadır (Hacıhasancıoğlu, 2003).

Kimlik, algılamanın en objektif temelini oluşturur ve ait olma hissini uyandıran en önemli öğelerden biridir. Kentleri birbirinden ayırt eden ve farklılığını ortaya koyan en önemli olgu kentin kişilik ve karakterini oluşturan kent kimliğidir.

Kent kimliği; kültürel, morfolojik, duygusal ve kullanım değerleri ile özgün olma durumudur. Ayrıca kent kimliği, kentin sahip olduğu coğrafî, mimari, kültürel, folklorik hatta ekonomik özellikleridir. En önemlisi ise, kent kimliğinin tarihsel boyutu olmaksızın anlam kazanmayacağıdır. Kent kimliğinde önemli olan değerleri kısaca sıralarsak,

- ◆ Tarihi birikim,
- ◆ Kolektif anıları yaşatma,
- ◆ Yapı ve çevre uyumunu yansıtma,
- ◆ Estetik değerlere sahip olma ve fiziksel öğelerde uyum, doluluk-boşluk, oranlar, ölçek, malzeme, doku, sembolleşmiş nostaljik biçimler,
- ◆ Kullanım değeri; değişen gereksinimlere uyum sağlama,
- ◆ Dayanım değerleri; kullanılan malzemeye bağlı olarak dayanımları ve günümüze kadar gelmeleri,
- ◆ Sürekliliği sağlama; tek yapıdan çok, yapı gruplarının birarada oluşumuyla imaj sürekliliğini sağlama,

- ◆ Özgünlük değeri; günümüzde örnek olma,
- ◆ Mekansal değeri; yapıların süreklilik sağlaması ve mekan bütünlüğü oluşturması,
- ◆ Yerleşim formunu belirtmesi; sokak-yapı düzeni, donatı elemanları gibi,
- ◆ Günümüz çevrelerinde farklılık, çeşitlilik yaratma ve bundan dolayı etkili öge veya eleman olma gibi tarihi çevrelerin oluşumu ve sürekliliğinde önemli olan mimari değerlerdir (Velioğlu ve Öztürk, 1993).

Kent kimliğinin en etkin öğelerinden biri de fiziksel çevredir. Fiziksel çevrenin oluşumunda topografya, kültürel değerlerle farklılaşan yaşam biçimi ve yaşam biçimlerinin şekillendirildiği yapılaşma en önemli faktörler olarak sayılır. Sosyo-kültürel boyutun kendine özgü biçimsel karakteri fiziksel çevreye anlam kazandıracak mekan kimliğini yaratır. Çevresel ve mekansal biçimlenmeye katkısı olan yardımcı öğeler kimlik oluşumunda tamamlayıcı rol oynar.

1.1.1. Kent Kavramı

Kahraman (1998)'a göre kent; zamansal ve aynı zamanda mekansal sürekliliğe sahip, belli bir birikim ve yığılmanın sonucu oluşan bir yapıdır. Kent; büyüklük, yoğunluk ve heterojenlik özellikleri taşıyan bir yerleşme türüdür. Başka bir tanımla kent, sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan bir toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerin karşılandığı pek az kişinin tarımsal uğraşılarda bulunduğu, köylere kıyasla nüfus yönünden daha yoğun olan ve komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir (Keleş, 1998).

Bu ifadelerin yanısıra kentler pek çok farklı ölçüte göre de tanımlanabilmektedir. Örneğin, nüfus ölçülerine göre, nüfusu yirmi bin'den fazla olan yerleşimler kent olarak adlandırılır (Keleş, 1990). Fiziki ölçülerine göre ise; mekanda yerleşme nüfus yoğunluklarının ve bina yüksekliklerinin arttığı sokak ve caddelerin genişlediği, belediye hizmetlerinin bulunduğu, genellikle iş ve iskan alanlarının yer aldığı kentsel alanlardır (Çetiner, 1972).

İsbir(1986) ise kentleri siyasi, fiziksel ve işlevsel açılardan da inceleyerek şöyle tanımlamıştır:

“Siyasi açıdan kentler belli idari sınırlar içerisinde görev yapan yönetimlere sahip birimlerdir. Fiziki açıdan; farklı amaçlar için kullanılan çok sayıdaki binalar ile ulaşımı sağlayan yollardan oluşur. İşlevsel açıdan; ekonomik, sosyal ve kültürel eylemlerin gerçekleştiği yerleşme alanlarıdır”.

Ekonomik açıdan kent, mal ve hizmetlerin üretimi, tüketimi, dağıtım sürecinde toplumun sürekli olarak değişen gereksinimlerini karşılamak için ortaya çıkan bir ekonomik mekanizmadır (Keleş, 1990).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi ilk bakışta sadece fiziksel bir organizasyon olarak algılanan kent; temelinde sosyal, ekonomik, politik, kültürel dinamikler ve bunların etkileşimlerini barındıran karmaşık bir yapıdır.

1.1.2. Mekan Kavramı

Mekan, sınırlandırılmış boşluklardır. Mekan deneyimlenmesi sürecinde, duygular beklentiler, özlemlerle yüklenir ve anlam kazanır. “Bachelard (1996) Mekanın Politikası adlı kitabında;

“Mekanı, sınırların oluşturduğu bir boşluk değil, düşüncel gücünü elinde bulunduran ve yaşanmışlıkların anlamı ile dolu olan bir ortam olarak tarif eder. Mekanın içindeki boşluk aslında anlamla, düşünsel güçle, izlerle yoğrulmuş çok yoğun bir varlıktır.” Benzer biçimde Schulz (1898) da, herhangi bir yapının üç boyutluluğunu belirtmek için ‘mekan’ sözcüğünü kullanmayı doğru bulmaz.

Mekan kavramını tanımlamak için, mekan düzenleme eyleminde insanın kültürel yapısının yerini ve önemini belirtmek gerekir. Çünkü mekan ile kültür arasında çok yönlü bağlantılar vardır. Mimari mekan, kişinin içinde gezip dolaştığı, duyup yaşadığı, idrak edip bilincine vardığı boşluktur. Uzunluk, genişlik ve yükseklik gibi boyutların yanısıra zaman boyutu da eklendiğinde, kapsanan bu boşluk sonsuz boyut kazanır. Diğer bir deyişle, kişinin içinde gezip dolaşması nedeniyle değişen zaman boyutu, mimari mekandan ayrılmaz bütünlüğünü gösterir.

Mimari mekan, içinde yaşayan kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve toplumsal gereksinimlerini karşılayan bir uzay parçasıdır. Kullanıcının kapalı bir mekan içinde

psikolojik gereksinimlerinin karşılanması için, bu mekanın değişik boyutlarıyla bir bütün olarak algılanması gerekmektedir.

Genel anlamda mekan, insanların içinde hareket edebileceği, eylemde bulunabileceği; düzlem elemanlarının biraraya gelmesiyle elde edilen kavramsal bir varlıktır. Winson Churchill, insanın fiziksel çevresinin, davranışında ve dış görünüşündeki zorlayıcı etkisini; “biz yaptıklarımızı biçimlendiririz ve daha sonra onlar bizi biçimlendirir” şeklinde açıklamaktadır (Değirmencioğlu, 2001).

Özne ile nesne bilgisine varan olaybilime(fenomenoloji) göre ise her varlık, zaten var olarak, bir mekan işgal etmekte ve tüketmektedir. Bu anlamda mekan, var oluşun ve eylemin hammaddesidir (Bilgin, 2004).

Tez kapsamı içerisinde mekan konusunda yapılacak çalışmalar için, boşluk, sınırlandırma, bu sınırlandırmanın içinde yer aldığı çevre ve ortam tanımları verilerek bunların mekan ile ilişkisinden söz edilecektir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde boşluk; kapanmış yer, içinde hiçbir cisim bulunmayan uzay olarak, sınır ise bir şeyin yayılabileceği veya genişleyebileceği son çizgi, uç olarak tanımlanmaktadır.

Doğal sınırlar, topografyanın, bitki örtüsünün, iklimin çizdiği sınırlardır, bu bağlamda dağların çevrelediği bir alan, yağmur ormanlarının kapladığı alan, bir krater gölünün sınırları, doğal olaylarla çizilmiştir.

Yapay sınırlar, insanların kendi güç ve egemenlik alanlarını belirlemek için oluşturdukları sınırlardır. Örneğin siyasi sınırlar, bir ülkenin iktidar ve gücüne bağlı olarak çizilmiştir. Gücün ulaştığı sınırlar, coğrafyadan bağımsızdır ve her zaman bir mekanı oluşturmayabilir. Üretilmiş olan her mekanın ister istemez belli sınırları vardır. Mimari mekan için kullanıldığında sınırlar, iç ve dış, özel ve kamusal gibi ayrımlar sağlar.

İç-dış, Tez kapsamı içerisinde; boşluğun sınırlanmasıyla yerin kapsamı olarak belirlenen ‘iç’ mekanı, dışında kalan bölge ise kavramsal olarak “dış” mekanı oluşturmaktadır.

Çevre; varlığın içinde bulunduğu ortamdır (Hançerlioğlu, 1973).

Çevre, insan olgusunun en önemli belirleyicisidir. İnsan hem çevrenin merkezi, hem de onunla bütünleşmiş bir parçasıdır. Kişi, çevreyi etkiler ve ondan etkilenir

(İncedayı, 2002). İnsanla çevre arasında bir ilişkinin olmadığı yeri bir durum çevre tanımına uymayacaktır, dolayısıyla karşılıklı bir ilişkinin olmadığı yeri çevre olarak değil ortam olarak adlandırmak daha doğru olacaktır (Erkman, 1982).

1.1.2.1. Fiziksel Mekan

Fiziksel mekan maddesel olarak var olan mekandır. Fiziksel mekan, cisimsel olarak yer kaplar ve sınırlanan hacmi, kapladığı alan, rakamsal olarak ifade edilebilir. Fiziksel mekan doğal ve yapay olarak iki grupta incelenebilir.

Doğal mekan; doğanın yarattığı, doğal olumlarla sınırlandırılmış, kapatılmışlık duygusunu veren mekandır. Doğal mekan, insan tarafından oluşturulmamıştır. Doğa, insanı çevreleyen nesnel gerçeklerin bütünüdür. İlksiz ve sonsuz olan doğal süreç, doğanın ürünü bulunan insan tarafından ve onun bilinçsel yaratımı olan kültürle yoklanarak bilinir (Hançerlioğlu, 1973).

Yapay mekan; insanın belirli bir amaçla ürettiği mekandır. Yapay mekan, her zaman yapısal mekan değildir. Bir peyzaj düzenlemesiyle oluşturulmuş mekan da, yapay mekan tanıma girer. Yapısal mekan, kentsel mekan, doğal çevrenin düzenlenmesiyle değil, yapılaşmayla ortaya çıkmıştır.

Şekil 1. 1. Doğal çevrenin biçimlendirilerek mekan oluşturması, Kapadokya (yaprakhisar.blogsayfasi.com)

Şekil 1. 2. İç ve dış mekan ilişkisi, Milano İtalya (www.mimdap.org)

1.1.2.2. Algısal Mekan

İnsanın duyu organlarıyla algıladığı ve anlamlandırıldığı mekanlardır. Bu mekan algılanabilen, görülebilen ve deneyimsel olarak yorumlanabilen alanlardır. Örneğin, cephesi cam olan bir yapıda, algılanan mekan, katı sınırlandırıcıların yarattığı hacim ötesidir (Roth, 2000).

Sanal ortamda oluşturulmuş mekan da, algısal mekan sınıfına konabilir. Bugünkü teknolojik olanaklarla, sayısal olarak oluşturulmuş yerler içinde hareket etmek; bu mekanları üç boyutlu görmek, içinde dolaşmak ve anlamlandırmak olasıdır. Bu mekan fiziksel olarak var olmasa da algılanabilir.

1.1.2.3. Kavramsal Mekan

Kavramsal mekan, duyu organlarımızla algılayamadığımız, ama bilgimizle varlığını bildiğimiz ve imgeleyebildiğimiz mekandır. Kavramsal mekanın farklı yorumları bulunmaktadır. Fiziksel olarak var olmayan ve insan tarafından deneyimlemeyen bu mekanın varlığı kişinin bilincinde oluşur.

Mekanın tanımlarından biri de, yerküre atmosfer katmanının dışını, galaksileri, galaksiler arasını kapsayan, sınırları henüz belirlenmemiş olan kavramsal boşluktur (İzgi, 1999).

Kavramsal mekanın farklı yorumunun, insanın biliş süreciyle ilgili olduğu görülür. Roth'a göre iyi kavramsal mekana sahip yapılar, kullanıcıların akıl gözüyle kolayca kavrayabileceği ve içinde bir tür kaçınılmazlıkla devinebildiği yapılardır. Burada kullanıcının kafasındaki zihinsel harita, belleğinde depolanmış plan olarak tanımlanabilir (Roth, 1993).

1.1.3. Kimlik Kavramı

Kimlik, bize kim olduğumuz ve çevremizdekilerle nasıl ilişki kurduğumuz konusunda fikir verir. Kimlikler, kültür boyunca üretilir, tüketilir ve düzenlenirler. Bizim uyabileceğimiz kimlik durumları hakkında ifadenin sembolik sistemleri aracılığıyla anlamlar üretirler (Woodward, 1999).

Bir kimlik durumunu ifade edebilmek için, biyolojik ya da bazı doğuştan gelen doğal niteliklere ya da ortak bir tarihin, akrabalığın bağlarına, önemli politik durumların gerçeğine dayanmak gereklidir (Woodward, 1999).

Kimliğin iki temel bileşeni vardır. Bunlardan ilki tanımlama ve tanınma, ikincisi ise aidiyettir. Kendini tanımlama ve toplum içinde bir sıfatla, toplumsal olarak tanınma insani bir gereksinimdir ve insana özgüdür (Aydın, 1999).

Tez kapsamı içerisinde kimlik kavramı, mekana ait kimlikler olarak tanımlanacak ve mekana ait kimliklerde; kentsel kimlik ve mimari kimlik olarak iki farklı ölçekte incelenecektir.

1.1.3.1. Kentsel Kimlik

Kent kimliğinin oluşumunda doğal, yapay çevre özellikleri (çevresel kimlik) ve toplumun ekonomik, siyasi, kültürel yapısı (toplumsal kimlik) önemlidir. Doğal çevrenin özellikleri, bir yerleşmenin karakterinin biçimlenişinde etkindir. Kent imgesini oluşturan bileşenlerden yola çıkılarak saptanan yapay çevre özellikleri ise kentin imgelendirilmesinde önemlidir.

Toplumsal kimlik; çevresel kimlik ile beraber kent kimliğini oluşturan bir bileşendir. Toplumsal kimliği oluşturan belirleyiciler olarak, kentin sosyo-ekonomik yapısı, kültürel birikimi ve yapısı, tarihsel gelişimi, kentlinin yaşam biçimi ve kalitesinden söz edilebilir (Çöl, 1998).

Çevresel kimlik; doğal ve yapay çevre özelliklerinin etkisi kent kimliğini oluşumunda önemli olan diğer etkidir. Yapay çevre insan müdahalesiyle düzenlenmiş çevredir. Yapay çevreyi oluşturan öğeler çeşitlilik gösterir ve farklı ölçekte dir.

- ◆ Yerleşim ölçeğinde; binalar, sokaklar ve caddeler, meydanlar
- ◆ Donatı ölçeğinde; kent mobilyaları
- ◆ Sembol olmuş elemanlar ölçeğinde; incelenebilir (Örer, 2002).

Tez kapsamı içerisinde, yapay çevreyi oluşturan bu öğelerden daha detaylı olarak diğer bölümlerde bahsedilecektir.

Kent kimliği, geçmişindeki kültürle bağlantılı olarak oluşmaktadır. Bazı durumlarda politik, bazen folklorik bazen de toplumun tüketim özellikleri öne çıkmaktadır. Örneğin, Ankara başkent olduktan sonra yönetim merkezleri yapılarak, politik kimlik kazanmıştır (Hacıhasancıoğlu, 2003).

1.1.3.2. Mimari Kimlik

Mimarlık, mekanı düzenleme eylemidir. Kuban, mimarlığı özel bir yapı yapma eylemi olarak tanımlamıştır. Yapıcılık, bütün canlı varlıkların, korunma içgüdüleriyle kendini doğal çevreden yalıtarak ayırma işlemidir. İnsanın kendini güvende hissettiği bu sınırlı hacim, mimari eylemin ilk basamağı olarak kabul edilir (Kuban, 1992).

Mimarlığın çeşitli tanımları vardır. İzgi'nin tanımına göre mimarlık, insanın gereksinimlerini ve eylemlerini karşılamak için mekan oluşturma, inşa etme ve düzenleme sanatı ve eylemidir. Mimarlık yapıtı, yer aldığı doğal ortamda, kütlesi ile belirli bir yer işgal eder. Kütlemin hacmi çevrenin değeri olmaktan çıkarak kendi mekanı kimliğine dönüşür (İzgi, 1999).

Mimari kimliğin, kentsel kimliğe göre daha farklı özellikleri vardır. Mimari dil ve bu dilin anlaşılması için anlam önemlidir. Gürsel, mimari dili iki alanda ele almıştır. Bunlardan biri mekânın kendi dili, diğeri ise mimarlığın söyleminden kaynaklanan dil alanıdır (Gürsel, 1999).

Mimarlıkta, mutlaka bir biçim, işlev ve teknik vardır. Mimarlık göstergesi olarak işlev için, Eco (1980) şunları söylemiştir:

“İletişimsel kapasitesi içinde kullanım amacı, işlevinin tam olarak ve geleneksel anlamda gösterenidir. Bir binanın anlamı kişinin içinde yaşayabilmesi için ne yapılması gerektiği ile ilgilidir ve mimarlık nesnesi bir yaşama biçimine işaret eder. Açık ki bu işaret etme, herhangi bir kimse mimarlık nesnesinin içinde yaşanabilirliğinden yararlanmıyorsa bile devam eder”.

Anlamalı bir çevre ve kimlik için önemli bir diğer unsur da sürekliliktir. Tasarımcılar, tarihsel sürekliliği sağlamak için, zaman içinde tarihsel, sanatsal, doğa özelliği olan öğeleri koruyup aktarmalıdır (Hacıhasancıoğlu, 2003).

1.2. KENTSEL MEKAN KAVRAMI

1.2.1. Kentsel Mekan Tanımı

Konuk (1979)’a göre:

“Kentsel sistemde mekan, yapıların oluşturduğu, kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendirildiği bir bütündür. Çevrenin yaşanan ve algılanan çok boyutlu bir görünümüdür.”

Çokar (1994)’a göre:

“Kentlerde toplu yaşam sonucu ortak ya da kişisel gereksinimlerin karşıladığı toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bağlı olarak, zaman içinde farklılaşan mekanlara kentsel mekan denir.”

Kentsel mekanlar insanın yaşamı ile ilgili dört ana işlevin barınma, çalışma, eğlenme, dinlenme ve ulaşım eylemlerini gerçekleştirdiği mekanlar bütünüdür (Yaylalı, 1998).

Çubuk ve Yüksel (1991) kentsel mekanı:

“Yapılanmamış kentsel kamusal mekanlar diye nitelendirdiğimiz kent dokusu içindeki tüm boşluklar belirli amaçlar için kullanılmaktadır. Bunlardan bir kısmı işlevsel alanlar (oyun, spor, park gibi) bir diğer bölümü de tamamlayıcı mekanlar niteliğindedirler (sokaklar ve meydanlar gibi) ayrıca diğer boşlukları da kaplamaktadır. Kentsel mekanlar, özel yaşamın aksine toplu yaşamın tüm etkinliklerinin süregeldiği, her yaş, cins ve meslek grubunun yararlanmasına açık kent strüktürü içerisinde yer alan mekanlar olarak da tanımlanmaktadır.”

1.2.2. Kentsel Mekan ve Donatım İlişkisi

Kentler yalnızca insanların barınma gereksinimini karşılayan yapılardan oluşmazlar. Toplu yaşam sonucu bir dizi ortak ya da kişisel gereksinimler de doğar. Farklılıkları uygarlık derecesi, kültür yapısı, yaptırımların etkisi ya da ekonomik yapı değişiklikler doğurur. Kentsel yaşamın nitel ve nicel yoğunlaşması sonucu doğan gereksinimler, donatımları oluşturur. Bunlar; dinlenme, eğlenme, kültür, eğitim, sağlık, ticaret, spor, yönetim, ulaşım, kamu hizmetleri ve altyapı hizmetleri gibi uzmanlaşmış alan ve yapılar bütünüdürler.

Donatıların kültür yapısı ve toplumsal ilişkilere dayalı olarak nasıl farklı nitelikler gösterdiklerini eski yerleşmeleri incelediğimiz zaman daha iyi gözlemleyebiliriz. Tapınaklar, agoralar, forumlar, antifiyalar, hipodromlar, katedral, cami ya da kervansaraylar ayrı bir devrin toplumsal yapısını mekanda vurgulayan kentsel öğelerdir. Bu tür donatımsal yapılar ile içinde yaratıldıkları toplumsal koşullar arasındaki yakın ilişki ortaya çıkmaktadır. Bunlar günümüzde de kentlerimizin birer simgesidir.

1.2.3. Kentsel Mekan Türleri

Kentlerin yerleşme dokusunu oluşturan yapılanmış ve yapılanmamış alanlar, kentsel mekanları oluşturur. Kentsel mekanlar mülkiyet esasına göre;

- ◆ Özel mekanlar
- ◆ Kamusal mekanlar

Kullanım ve işlevler açısından yaklaşıldığında ise;

- ◆ Yarı özel mekan
- ◆ Yarı kamusal mekan olarak ayrılabilir (Çubuk, 1989).

1.2.3.1. Özel ve Yarı Özel Mekanlar

Konuk (1979)'a göre; özel mekanlar, yapıların içinde ve kullanıcılarının kontrolü altında olan mekanlardır. Tüm bu mekanların tasarlandığı varsayılmaz. Kullanıcıların istekleri çerçevesinde kendiliğinden biçimlenmiş olabilir. Yaşayanların kontrolü altında olması bir yasal boyut kazandırmıştır. Bu alanların

güçlü sınırları ve kendilerine özgü yöntemleri vardır. Yapılanmış özel mekanlar sırasıyla; konut, işyeri, sanayi yapılarıdır. Yapılanmamış özel mekanlar ise; arazi, bahçe ve kişiye özel diğer mekanlardır (Bilgin, 1995).

Konuk(1979)'a göre; yarı özel mekan, konuta ait olan bir mekan parçasıdır. Bu bir ön bahçe olabileceği gibi, giriş kapısı önündeki bir alan parçası da olabilir. O mekana giren bir kişi kentsel düzenden ayrılmış ve kontrollü bir özel mekana geçmiştir. Bu yarı özel mekana girme hakkı ev sahibine aittir ancak konuta ait olmasına karşın dışarıdan gözlenebilir. Geleneksel düzende bu yarı özel mekanlar büyük önem taşır. Bugünkü kentsel yerleşme düzeninde bu mekanlar, işlevleri sabit kalmasına karşın toprakla olan ilişkilerini yitirmişlerdir. Bugünkü apartman düzeninde yarı özel mekanlar bir eşik kadar küçülmüştür (Bilgin, 1995).

1.2.3.2. Kamusal ve Yarı Kamusal Mekanlar

Kamusal mekanlar; herkesin, her kentlinin, tartışmasız girebileceği, serbestçe hareket edebileceği kamuya ait mekanlardır (sokaklar, meydanlar, yollar vb) (Bakan ve Konuk, 1987).

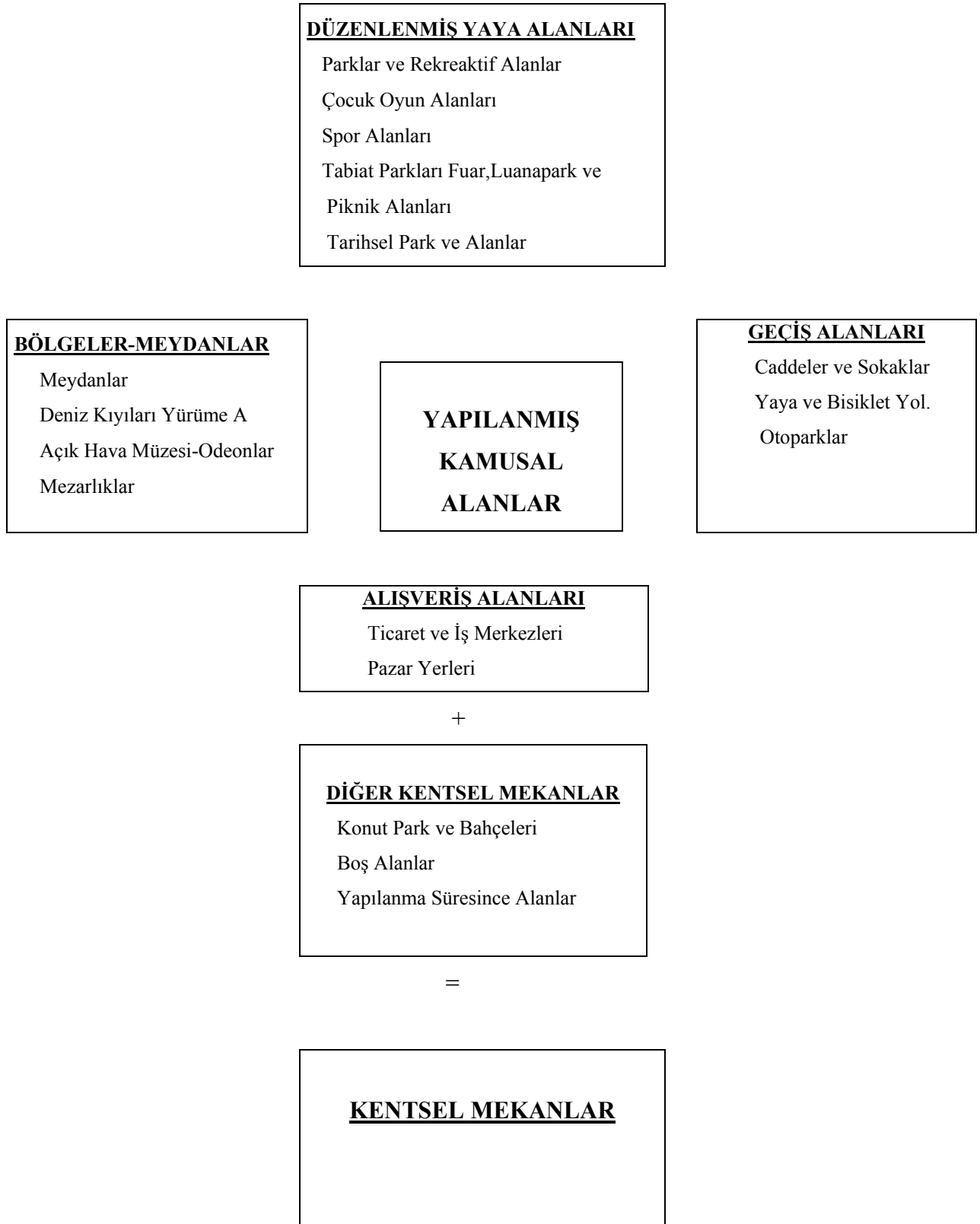
Bakan ve Konuk(1987)'a göre; kentsel dış mekanlar kamusal mekanlar olarak da nitelenebilir. Kamusal alan, toplum için planlanan, düzenlenen veya kendiliğinden oluşmuş, toplumun yararlandığı alan olarak tanımlanabilir. Kentsel dış mekanlar 4 ayrı grupta incelenebilir. Bunlar;

- ◆ Düzenlenmiş yaya alanları: Parklar, dinlenme, eğlenme ve spor alanları
- ◆ Alışveriş alanları: Çarşı, alışveriş sokağı, pazaryeri
- ◆ Geçiş alanları: Sokaklar, yollar, ulaşım alanları, kaldırımlar
- ◆ Bölgeler: Meydanlar, kentteki açık prestij alanları (Çizelge 1.1)

Kamusal mekanlar, kentin bütünlüğünü, işlevselliğini ve sağlıklı olmasını amaçlayan alanlardır (Bakan, 1981). Kamusal mekanların düzenlenmesinde, kentsel ortamın kimliğini korumaya, kamusal alanı çekici kılmaya ve çevresel değerlere duyarlılığa dikkat edilmelidir (Çubuk, 1999).

Yarı kamusal mekanların, mülkiyeti bazen bir grup kentliye bazen de kamusal yönetimlere aittir. Avlu, ortak bahçe, otopark, merdiven boşluğu bu tür mekanlardır (Bilgin, 1995).

Çizelge 1. 1. Kentsel mekanların sınıflandırılması (Bakan ve Konuk 1987)

1.2.4. Kentsel Mekanın Algılanması ve Kentsel Mekan Kimliği

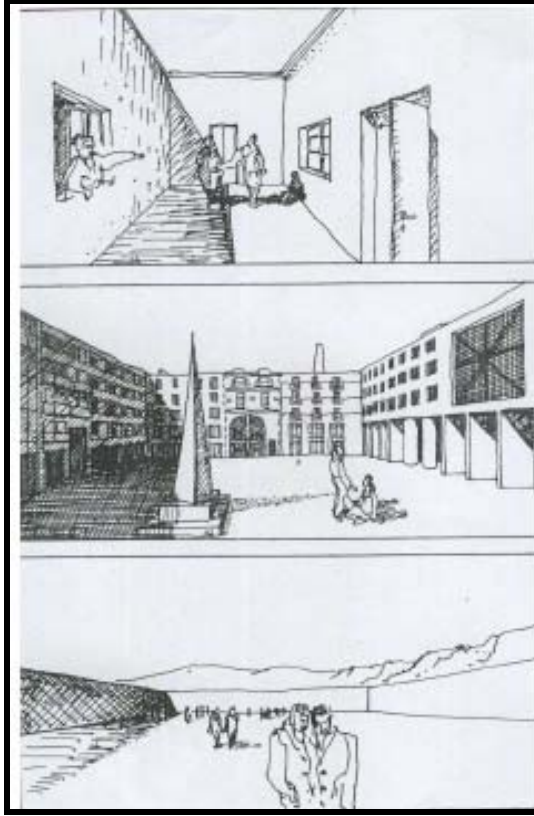
Düzen, hareket, zaman ve duygular kentsel mekanın kalitesini belirleyen en önemli etmenlerdir. Düzen, mekanın algılanmasını kolaylaştırırken, hareket, mekandaki algının çeşitliliğini sağlar. Zaman ise eski ile yenin, akşam ile sabahın biraraya geldiği, iklimsel ve mevsimsel farklılıkların yaşandığı mekandaki değişimlerle ilgili bir etmenddir (Kılıçarslan, 1991).

Görsel kavramının yanısıra tüm duygularla algıladığımız kentsel mekanlar kullanıcılarına farklı kaliteleri sunar. Örneğin, denize açılan bir sokakta, deniz manzarasından çok daha önce tuz kokusu ve ılık esintisi algılanır. İçinde bir parkın ve ortasında çocuk oyun grubunun bulunduğu bir mekanda, çocukların huzur veren sesi ve parkta ki ağaçların serin gölgesi bize mekansal kaliteyi yansıtır.

Kent kimliği, onun belirleyicisi olan kentsel mekanların niteliğiyle kolaylıkla ölçülebilir. Çünkü bu mekanlar yerel kültürü ve yaşanan zamanı yansıtır, sosyal ve ekonomik durum ile ilgili bilgi verir. Sahibini ele veren evler gibi kentsel mekanlar da onların sahibi olan kenti yansıtır (Oktay, 1999).

Kenti tanımlayan tüm öğelerin örgütlenme mantığında gizli olan kent kimliği gibi, kentsel mekan kimliği de onu oluşturan elemanların örgütlenme biçiminde saklıdır. Ancak bu mekanları sadece dört boyutla (en, boy, yükseklik, zaman) betimlemek yeterli değildir. Çünkü kentsel mekanlar, deneyimi ve kültürü ile değerlendirildiğinde farklı mesajlar verir (Köksal, 1985).

Kentsel mekan, genel anlamda yerleşim yerlerindeki yapılar arasında kalan tüm mekanlar olarak tanımlanabilir. Farklı cephelerle geometrik olarak sınıflandırılmış alanlar, ölçeklerine göre farklı adlandırılır (Çizelge 1.2).

Çizelge 1. 2. Farklı ölçekli kentsel mekanlar (Krier, 1990)

Kentsel mekanlar çeşitli boyut ve özellik bileşenleriyle donatılır. Noktasal, çizgisel, düzlemsel ve üç boyutlu olarak bulunan bu bileşenler, denge, doku, tekrar, ritim, egemen olma, süreklilik, kademelenme olgularıyla irdelendiğinde kent mekanının okunabilirliği sağlanmış olur. Herhangi bir dış mekan, biçimsel ve estetik niteliklerinin okunabilirliği ölçüsünde kentsel mekan olarak algılanabilir (Krier, 1990).

1.3. KENTSEL MEKAN VE TASARIM İLİŞKİSİ

Kentsel Tasarım; mevcut imar düzenimizdeki kent planlamanın kentsel yaşamdaki isteklerin karşılanmasındaki boşluklarını doldurması, çözümsüz veya çözümü başarısız sorunlarla ilgili yeni bir imar düzenin getirilmesi işlemlerini kapsar. Aynı zamanda geleneksel disiplinleri destekleyen, sorunların çözümlenmesinde yetersizlikleri gideren yeni bir meslek disiplinidir. Bu bağlamda kentsel tasarım; kentleşmeden doğan kargaşa ve boşluğun, geçmişten gelen değerlerin yok olmasının ve gelişmelere koşut yeni yaşam tarzının ortaya çıkarttığı bir eylemdir. Kentsel

tasarım fiziksel nesnelere ve beşeri faaliyetlerin mekanda düzenlenmesiyle ilgili kentsel, yapısal ve biçimsel bir tasarımdır (Çubuk, 1991).

Lynch (1982)'e göre; kentsel tasarım, yerleşmelerin ya da önemli bölümlerinin kullanım yönetimi ve formuna dayalı olarak olasılıklar üretme sanatıdır. Kentsel tasarım objeleri, insan aktiviteleri, yönetsel kurumlar ve değişim süreçleriyle ilgilidir (Kaplan ve Küçükerbaş, 2000).

Kentsel tasarımın ana özelliği, fiziksel nesnelere ile beşeri eylemlerin mekanda düzenlenmesidir. Bakan ve Konuk (1987)'a göre kentsel tasarım:

“Kentsel mekanların tasarımını yüklenen, gerçekleştirilmesi ve gelişimi içinde rol alan uzmanlıktır.”

Akıcı bir mekan düzenleme aracı olan ‘kentsel tasarım’;

- ◆ Ulusal, bölgesel, metropoliten kent ve kentsel alt ölçeklerde farklı alanların makro form arayışları,
- ◆ Farklı ölçeklerdeki gelişme koridorları ve akslarının yaratılması,
- ◆ Sanayi bölgelerinde denetlenecek alanlarla ilgili ilkeler,
- ◆ Büyük kentsel proje alanları ve çerçeve esaslarının belirlenmesi,
- ◆ Kültür mirasına sahip koruma alanları, hassas mekanların statüleri ve düzenleme esaslarının belirlenmesi,
- ◆ Rekreasyon alanları, doğal rezervler, serbest alanlar ve açık mekan sistemlerinin kurulması,
- ◆ Kentsel bütünde estetik müdahale alanlarının belirlenerek esasların getirilmesi,
- ◆ Kentsel peyzajların ve yeni peyzaj değerlerinin yaratılması,
- ◆ Konut alanları, kent merkezleri, özel proje alanları düzenleme esasları,
- ◆ Kentsel kamusal alanların düzenleme ilkelerinin belirlenmesi; Kentsel mikro-ortam tasarımı gibi alanlarda faaliyet gösterebileceği ve ürün ortaya koyabileceği şeklinde belirtilmiştir (Çubuk, 1999).

Kentsel tasarımda hedef, kent sakinlerini belli bir yaşam kalitesine ulaştırmak, kent tasarımında çevresel bütünleşmeyi sağlamak ve oluşturulan ortamları kaliteli kılmaktır (Günaydın, 1997).

Kentsel mekanların düzenlenmesinde, mekanlar arasındaki bağlantıların oluşturulmasında, insan ve çevre arasında orantılı bir ilişki kurulmasında ve kent içerisinde estetik değerleri yakalamada kentsel tasarımdan faydalanılır (Boduroğlu, 2001). Kentsel tasarım, farklı ölçeklere uzanan geniş kapsamlı bir tasarımdır. ubuk (1998)'göre; kentsel tasarımın farklı ölçeklerde kullanımı izelge 1.3.'deki gibidir.

Çizelge 1. 3. Kentsel tasarımın farklı ölçeklerde kullanımı (Çubuk, 1989)

1. Ülkesel Ölçekte Tasarım

- ◆ Ulusal Kentleşme Aksları, Ulusal Park Alanları, Kıyı Kullanımı Ulaşımı
- ◆ Ülke ve Bölge Coğrafyasındaki Değişimlere Karşı ve Bunların Değerlendirilmesinde, İnsanın Bu Bölgelerin Tasarımındaki Rolünü Açığa Çıkartmak

2. Bölgesel Ölçekte Kentsel Tasarım

- ◆ Ulusal Kentleşme Aksları, Ulusal Park Alanları, Kıyı Kullanımı Ulaşımı
- ◆ Bölgesel-Mekansal Ağ Sistemleri, Kentsel Ağ Sistemleri Kurulması

3. Metropolitan Ölçekte Kentsel Tasarım

- ◆ Metropolitan Strüktür İçin Tasarım Geliştirmek
- ◆ Metropolitan Biçim ve Metot Ortaya Koymak
- ◆ Metropolitan Açık Mekan Sistemi Kurmak
- ◆ Metropolitan Bütüne Yaklaşım
- ◆ Metropolitan Bütünde Görsel Kaynaklar
- ◆ Metropolitan Bütünde Yüksel Yapılar ile İlgili Kararlar Üretmek
- ◆ Metropolitan Korunacak Özel Sitleri Belirlemek

4. Büyük Kent Ölçeğinde Kentsel Tasarım

- ◆ Kentsel Açık Mekan Sistemi
- ◆ Yaya Ulaşım Sistemi
- ◆ Ağaçlandırma-Yeşil Sistem Tasarımı
- ◆ Aydınlatma Tasarımı
- ◆ Sokak Mobilyaları-Afişler
- ◆ Kentsel Plastik ve Sanatsal Öğeleri
- ◆ Kentsel Peyzaj Yaratılması
- ◆ Eski Doku-Kent Merkezleri Yenilenmesi
- ◆ Yeni Akslar, Yeni Kentler, Alt Merkezler Oluşturulması
- ◆ Kentsel Dönüşüm Projeleri
- ◆ Endüstri Parkları
- ◆ Konut Alanları Tasarımı
- ◆ Prestij Mekanları Restorasyon Bölgeleri

5. Genelde Mimari Ürünle Biten Tasarım

- ◆ Bu Tasarımlar Kent Ekonomisine Dayalı Olmalıdır

1.4. KENTSEL MEKANLARIN İNSAN-ÇEVRE ÜZERİNDE SAĞLADIĞI İŞLEVLER

Çubuk(1989)'a göre; kentsel mekanların sağladığı önemli işlevler vardır. Bunları 4 grupta toplamak olasıdır.

1. Psikolojik ve duygusal gereksinimlerin sağlanması can sıkıntısı, zevk, hayal, keşif, gezi, kalabalıklıkla iç içe ya da izole olma, sükunluk veya hareketlilik, hız veya yavaşlık, yerlerin tanımı, ortak yaşamın sembolleri.
2. Sosyal ilişkilerin sağlanması kendiliğinden olan, ferdi olarak ya da ortak girişimler, programlı karşılaşma ve tesadüfi karşılaşma, bilgi değişimi, güven, bekleme, başıboş gezme, kültür, gösteri, değişik iletişimler, eğitim öğretim oyunları.
3. Ekonomik değişimlerin sağlanması; hizmetler, ticaret, iş, ortak mekanlarda aynı ilişkilere sahip olmayan sektörlerden her birine özgü koşullarda ekonomik değişimin sağlanması.
4. Yararlı deplasmanların sağlanması (rahat koşullarda her vasıtaya adapte olan yaya, vasıta, çocuk arabası, sakatların deplasmanı, bisiklet, motosiklet, toplu taşıma, otobüs vs. ye olanak sağlanması gibi).

Çubuk (1978)'ne göre; kentte bir iletişim aracı olarak sokaklar, caddeler ve meydanlar kısaca tüm kentsel mekanlar büyük önem kazanmaktadır. Bu mekanlar aynı zamanda insan ve çevre etkileşiminde ve insanın yaratıcı güç kazanmasında etkili rol oynayan bir öge olmaktadır. Kent için önemli olan, bu mekanların dizaynı, canlandırılması kentsel mobilya ve yapılanmış tanıtım öğelerinin belirli bir anlamda bilinçli olarak düzenlenmesidir (Bilgin, 1995).

Çınar (1996)'a göre; kentsel mekan kavramının ana hedefi, düzen, güzellik ve ölçeği yakalamaktır. Düzen; elemanlar arası belli ilişkiler kurabilmek, güzellik; görsel estetik değerleri yakalamak, ölçek ise; çevre ve insana en sağlıklı ilişkiyi sağlayarak oranı tutturmak şeklinde tanımlanabilir. Kentsel mekanlar, doluluklarla tanımlanan geleneksel mekan kalitesini yakalamanın yanında, modern kentleşmenin getirdiği yapılaşma, yeşil alan, trafik gibi karmaşık ilişkileri belli bir düzen ve estetik içinde sağlıklı tutmaya çalışır (Boduroğlu, 2001).

BÖLÜM 2: KENTSEL MEKAN TASARIMINDA KENT MOBİLYASI

Kentsel tasarımın amacı, kentliye çağın gereği gibi yaşam tarzı ve olanakları, tüm öğeleri ile birlikte kullanıcısına sunmaktır. Kentleşmeden doğan kargaşa ve boşluğun, geçmişimizden gelen değerlerin yok olmasının ve yeni yaşam tarzının çıkarttığı bir sonuç olarak kentleşme sırasında bir bütün dengelenirken tasarım ürünleri ortaya çıkarlar. Kent mobilyaları olarak adlandırılan bu ürünler çevre oluşumunu belirleyen boyutlar içinde yeni görsel kaynaklar ve değerler yaratır. Bir yandan da kent mobilyaları, kent kavramıyla birlikte belli süreç sonucunda, kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ürünler olarak somutlaşır.

Kentsel mekanlarda yer alan tarihi ve kültürel nesnelere gibi kent mobilyaları da zaman içinde simgesel işlev yüklenir ve kentsel mekanda buldukları parçanın ya da mekanın oluşmasında etkin rol alırlar. Dolayısıyla tasarım sürekliliği ilkesi bu mobilyalar içinde geçerlidir.

Kent mobilyasını, kent kavramı ile birlikte belirli süreçler sonucu, kullanıcının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sistem olarak da tanımlayabiliriz. Ülkemizde 1960'lerde kurumsallaşmaya başlayan kentsel tasarım kavramı; bölgesel, kırsal, kentsel ölçekte uygulanabilen bir eylem olarak tanımlanmış, çoğu zamanda peyzaj düzenlemesine kadar indirilmiştir (Çubuk, 1999).

Kentleşmenin getirdiği toplu yaşamın sağlıklı sürdürülebilmesi, kent bütünlüğü içinde alış-veriş çevreleri, kültürel çevre sistemleri, eğlence ve hizmet birimlerinin organizasyonunda kullanılan kent mobilyalarının varlığına bağlıdır. Başka bir deyişle yaşadığımız kent çevresini her yönüyle kullanmak hakkımız olmasına karşın; gerekli kent mobilyalarını çevremizde göremediğimizde sağlıklı bir kentsel yaşamdan söz etmemiz mümkün değildir (Öztekin ve diğ., 2003).

2.1. KENT MOBİLYASININ TANIMI VE GELİŞİM SÜRECİ

İnsanlık doğuşundan itibaren yaşadığı çevreyi düzenleme çabası içine girmiş; köyler, kasabalar, kentler oluşturmuştur. Oluşturulan bu yapay çevre içindeki kamusal mekanlarda, insanların basit gereksinimlerini karşılayan öğeler kent mobilyaları olmuştur. İnsanlar ilk yerleşmeleri oluşturmaya başladıkları günden itibaren kent mobilyası ile ilgili örnekleri de gerçekleştirmiştir. Kent mobilyası terimi ilk olarak 1850'li yıllarda İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

Herkese açık ve kamunun sorumluluğunda olan yapılanmış veya yapılanmamış kamusal alanlarda, kent mobilyaları, genellikle mekanı tanımlayan ve tamamlayan öğeler niteliğindedir. Koruma, süsleme, eğlenme-oyun, ticari amaçlı olmak üzere kent mobilyaları çok çeşitlidir (Öztürk, 1989).

2.1.1. Kent Mobilyası Tanımı

Kentsel ve kamusal mekanlar, kent insanların birbirleriyle karşılaştıkları yerlerdir. Bu mekanlarda insanların kullandıkları bazı objeler bulunmaktadır. Bunlar kent mobilyalarını oluştururlar (Çubuk, 1989).

Çubuk (1989)'a göre:

“Herhangi bir peyzaj alanında ya da kent mekanında kullanıcılarının konfor, bilgi, dolaşım kontrolü, koruma, eğlenme gibi işlevlerine cevap verecek biçimde yerleştirilmiş elemanlar ‘kent mobilyası’ olarak sınıflandırılmaktadır.”

Kent halkına hizmeti hedefleyen, onlara kent yaşamı içinde çeşitli kolaylıklar sağlayan, belli koşul ve standartlara bağlı olarak tasarlanıp üretilen donatılara ‘kentsel mobilya’ ya da ‘kent mobilyası’ denilmektedir. Kent içindeki yapısal öğeler ile kent donatılarının yarattığı ortak görsel, işlevsel ya da görsel-işlevsel kentsel etki ‘kentsel tasarım’ olarak tanımlanabilir. Kentsel tasarımın amacı, kentin fiziksel yapısını ve değerini, insan konforu için düzenlemektir (Uzun, 1999).

Kent mobilyaları kentsel yaşamı daha zevkli kılmaya, kentsel konfor ve estetik yaratmaya olanak verirler. Bunu sağlayabilmek için, kent mobilyalarının tasarımı ve düzenlenmesinde aranan en önemli özellik uyum olmalıdır. Ayrıca kent mobilyaları mevcut düşünülen işlevlere uygun olma özelliklerinin yanında, içinde yer alacağı çevrenin karakterini de yansıtmalıdır (Yıldızcı, 2001).

Kent mobilyalarının kentsel mekandaki görsel etkisi çok önemlidir. Bu nedenle elemanların hem tek tek hem de grup olarak tasarımı ve bunların kentsel peyzajla bütünleşmesi sağlanmalıdır (Eryarar, 2002).

2.1.2. Kent Mobilyalarının Gelişim Süreci

Mobilya, insan yaşamında göçebelikten yerleşik düzene geçişle birlikte ortaya çıkmıştır. Tarih öncesi çağlara uzanan bu düzen değişikliği, kentleşme ile birlikte mobilyanın hayatımıza girmesiyle başlamıştır.

Neolitik dönem olarak tanımlanan ve yıllar boyunca devam eden süreçte karşımıza çıkan ilk yerleşmelerdeki mekan düzeni alışkanlıklara bağlı olarak sabit çözümlerden oluşmuştur. Bu düzen mobilya kullanımlarına ihtiyaç duyulmayan bir düzendir. Ancak bazı işleri yapmak için herhangi bir yükselti oturma elemanı olarak işlev görürken zamanla tabure ve sandık gibi tasarımlar halk tarafından kullanılan ilk mobilyalar olmuşlardır (Uzunarslan, 2003).

İnsanlar ilk yerleşmelerini oluşturmaya başladıkları günden itibaren, kent mobilyası ile ilgili ilk örnekleri de oluşturmuşlardır. Yeni kentlerin oluşumundan itibaren, kentte yaşayanların ortaklaşa yararlandıkları hizmet elemanlarının varlığı söz konusudur. Sanayileşmeye kadar olan dönemde, kent mobilyası olarak tanımlayabileceğimiz elemanlar; sokak lambaları, sokak isimlerinin yazılı olduğu el yapımı plaketer, çeşmeler ve klasik banklar olarak özetlenebilir.

Sanayileşme sonrası artan hızlı kentleşmenin sonucu olarak, kentsel kamu alanları önem kazanmaya ve daha uygun olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu dönemde gelişen teknoloji, ulaşım ve iletişim araçları ile ilgili olarak pek çok yeni hizmet alanlarının da temel hizmet elemanları yanında kentsel alanlarda bulunması ihtiyaç haline gelmiştir. Bu gelişmeler paralelinde de 'Kent Mobilyası' kavramı da yerleşmeye ve gelişmeye başlamıştır (Çokar, 2002).

Kent mobilyaları öncelikle İngiltere'de, daha sonra Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da yaygın kullanıma geçmiş ve kısa bir dönemde kentsel mimarinin önemli elemanları olmuşlardır. Endüstriyel ürün kapsamındaki ilk kent mobilyası örneklerinin İngiltere'de sokakları aydınlatmak amacıyla kullanılan gaz lambaları olduğunu görmekteyiz (1970). Bu klasik gaz lambaları, işlevlerini 1880'lere kadar başarı ile sürdürmüşler ve elektriğin yaygın olarak kullanıma başlaması ile yerlerini elektrikli lambalara bırakmışlardır.

Teknolojik gelişmelerin hızla arttığı 1850- 1900 yılları arasında, motorlu taşıtlarında devreye girmesi ile yeni ihtiyaçlar doğmuş ve kent mobilyası kavramına da yeni elemanlar eklenmiştir. Özellikle kentsel çevrelerde, bu gelişmelerin doğal sonucu

olarak, yaşamın korunması ve dzenlenmesi giderek önem kazanmaya başlamıştır. Kent içinde motorlu taşıtların yaygın olarak kullanılmaya başlanması ve ulaşım yoğunluğunun hızla artması, ilk trafik dzenlenme işareti olarak, yarı mekanik veya yarı aydınlatılmış eleman 1868 yılında Londra’da ilk metronun devreye girmesiyle birlikte kent mobilyası kavramına yeni boyutlar eklenmiştir. Diğer taraftan 1884 yılında Amerika’da ilk şehirlerarası telefon hattının devreye girmesi ve toplumsal kullanıma açılması da bu kavramın gelişmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır (okar, 1989).

İletişim olanaklarının artması ile reklam panoları, telefonlar ve bilgi iletişim panoları kent mobilyaları olarak geliştirilmiştir. Sokak ve meydanların sadece trafik yolu haline geldiğinin gürölmesi üzerine, kentlerin özellikle alışveriş bölgelerinde yaya alanları oluşturulmuş ve bu alanlar kullanıcılarına tüm kentsel hizmetleri sunan elemanları içerir hale getirilmiştir.

İngiltere’de bu gelişimleri daha sağlıklı olarak değerlendirebilmek amacıyla 1920’li yıllarda ilk çalışmalar başlatılarak, günümüze kadar 3000 adet elemanın standardizasyonu gerçekleştirilmiştir.

Kent mobilyaları, şehircilik, kentsel tasarım, planlama, mimari tasarım ve endüstri ürünleri tasarımıyla ilişkilidir. Her obje ve fiziki sistemin ortaya çıkış nedeni gibi, kent mobilyalarının da ortaya çıkış nedeni ihtiyaçların oluşmasına ve geçirdiği tarihsel oluşum sürecinde, ihtiyaçların zaman içinde gelişmesine bağlıdır (Öztekin, 1989).

Şekil 2. 1. Tarihte ilk kent mobilyası olarak karşımıza çıkan otuma birimi örneği, tarihi Roma Forumu'ndaki Golden Milestone (www.arkitera.com)

2.1.3. Kent Mobilyalarının Önemi

Kent mobilyaları, şehirlerin hayatlarını çevreleyen gerçek bir birleştirici etkidir. Bu mobilyaların şehirde yaşayanlar için özel ve önemli görevleri vardır. Bu donatılar şehrin estetiğinden önce bu görevleri yerine getirmelidir. Örneğin, geceleyin aydınlatılması gereken bir yürüme yolu, yağmur yağdığında korunacak bir barınak, yorulduğumuzda oturabileceğimiz bir bank (Konuk, 1992).

Bununla beraber bazı gereksinimler zamanla kaybolurken, başka gereksinimler teknolojinin ilerlemesiyle ortaya çıkar ve her geçen gün gelişime uğrar. Bazı donatılar elli sene önce kentin bir semtinde güzelleştirici rol oynarken belki bugün zamanla çevresindeki yapılar geliştikçe o bölgeyi çirkinleştirebilir.

Kent mobilyaları gelişmeye yönelik bir değişim içindedir ve bu değişim uzun zamandan beri ilgili kamu kuruluşlarınca daha da iyi bir gelişim sağlaması için desteklenmektedir.

2.1.4. Kent Mobilyalarında Bulunması Gereken Özellikler

Kent mobilyaları işlevlerini yerine getirebilmeleri için bazı özelliklere sahip olmalıdır. Genel olarak bu özellikler;

- ◆ Tasarımda hedef ekonomik, fonksiyonel ve estetik nitelik
- ◆ Maliyetinde parasal kaynaklara uygunluk
- ◆ Çabuk bulunup, kolayca uygulanabilirlik
- ◆ Yüksek fizibilite ve sağlamlık
- ◆ Standartlara uygunluk
- ◆ Ergonomiklik
- ◆ Tasarımcının özgün çizgilerini taşıma
- ◆ Vandalizm'e dayanıklılık
- ◆ Bakım kolaylığı
- ◆ Taşınabilirlik, monte ve yedek parça bulmada kolaylık
- ◆ Malzeme ve işçilik seçiminde uygunluk şeklinde sıralanabilir (Yıldızcı, 2001).

2.2. KENT MOBİLYALARININ SINIFLANDIRILMASI

Kent mobilyalarının temel amacı kentsel mekanı kullananlara belli hizmetleri ulaştırmaktır. Kentlinin ihtiyaç duyduğu bu tür hizmetlerin çeşitliliği geniş kent mobilyaları yelpazesinin ortaya çıkmasına neden olur. Yelpazenin genişliği kent mobilyaları uygulamalarında kolaylıkla görsel başıbozukluğa ve imgesel sorunlara yol açabilir. Bu nedenle sistematik işlevsel bir sınıflandırma, kent mobilyalarının daha detaylı ele alınmalarına ve uygulanmalarına yardımcı olacaktır (Astekin, 2001).

Kent mobilyaları değişik bakış açıları doğrultusunda tez kapsamında beş başlık altında sınıflandırılarak incelenecektir.

2.2.1. Kentsel İşlevlerine Göre Sınıflandırma

Kent mobilyaları işlevlerine göre şu şekilde sınıflandırılabilirler (Yıldızcı, 2001):

1. Zemin kaplamaları (beton, taş, ahşap, asfalt, tuğla vb)
2. Oturma birimleri (banklar, sandalyeler, grup oturma elemanları)
3. Aydınlatma elemanları (yol aydınlatıcıları, alan aydınlatıcıları)

4. İşaret ve bilgi levhaları (yönlendiriciler, yer belirleyiciler, bilgi iletişim panoları)
5. Sınırlandırıcılar (caydırıcılar, sınırlayıcılar, yaya bariyerleri, trafik bariyerleri vb)
6. Su ögesi (süs havuzları, çeşmeler, tulumbar, kanallar, yangın musluğu vb)
7. Üst örtü öğeleri (duraklar, gölgelikler, pergolalar)
8. Satış birimleri (kiosklar, sergi panoları, büfeler vb)
9. Sanatsal objeler (heykeller)
10. Diğer öğeler (bayrak direkleri, çöp kutuları, posta kutuları, umumi tuvaletler, çiçeklikler, bilet otomatları, bisiklet park yerleri, parkmetreler, bitkisel öğeler) (Yıldızcı, 2001).

2.2.2. Kullanım Türlerine Göre Sınıflandırma

Astekin (2001) kent mobilyalarını kullanım türleri ve bu kullanım türlerinin genel uygulamadaki fiziksel karşılıkları bakımından dört ana grupta sınıflandırmıştır.

- A. Geçici kullanım: Dış mekanın belli bir noktasını kentlinin bir an için, geçerken kullanıyor olmasıdır. Bu tür kullanım akla ulaşım etkinliklerini getirir. Ulaşım olgusunun bir çıktısı olarak yaya/motorlu araç ayrımının sağlanması gündeme gelir ve bu nedenle yol/kaldırım farklılaşmanın fiziksel karşılıkları önem kazanır; bordür biçimleme öğeleri, zemin kaplama öğeleri, vb.
- B. Sürekli kullanım: Kentlinin dış mekanın belli bir noktasını belli bir süre, zaman harcayarak kullanıyor olmasıdır. Bu tür kullanım, çokluk, çeper işlevlerine (alış-veriş) ve çeper ceplerine (oturmak, durmak, beklemek, vakit geçirmek vb) yönelik etkinliklerden kaynaklanır. Bunların paralelinde fiziksel karşılıkları olarak örtü öğeleri (durakların, çeşitli bekleme noktalarının, hatta gerektiğinde belli yaya ulaşım güzergahlarının üstlerinin örtülmesi), oturma öğeleri (duraklarda, parklarda), alış-veriş noktaları (büfeler, pazar alanı öğeleri vb) sayılabilir.
- C. İşlevsel kullanım: Yukarıda belirlendiği gibi belli işlevlere dönük etkinlikleri değil, kentlinin dış mekanı kullanırken doğrudan oluşacak gereksinimlerine

dönük işlevlere ilişkin kullanımlar bu sınıfa girmektedir. Buna göre kentlinin iletişimsel ve fizyolojik gereksinimlerinden söz edilebilir ve bu çerçevede fiziksel karşıtlar olarak görsel iletişim işlevlerine dönük olarak lokasyon bilgileri bildirim öğeleri (sokak ve durak isimleri, yön levhaları vb), sosyal bilgiler bildirim öğeleri (afişler, reklam öğeleri, saatler vb) konvansiyon¹ bilgileri bildirim öğeleri (yasaklama ve trafik işaretleri, trafik lambaları vb.), genel iletişim işaretlerine dönük olarak telefon öğeleri, sesle duyuru sistemleri, posta kutuları, internet kioskları vb. sayılabilir. Fizyolojik gereksinimler için temiz su (çeşmeler, içecek su fiskeyeleri vb) ve pis suya ilişkin gereksinimlerden (pisuarlar vb.) söz edilebilir.

D. Yan Kullanımlar: Yukarıdaki üç tür kullanımın gerçekleşmesi sırasında oluşan etkinliklere hizmet verecek kullanımlardır. Bunların düzenlenme, bakım, güvenlik hizmetleri gibi alt başlıkları olabileceği gibi çevresel estetiğe dönük tinsel karşılıkları da vardır. Fiziksel hizmet öğeleri olarak aydınlatma öğeleri (çeşitli niteliklerde ve işlevlere yönelik lambalar), korkuluk ve ayırım öğeleri (tehlike kot farklılıkları boyunca, merdivenlerde, mülkiyet ve diğer sınırlamaları belirlemede, çeşitli yasaklama çepelerini denetlemek için), çöp toplama öğeleri (dış mekanı kullananların ürettikleri için, çevredeki yapılardan kaynaklananlar için), drenaj öğeleri, alt yapı servislerinin ulaşımına ilişkin öğeler sayılabilir. Tinsel işlevsellik çerçevesinde de çiçeklikler, havuz ve benzeri su öğeleri, iki ve üç boyutlu sanatsal yapılar gibi kentsel çevrenin anlam kazanmasını sağlayacak öğelerden söz edilebilir (Astekin, 2001).

2.2.3. Kentsel Mekana Yerleştiriliş Amaçlarına Göre Sınıflandırma

Kent mobilyaları işlevlerine göre birbirinden çok farklı gruplar içinde yer almaktadırlar. Ancak bu tür bir sınıflandırmanın yapılabilmesi için, öncelikle kentsel alanlarda yapılan eylemlerin tanımlanması gerekir. Kentsel açık alanlarda yayaların ve araçların dolaşımına, yayaların dinlenmesine, beklemesine, kent mobilyalardan yararlanmasına, görsel, işitsel, sosyo- kültürel iletişim oluşturulmasına yönelik olarak

¹ Bir işi yapmanın çeşitli yolları arasında çoğunluk tarafından kabul edilen, anlaşma anlamında bir sözcüktür.

tanımlanabilen eylemler bulunmaktadır. Bu bağlamda sistematik bir yaklaşımla ele alındığında kent mobilyaları kullanımındaki işlevlerine göre;

- ◆ Korunma amaçlı
- ◆ Bilgi verme amaçlı
- ◆ İşaret verme amaçlı
- ◆ Süsleme amaçlı
- ◆ Barındırma amaçlı
- ◆ Eğlenme, oyun, dinleme amaçlı
- ◆ Satış ya da alış-veriş amaçlı olarak sınıflandırılabilirler (Çubuk 1989).

2.2.4. Alt Yapı Sistemine Göre Sınıflandırma

Alt yapı bağlantılarına göre ise kent mobilyaları ikiye ayrılır.

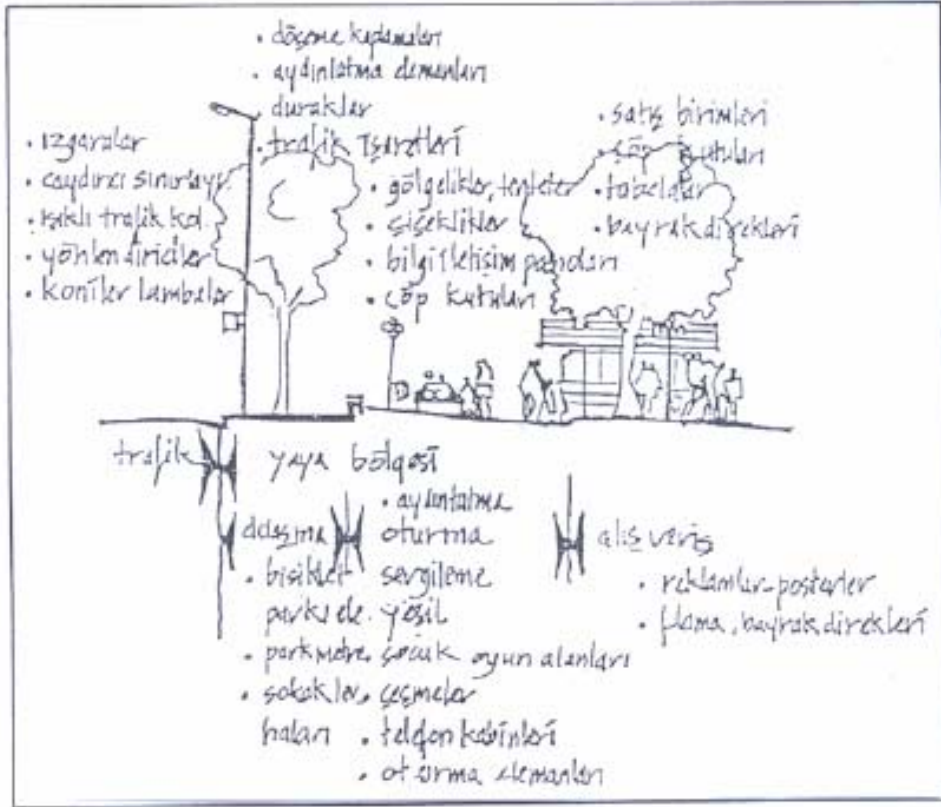
Alt yapıya bağlı kent mobilyaları:

- ◆ Alan aydınlatıcıları
- ◆ Yol aydınlatıcıları
- ◆ Trafik lambaları ve aydınlatmalı trafik kolonları
- ◆ Telefon kabinleri
- ◆ Meydan saatleri
- ◆ Parkmetreler
- ◆ Bilet otomatları
- ◆ Satış birimleri
- ◆ Otobüs durakları
- ◆ Çeşmeler
- ◆ Izgaralar
- ◆ Alt yapı tesisleri bakım kapakları
- ◆ Aydınlatmalı kolonlar

Alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyaları:

- ◆ Döşeme kaplamaları
- ◆ Caydırıcı sınırlayıcılar
- ◆ Yaya bariyerleri
- ◆ Trafik bariyerleri
- ◆ Geçici trafik lambaları
- ◆ Geçici engelleyiciler, koniler, lambalar
- ◆ Yönlendiriciler, yer belirleyiciler
- ◆ Bilgi iletişim levhaları
- ◆ Reklamlar, posterler
- ◆ Ticari tabelalar, isimler
- ◆ Sokak lambaları, numaralar
- ◆ Trafik işaretleri
- ◆ Gölgeleker, tenteler
- ◆ Oyun alanı elemanları
- ◆ Bisiklet parkı elemanları
- ◆ Bayrak, flama direkleri
- ◆ Oturma elemanları
- ◆ Çiçeklikler
- ◆ Çöp kutuları (Doğan vd 1986).

TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü'nce yapılan bir araştırmada kent mobilyalarının bölgesel dağılım şeması Şekil 2.2'de verilmiştir.

Şekil 2. 2. Kent Mobilyaları- Bölgesel Dağılım Şeması (TÜBİTAK, YAE Yayın No: U4-Ekim 1986)

2.2.5. Ürün Tasarımı Bakış Açısına Göre Sınıflandırma

Kentlerin bina kompleksleri ve yoğun trafik akışı dışında kalan tüm alanları, kentlinin doğrudan kullanım alanlarıdır. Yerine ve durumuna göre farklı kent mobilyalarını içine alan kent alanları:

1. Çeşitli aktiviteler düzenlenmeye hazır alanlar,
2. Alış-Veriş alanları,
3. Geçiş alanları, kaldırımlar, geçitler,
4. Oturma alanları,
5. Bekleme alanları,
6. Tarihi gezinti alanları,
7. Bilgi, alma alanları,
8. Oyun alanları, çocuk oyun alanları,
9. Bitkilendirme ve çiçeklendirme alanları,

10. Sanat objesi alanı,
11. Giriş alanları(metro, fuar, özel mekan vb.),
12. Açık mekan sergileme alanları olarak sınıflandırılabilirler (Şatır, 2001).

Kent alanlarını daha genel bir tasnif ile gruplandırırsak:

- A. İnsan sirkülasyonunu olanaklı kılan dinamik yapıda iletişim alanları,
- B. Oturma, dinlenme ve ihtiyaç giderme alanları,
- C. Kültür, sanat ve eğlence alanları.

Genel gruplandırma kapsamına giren kent alanları içerisinde kullanılan kent mobilyaları aşağıda belirtilmiştir (Şatır, 2001).

A. İnsan sirkülasyonunu olanaklı kılan dinamik yapıda iletişim alanları:

- ◆ Zemin kaplamaları, kaldırım taşları, bahçe ve park çitleri, rögar kapakları, yaşlı ve özürllüler için rampalar, döşeme yarı mamul malzemeler vb.
- ◆ Yeşillendirme, bitkilendirme, çiçeklendirme nesnelere,
- ◆ Bekleme alanlarında halkı hava koşullarından koruyucu ve bekleme yerini belirleyici duraklar,
- ◆ Trafik için gerekli standartlara sahip trafik lambaları meydan lambaları, projektörler,
- ◆ Park bahçe gezinti alanları ve ara sokak aydınlatmaları ile çok özel konumlu yaya yolları, patikalar vb. alanlar için aydınlatma araçları, ayrıca tünel, merdiven basamakları, havuz aydınlatma araçları, ışıklı bariyerler,
- ◆ Özel yönlendirme alanları için yön panoları,
- ◆ Gezinti ve koşu alanlarındaki belirleyici ve uyarıcı mesafe işaretleri,
- ◆ Kent halkının zaman ayarını ve kavramını geliştirici meydan saatleri, termometre, barometre, vb. ölçme araçları,
- ◆ Turizm, reklam vb. konular için bilgilendirme ve ilan panoları,
- ◆ Bina kompleksleri için çöp kutuları, yönlendirme panoları, danışma stantları,
- ◆ Açık mekan gölgelikleri, üstü örtülü gezinti ve oturma yerleri. Bayrak, flama, özel gün panoları,

- ◆ Telefon ve benzeri iletişim araçları, telefon kabinleri,
- ◆ Trafik akış alanları için trafik işaret levhaları (standartlara mutlak uyum sağlayan),
- ◆ Bisiklet parkları (Şatır, 2001).

B. Oturma, dinlenme ve ihtiyaç giderme alanları:

- ◆ Zemin kaplama, bariyerler,
- ◆ Yön ve bilgilendirme panoları,
- ◆ Açık mekan gölgelikler, çatı örtüleri,
- ◆ Konut çevresi, kültür-rekreasyon, dinlenme, bekleme oyun, vb. açık mekan oturma üniteleri,
- ◆ Su ihtiyacını karşılayacak sebiller ve yangın muslukları, havuzlar,
- ◆ Yiyecek, içecek vb. ihtiyaçları giderici büfeler,
- ◆ Çevrenin temizliğini sağlayıcı temizlik araçları, çöp kovaları, çöp konteynerleri.

C. Kültür, sanat ve eğlence alanları:

- ◆ Zemin kaplamaları, bariyerler,
- ◆ Açık mekan gölgelikler,
- ◆ Yön ve bilgilendirme levhaları,
- ◆ Çocuk oyun alanlarındaki her türlü eğitici, bedensel ve görsel iletişimi sağlayan oyun nesnelere ve donanımı,
- ◆ Rekreasyon alanlarındaki eğlendirici, oyunsal kullanım nesnelere (görgü ve bilgiyi arttırıcı nesnelere, satranç, dev boyutlu oyunlar, oyunsal heykeller),
- ◆ Açık mekan sergileme üniteleri; vitrinler, panolar, enstalasyon² üniteleri vb.

² Yerleştirme sanatı (ya da enstalasyon sanatı), geleneksel sanat eserlerinin aksine, çevreden bağımsız bir sanat nesnesi içermeyip belirli bir mekan için yaratılan, mekanın niteliklerini kullanıp irdeleyen ve izleyici katılımının temel bir gereklilik olduğu sanat türüdür. Kapalı veya açık mekanlarda yapılabilir.

Kent ve insan ilişkilerini sağlayan ve kolaylaştıran kent mobilyaları bir yandan küçük ilçelerde ve köylerde doğayla ve çevreyle bütünleştirilirken, diğer yandan çok büyük ve metropol olan kentlerde kentin kimliğine göre değişik bölgelerde farklı özellikler göstererek uygulanır. Bir kent nesnesinin çevresi ile bütünleşmesi kavramı, kendi anlamı içerisinde başka kavramları ve önemli ölçütleri beraberinde getirir. Bu ölçütler;

- ◆ Kentin bir parçası olmak,
- ◆ Bulunduğu yerin özelliklerini çağırmak,
- ◆ Kullanıcıya davet edici bir nitelik yansıtmak,
- ◆ Çevresini yaşatmak; yerine göre canlı dinamik olmak, duruma göre ihtiyaç giderici dinlendirici ya da eğlendirici ve bilgilendirici özellikleri vermek olarak sıralayabiliriz (şatır, 2001).

2.3. KENT MOBİLYALARI ÇEŞİTLERİ

Kullanıcı ilişkileri açısından halka açık alanlarda sık kullanılan kent mobilyaları şunlardır (Anılsın, 1991);

- ◆ Banklar,
- ◆ Pergolalar,
- ◆ Oturma Grupları,
- ◆ Piknik Masaları,
- ◆ Bitki Kapları (ieklikler),
- ◆ Ağaç Dibi Izgaraları ve Ağaç Koruyucuları,
- ◆ öp Kutuları, öp Konteynerleri, öp Konteyneri Gizleyicileri,
- ◆ Aydınlatma Elemanları,
- ◆ Sınır Elemanları,
- ◆ Zemin Döşeme Malzemeleri,
- ◆ Satranç Takımları, Barbeküler, Bisiklet Parkları,
- ◆ Yağmur Suyu, Atık Su ve Diğer İletim Hatlarına Ait kapaklar (Rögarlar),

- ◆ Bilgi İletişim ve İşaret Panoları,
- ◆ Telefon ve Benzeri İletişim Araçları, Telefon kabinleridir.

Şekil 2. 3. Bilgisayar ortamında hazırlanmış kent mobilyaları örnekleri (www.kadir.tr.gs)

2.3.1. Oturma Birimleri (Banklar, Pergolalar, Oturma Grupları)

Oturma birimleri tasarlanırken estetik, renk uyumu, malzeme kalitesi ve tamir edilme ilkeleri mutlaka değerlendirilmelidir. Donatı elemanlarında malzeme seçiminde iklim faktörleri göz önünde tutulması gereken önemli bir husustur. Bu grupta belirtilen kent mobilyaları genel olarak ahşap malzemedен yapılmaktadır.

Ahşabın hafif ve dayanıklı bir malzeme olması, kolay işlenmesi, montajının kolay olması, doğal ve sıcak renklere sahip olması, oturma elemanlarında yaygın olarak kullanılmasını sağlayan olumlu özelliklerdendir. Olumsuz özellikleri ise ahşap malzemenin kalitesiz seçilmesi, emprenye³ edilmemesidir. Bu olumsuz sebeplerden dolayı güneş ve nem gibi doğal etkenlere karşı dayanıklılık azalmaktadır.

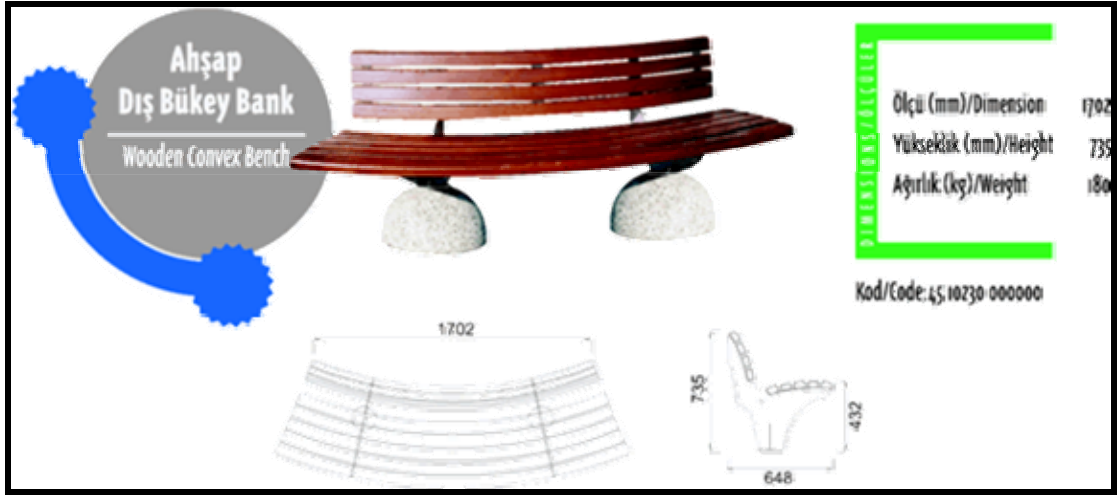
Oturma elemanlarının boyutları ve kullanıcı arasındaki uyumun sağlanması için, insan ergonomisine uygun olarak tasarlanması gerekir. Bunun için insanın antropometrik

³ Ahşabın bünyesine farklı yöntemlerle çeşitli kimyasal maddeleri emdirme işlemidir.

boyutları kullanılmalıdır. Tez kapsamı içerisinde diğer bölümlerde bu ölçülere daha detaylı olarak değinilecektir.

Oturma elemanları, kentsel tasarım süreci içerisinde çeşitli yan eylemlerle birlikte düşünülerek konumlandırılmalıdır. Örneğin, alışverişe yönelik yaya bölgelerinde yapılan düzenlemelerde, oturma elemanları yaya akışını engellemeyecek biçimde konumlanırken, gezinti ve seyir alanlarında izlenecek yöne uygun olarak yerleştirilmelidirler (Hasancıoğlu, 1991).

Oturma elemanlarının konumlandırılmasında sosyo-kültürel özelliklere de dikkat edilmelidir. Üçten fazla kişi aynı lineer oturma elemanını paylaşmayı tercih etmemektedir. Daha çok insanın aynı doğru üzerinde sosyal iletişim kuramaması bu yaklaşımın temel nedeni olmaktadır. Birbirine dik olarak veya dairesel olarak yerleştirilmiş oturma elemanları insanların birbiri ile iletişim kurmalarını kolaylaştıracaktır. Sohbet köşesi oluşturmak amacıyla yerleştirilmiş oturma elemanlarının birbirine yakın olması gerekirken, insanların uzun süreli olarak kullanacağı oturma elemanları birbirine çok yakın olmamalıdır (Booth, 1983).

Şekil 2. 4. Ülkemizde son yıllarda kullanılan ahşap oturma birimi(www.iston.com)

Şekil 2. 5. Ülkemizde son yıllarda kullanılan metal oturma birimi(www.iston.com)

Şekil 2. 6. Japonya'dan vandalizmi yansıtan heykel niteliğinde bir oturma elemanı örneği (www.from.arkitera.com).

Şekil 2. 7. İstanbul Ulus Parkı'ndan ahşap pergola örneği (www.pinokyoahsap.com).

Şekil 2. 8. İngiltere'den pergola örneği (www.from.arkitera.com)

2.3.2. Çocuk Oyun Elemanları

Çocuk oyun elemanları tasarımı mimarlık, pedagoji, peyzaj mimarlığı ve mühendislerle bağlantılı olan meslekler arası (multi-disipliner) bir konudur. Oyun alanı elemanları, çocukları oyun alanlarına çeken, onları eğiten, geliştiren, eğlendiren ve iyi vakit geçirmelerini sağlayan nesnelere dir. Bu elemanlar sabit üniteler olabildiği gibi sabit olmayan ünitelerden de oluşabilmektedirler.

Ülkemizde oyun alanlarımızdaki mevcut oyun elemanlarının büyük çoğunluğu okul öncesi (0-6 yaş) çocuga yöneliktir. Modern bir oyun alanındaki talep, oyun alanının tüm yaş gruplarına uygun bir düzenleme içermesidir. Oyun alanları tüm oyun tarzlarına olanak sağlamalı ve çocuklara uygun aletlerle donatılmış olmalıdır (Eren, 1989).

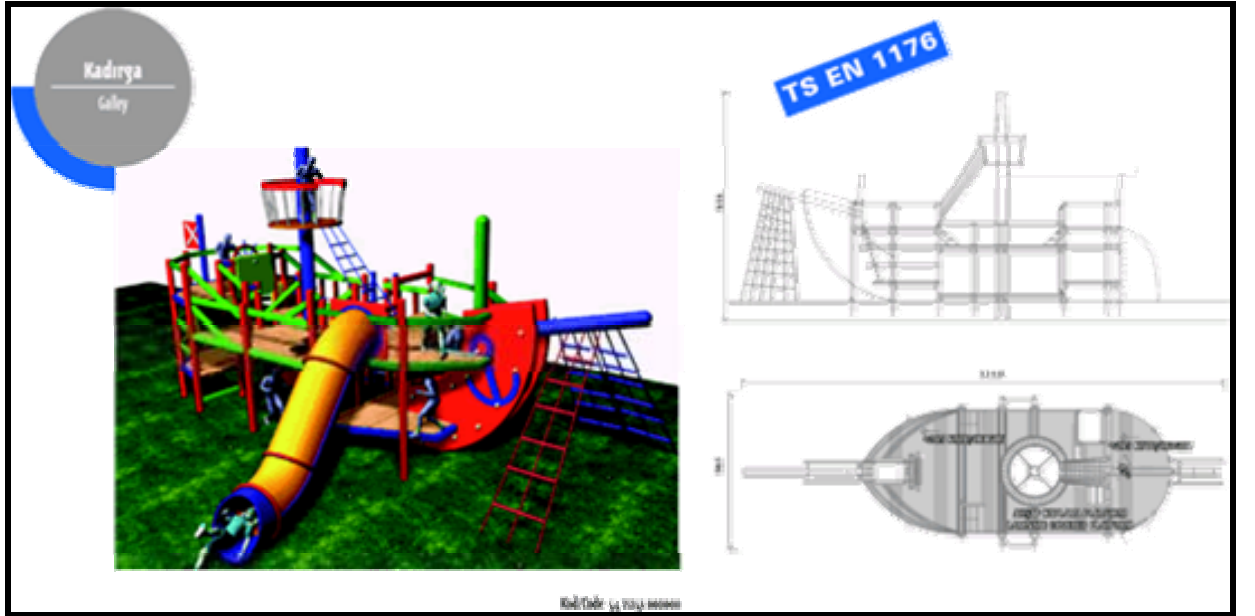
Çocuk oyun elemanlarının taşıması gereken özellikler;

- ◆ Oyun elemanları, her şeyden önce çocukların oyun ihtiyaçlarına ve gelişimlerine cevap vermelidir.
- ◆ Çocukların güvenli bir şekilde kullanabilmeleri için, çocuk ergonomisine uygun olmalıdır. Ayrıca engelli çocuklar içinde özel ergonomik ölçülerde oyun elemanları yer almalıdır.
- ◆ Çocuk oyun alanındaki elemanların sayısı ihtiyacı karşılamalıdır.
- ◆ Çocuk oyun elemanlarının periyodik olarak bakım ve kontrolü yapılmalıdır.
- ◆ Oyun elemanları, sahip oldukları fonksiyonlarının niteliği ve alanın konumuna göre uygun şekilde yerleştirilmelidir.
- ◆ Oyun elemanları, çocukların ilgisini çekecek, dikkatini yoğunlaştırabileceği, hayal gücünü etkileyebilecek boyut ve yapıda olmalıdır.
- ◆ Renkleri çocukların beğenisine ve ilgisine göre seçilmelidir.
- ◆ Dayanıklı, sağlam ve iklim şartlarına uygun olmalıdır.
- ◆ Yaş gruplarına göre farklı özelliklere sahip olmalıdır (Dinç, 1993).

Çocuk oyun alanlarında kullanılan elemanlar, kullanıcıların yaş grubuna, tasarlanan mekanın büyüklüğüne göre çok değişiklik göstermekle birlikte genel olarak,

- ◆ Salıncaklar,
- ◆ Kaydıraklar,
- ◆ Tahtıravalli,
- ◆ Kaydıraklar,
- ◆ Oyun evleri,
- ◆ Karmaşık oyun elemanları,
- ◆ Merdivenler ve diğer kompleks oyun ve spor aparatlarından oluşmaktadır.

Çocuk oyun gruplarında en sık karşılaşılan problemler, sağlamlık, uyum, ergonomi, tamir edilebilirlik, sağlığa zararlı olmayan malzemelerin kullanımı ve yedek parçaların bulunabilmesi konularında gözlenmektedir (Anılsın, 2001).

Şekil 2. 9. Karmaşık bir yapı olarak adlandırılan dört kuleli çocuk oyun grubu örneği (www.playground.com)

Şekil 2. 10. Son yıllarda ülkemizde kullanılmaya başlanan kaydırak örneği (www.aloart.com)

Şekil 2. 11. Ankara Gölbaşı mesire alanı çocuk oyun elemanları (www.aloart.com)

2.3.3. Bitki Kapları (Çiçeklikler)

Bitki kapları buldukları mekan ile ölçü, biçim ve malzeme açısından uyum içinde olmalıdırlar. Bitki kapları dondan, bitkilerin kök gelişiminden, vandalizmden ve taşıma sırasında meydana gelebilecek etkilerden zarar görmeyecek yapıda olmalıdırlar (Anon, 1992).

Bitki kapları buldukları mekana görsel açıdan olumlu katkıda buldukları gibi mekanları sınırlama, farklı yapıdaki mekanları ayırma, istenmeyen geçişleri engelleme gibi işlevlere sahiptir. Bitki kapları farklı tasarımları ile oturma elemanı olarak da hizmet verecek şekilde düzenlenebilmektedirler (Ürgenç, 1990).

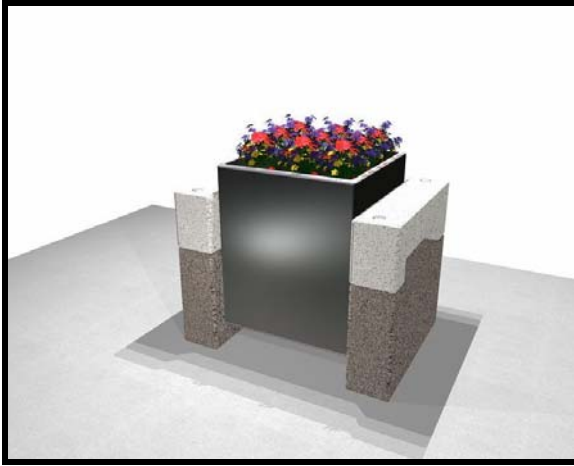
Bitki kapları çok farklı malzemelerden yapılabilmektedirler. Beton, ahşap, metal ve pişmiş toprak en çok kullanılan malzemelerdir. Ahşap ve metalden yapılmış olan çiçeklikler çürüme ve paslanmaya karşı oldukça dirençsizdirler. Ayrıca bitkinin gelişimi içinde uygun bir malzeme değildirler. Bitkiler önce plastikten veya topraktan yapılmış bir kabın içine dikilmeli daha sonra ahşap veya metal kabın içine yerleştirilmelidir.

Şekil 2. 12. Oturma elemanı olarak da kullanılabilen çiçeklik örneği
(www.iston.com.tr)

Şekil 2. 13. Ahşap ve metal malzemedен tasarlanmış çiçeklik örneği
(www.iston.com.tr)

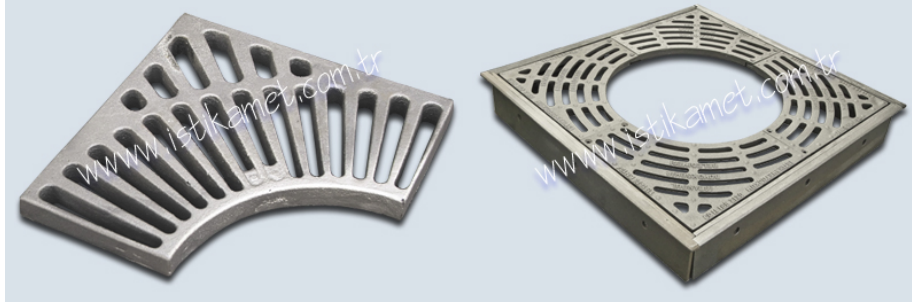

Şekil 2. 14. Metal ve beton malzemedен tasarlanmış çiçeklik örneği
(www.iston.com.tr)

2.3.4. Ağaç Dibi Izgaralar ve Ağaç Dibi Koruyucuları

Kentlerde yaya ve araç trafiğinin bulunduğu yüzeyler beton, asfalt, taş gibi malzemelerle kaplanmıştır. Bu tip yüzeyler üzerinde ağaçların kökleri sıkışmakta, kök solunumu ve su alımı zorlaşmaktadır. Bunun yanında yaprak döküntüleri de toprağa ulaşmamakta ve gübre olarak toprağa karışmamaktadır. Bu problemler kısa sürede ağaçlarda gelişim problemlerine, büyüme ve şekil bozukluklarına yol açmaktadır. Bu durumlardaki ağaçlar için en iyi önlem, ağaçların etrafına çeşitli tiplerdeki ağaç izgaraları kullanmaktır (Bakan ve Konuk, 1987).

Izgaralar sayesinde ağaçlar hem su hem de hava ihtiyaçlarını yeterli olarak karşılayabileceklerdir. Standart ağaç izgaraları dökme demir ya da dökme beton olarak üretilmektedir.

Şekil 2. 15. Ağaç dibi ızgara örneği (www.istikamet.com.tr)

2.3.5. Çöp Kutuları, Çöp Konteynerleri ve Çöp Konteyner Gizliycileri

Çöplerin insan ve çevre sağlığına olan yakın ilişkisi küçümsenmeyecek çapta geniş ve süreklidir. Bu sebeple çöp depolama maksadıyla kullanılan donanımların sağlam, muhafazalı, etrafa yayılabilecek sıvı ve kokuları önleyecek yapıda olması gerekmektedir (Anılsın, 2001).

Kolay ayırt edilebilir nitelikte olması gereken çöp kutuları tasarım özellikleri ile yaya sokak görüntüsüne ve kentin anlamına katkısı olan işlevsel elemanlar olarak estetik unsurlar haline getirilebilir (Çağlar, 2002). Ülkemizde çöp kutuları genellikle kentsel mobilya hassasiyetinden uzak olarak ele alınmakta sadece fonksiyonel yönüyle değerlendirilmektedir.

Çöp kutuları için en uygun malzemeyi seçmede birincil faktör dayanıklı ve paslanmaz olmasıdır. En yaygın malzemeler beton, metal levhalar ve cam liflerdir. Beton çöp kutuları pek çok katı atığı alabilmesine karşılık kirlenen yüzeyi tam olarak temizlenememektedir. Metal çöp donanımları, en yaygın kullanımdır ancak eğer uygun şekilde yapılmazsa paslanma problemi oluşmaktadır. Cam lifi kullanımda en esnek malzemedir. Oldukça hafiftir, böylece taşınmasının ve temizlenmesinin bir güçlüğü bulunmamaktadır. Kolaylıkla monte edilebilmektedir. Ancak çalınmaya, vandalizme ve yer değiştirmeye karşı koyamamaktadır (Alkan ve Uysal, 2003).

Teknolojinin sınırlarının ve olanaklarının farkında olarak tasarlanmış son derece son derece çağdaş çöp depolama donatıları mevcuttur.

Şekil 2. 16. Çöp Konteyneri örneği (www.mertoğlu.com.)

Şekil 2. 17. Ahşap ve metal malzemeden yapılmış çöp kutusu örnekleri (www.mertoğlu.com.)

Şekil 2. 18. Geri dönüşümlü çöp kutuları örnekleri (www.mertoğlu.com.)

2.3.6. Santraç Takımları, Bisiklet Parkları ve Dış Mekan Spor Aletleri

Bu gruptaki kent mobilyaları özellikle parklar, sahiller ve halka açık yeşil alanlarda (mesire alanları) sık kullanılan sosyal ve fonksiyonel kent mobilyalarıdır. Ülkemizde bu donatılar son yıllarda kullanılmaya başlanmıştır. Bu tip donatıların kullanımlarında ve yerleştirilmelerinde dikkat edilmesi gereken başlıca konular;

- ◆ Kültürel ve sosyal çevre olarak uygun yerlere yerleştirilmeleri,
- ◆ Dayanıklı, paslanmayan ve kırılmayan malzemelerden yapılması,
- ◆ Zemine monte edilemedikleri için çalınma, yer değiştirme ve vandalizme karşı güvenlik tedbirleri alınmaları,
- ◆ Diğer kent donatılarıyla işlevsel, fonksiyonel ve estetik olarak uyum sağlamalarıdır (Aslanboğan, 1990).

Şekil 2. 19. İstanbul Osmaniye’den bisiklet parkı örneği (www.osmaniye.pol.tr.)

Şekil 2. 20. Dış mekan satranç takımı örneği (www.istanbulholding.com)

Şekil 2. 21. İstanbul Pendik'ten dış mekan spor aletleri örneği (www.pendikgazetesi.com)

2.3.7. Bilgi İletişim ve İşaret Panoları

Bilgi iletişim, canlıların var oluşuyla birlikte ortaya çıkan haber alma ve haber verme olgusudur. Fiziksel ve sosyal çevre içinde yaşamını sürdüren insanoğlu, çevresiyle sürekli bir bilgi alışverişi içindedir. İnsan topluluklarının en ilkel yaşam biçimlerinden günümüz gelişmiş toplumlarına kadar geçirdiği değişik bilgi iletim yöntemlerinin kullanıldığı ve bunların farklı kültürlerde farklı anlamlar içerdiği bilinmektedir.

Çevremizi algılamamıza, nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmamıza ve toplumsal ilişkilerimizi düzenlememize yardımcı olan görsel iletişim, haberleşme, ulaşım, teknoloji, üretim, kullanım ve eğitim alanlarında uygulanmaktadır.

Kentsel mekanlarda çevremizi algılamamıza, nesnelere amacımız doğrultusunda kullanmamıza ve toplumsal ilişkilerimizi düzenlememize yardımcı olan elemanlar olarak bilgi iletişim ve reklam panoları oldukça önem taşımaktadır.

Bilgi iletişim ve işaret panoları kapsamında kentsel mekanlarda, bulunduğu yer ve yöne ilgili bilgileri içeren panolar;

- ◆ Kent haritaları,
- ◆ Otobüs veya diğer toplu taşıma araçlarının güzergahlarını gösteren haritalar,
- ◆ Sokak isimleri ve numaralarını gösteren panolardır.

Çeşitli uyarıları içeren panolar;

- ◆ Trafik işaretleri,
- ◆ Sınırlayıcı işaretlerdir.

Tanıtım amaçlı panolar;

- ◆ Reklam panoları
- ◆ Ticari tabelalar olarak özetlenebilir.

Bilgi iletişim ve reklam panoları, buldukların mekanların özelliklerine farklı nitelik taşırlar. Bilgi iletişim ve reklam panolarını algılama biçimlerine, anlamlarına ve amaçlarına göre sınıflandırabiliriz (Özaydın, 1989).

Algılama biçimlerine göre bilgi iletişim ve reklam panoları;

- ◆ Çok uzaktan algılananlar (çatı üstü büyük reklam panoları)
- ◆ Yakından algılananlar

Anlamlarına göre bilgi iletişim ve reklam panoları;

- ◆ Yönlendirici
- ◆ Bilgi verici
- ◆ Sınırlayıcı

Amaçlarına göre bilgi iletişim ve reklam panoları:

Toplum yararı güden bilgi iletişim panoları;

- ◆ Kent bilgi haritaları
- ◆ Ulaşım güzergahı haritaları
- ◆ Kültürel amaçlı afişler

Toplum yararı ve kâr amacı güden bilgi iletişim panoları;

- ◆ Tiyatro ve sinema afişleri
- ◆ Politik amaçlı afişler
- ◆ Resmi nitelikli afişler

Kâr amacı güden bilgi iletişim panoları;

- ◆ Reklam amaçlı afişler, panolar, tabelalar ve duvar resimleri (Özaydın, 1989).

Pek çok ülke, şehrin kimliğini iyileştirmek, işaret levha ve tabelalarına yönelik dikkat ve ilgiyi arttırmak amacıyla 'işaret levhaları planlaması' yapmaktadır. İşaret levhaları günümüzde, kente yönelik bilgileri doğru bir şekilde ileten araçlar ve kent yaşamının günlük değişimleri olarak düşünülmektedir. İşaret levha ve tabelaları kenti insanlar için anlaşılabilir kılmaya, gerek kentin bütünü gerekse kentin bir bölümü için var olan kaynaklar hakkındaki durumu ve olguları insanlara tanıtmaya yarayan etkili araçlardır (Özsüle ve Çağlayan, 2001).

Özaydın (1989)'da "kamu mekanların da bildirişim öğeleri olarak reklam ve afiş elemanlarının bir takım ortak özelliği taşıması gerektiğini belirtmiştir". Bunlar:

- ◆ Anlatım sadeliği,
- ◆ Kullanım ve yapım kolaylığı,
- ◆ Amacına uygunluk,
- ◆ Ölçülerde standartlaşma,
- ◆ Çevreye uyum,
- ◆ Birbirleriyle uyumdur.

Bilgi ve iletişim panolarının konumlandırılmasında görülebilirlik ve açıklık çok önemlidir. Panoların işlevlerini en iyi şekilde yerine getirilmesi için araç ve yaya trafiğinin akışını engellenmeyecek ve görülmelerini sağlayacak uygun yerlere yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir. Panoların yeri ayakta duran bir insanın göz seviyesine göre belirlenmelidir. Yan yana duran farklı panoların yüksekliklerine dikkat edilmelidir. Yan yana duran farklı panoların yüksekliklerinin birbirleri ile orantılı olması da gerekmektedir (Eryayar, 2002).

Şekil 2. 22. Reklam ve bilgilendirme panosu örnekleri (www.unireklam.com)

Şekil 2. 23. Erzinan'dan reklam amaçlı da kullanılan otobüs durağı ve reklam afişi örneği (www.erzincan-blg.org.tr)

2.3.8. Sınır Elemanları, Bordürler ve Paravanlar

Sınırlama elemanları, kentsel mekan içinde insan trafiğinden çok, oto trafiğinin görsel engel oluşturmadan kontrol altında tutulmasını sağlayan düzenleme elemanlarıdır. Bu donatı elemanları yaya trafiğini aksatmadan araçların belli alanlara girişini engellemek, kullanım alanları ayırmak, kentsel mekan döşemesinde birbiri ardınca tekrarlanan dikey vurgu elemanları oluşturmak gibi görsel ve fonksiyonel amaçlarla kullanılmaktadır.

Sınırlama elemanları için doğal taş, dökme demir ve ahşap en çok kullanılan malzemeler olmakla birlikte, beton, alüminyum ve plastik malzemeler de ülkemizde son zamanlarda tercih edilmektedir.

Şekil 2. 24. Sınırlama elemanı örnekleri (www.parkim.com.tr)

Şekil 2. 25. Metal ve mozaik malzemeden yapılmış sınırlama elemanı örnekleri (www.iston.com)

2.3.9. Telefon Kabinleri ve Kent Kioskları

Telefonun icadı ve yaygın olarak kullanıma geçtiği dönemleri takip eden yıllarda telefon kulübeleri de kent mobilyalarındaki yerini almaya başlamıştır. Telefon kulübelerinin tüm dünyada en çok görülen ilk örnekleri ahşap veya dökme demirden yapılmış biçimleridir.

Günümüzde ise telefon kulübeleri, alüminyum veya çelik çerçeveli ve cam yüzeyden oluşmaktadır. Telefon kulübeleri yaya yolları, metrolar, geçitler, meydanlar gibi insan sirkülasyonunun yoğun olduğu alanlarda ve parklar, rekreasyon alanları, oto yollar gibi insan yoğunluğunun daha az olduğu yerlerde en çok gereksinim duyulan donatı elemanlarından. Telefon kulübeleri, açık mekanlar ve özellikle trafik gürültüsünün yoğun olduğu mekanlar için kapalı olarak tasarlanmıştır. Son yıllarda insan ölçeğinin daha dikkatli şekilde kullanılması özellikle özürülüler ve çocukların kullanımının da göz önünde bulundurulması ile farklı ölçülerde telefon kulübeleri de oluşturulmuştur (Mucodo, 1989).

Bilgi ve iletişim teknolojileri günümüzde insan ve kent arasında bir arayüz yaratarak bu etkileşimi gerçekleştirmeye aday kent kioskları dediğimiz cihazlar geliştirmiştir.

Bugüne kadar klasik kırmızı İngiliz telefon kulübelerinden kent içi ilan panolarının asıldığı, bilgilendirme amaçlı da kullanılan çok çeşitli sistemler için 'kiosk' terimi artık bilgisayar, multimedia ve internet sistemlerini içeren bilgilendirme amaçlı, kentin açık ya da kapalı alanlarında kullanılabilen kent mobilyası arasına girmiş sistemlerdir.

Günümüzde kiosklar, işlevleri açısından iki temel kategoride incelenebilirler. Bunlardan ilki müzeler, turistik merkezler, fuarlar ve kentler gibi önemli merkezi noktalara uygulanan ve bilgi aktarımı sağlayan kent kiosklarıdır. Örneğin bir kent kiosksunda, kullanıcılar şehrin hava alanı, alışveriş merkezleri, tren istasyonları ve trafik yolları gibi bilgilerine, görsel tanıtıma ve kent çevresi ile ilgili birçok bilgiye sadece ekrandaki tuşlara dokunarak ulaşabilmektedir.

İnteraktif hizmet sağlayıcı kiosklar ise, yerel ya da genel ödemeler yapmak, şehrin sinemalarından seçilen koltuğun biletini almak gibi işlemler için kullanılabilir. Bu kioskların en başarılı ve yaygın örneği ATM (otomatik teller machine) sistemleridir. ATM'ler banka müşterilerinin bankanın merkezi tabanına ulaşım, para çekme, bakiye sorma gibi temel bankacılık işlemlerine ilişkin

sorgular yapılmasını sağlamaktadır. Kent kioskları günümüzde, hayatımızı kolaylaştıran, kullanıcıya daha iyi hizmet vermeyi sağlayan önemli kent mobilyalarındandır (Özcan, 2001).

Şekil 2. 26. Kent kiosk örneği (www.smartkiosk.com)

Şekil 2. 27. Telefon kulübesi örneği (www.smartkiosk.com)

2.3.10. Toplu Taşıma Durakları

Duraklar kentlerde insanların ulaşım amacı ile kullandıkları, otobüs, tramvay, dolmuş gibi toplu taşıma araçlarının, araç trafiğinden ayrı, rahat bir bekleme amacıyla yerleştirilmiş donatılardır. Toplu taşıma durakları kullanıcıların güneş,

yağmur gibi iklim koşullarından korunmasını sağlarken, bilet satışı, danışma, oturma, duyuru, reklam gibi bilgilendirme amaçlı da kullanılan mekanlardır.

Durak yer seçimi ile ilgili kriterler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- ◆ Araç güzergahı ile çakışan yaya arterlerine yakın yerlerde durak yeri seçilerek yolcunun erişme kolaylığı sağlanmalıdır.
- ◆ Duraklar trafik şatları sebebi ile kavşaklara yakın yerleştirilmeli; bu mümkün olmadığında iki kavşak arasındaki yaya geçidine en yakın ve en emniyetli mesafede durak yeri seçilmelidir.
- ◆ Kavşağa yaklaşmadan 30-50m mesafede durak yeri seçilmeli; kavşakta bekleme yapan araçların durak yerindeki yol kesimine sarkmaları engellenmelidir.
- ◆ Kavşaklardan önceki ve sonraki duraklar; “kavşak emniyet üçgeni” dışında yer almalıdır.
- ◆ Trafiğin işletme hızının azalmaması için iki durak arası 400-500m olmalıdır. Birinci derecedeki yollarda ise bu mesafe, 600-700m dir. Yolcu yoğunluğunun çok olduğu yol kesimlerinde bu mesafeler 100'er metre azalabilir (Anonim, 1995).

Toplu taşıma duraklarının yer seçiminde en önemli faktörler, rasyonel işletmecilik, enerji tasarrufu, emniyet şartlarının sağlanması, çevreyi en az olumsuz etkileme ve en uygun trafik akımının sağlanmasıdır. Yolcu güvenliği ve sürücünün sorumluluğu açısından otobüslerin durağa kolayca yanaşabilmesi ve ayrılması, yolcuların yola inmeden doğrudan doğruya araçlara binebilmesi sağlanmalıdır. Sürücü ve yolcular tarafından duraklar kolayca görülüp tanınabilmelidir (Anonim, 1995).

Durak tasarımında, durakların boyutsal özellikleri ve kullanılan malzeme oldukça önemli konulardır. Toplu taşıma duraklarının boyutsal özellikleri, durağın ana kalkış veya ara durak olmasına göre değişmektedir. Ayrıca, durak boyutları belirtilirken, kullanıcı sayısı ve bekleme süreleri de göz önüne tutulmalıdır. Toplu taşıma durakları, yolcuların gelen taşıtı görebilmesi ve sürücülerin de yolcuları görebilmesi amacıyla cam gibi şeffaf malzemelerden üretilmelidir. Eğer bu tip şeffaf malzemelerden üretilmemişlerse taşıtların geliş yönüne göre durağın bir tarafı açık olacak şekilde tasarlanmalıdır (Anonim, 1992).

Şekil 2. 28. Reklam amaçlı da kullanılan otobüs ve tramvay duraklarından örnekler (www.stroer.com.tr.)

2.3.11. Heykeller

Gombrich (1998)'e göre heykel:

“Atmosferi çevreleyen duruk bir yapıdır.”

Aklar(1991)'e göre heykel “boşlukta kitle düzenleme sanatıdır”. Heykel, estetik yaşantı oluşturması amaçlanan üç boyutlu nesne, yapıt olarak tanımlanabilir. Heykel sözcüğü bu amacı güden her büyüklükteki, hangi malzeme ve teknik kullanırsa kullanılsın, tüm yapıtların genel adıdır. Heykel, üç boyut içinde ışığın gözümüze yansımalarıyla beliren, değişik yönlerden ve açılardan sürprizler yaratarak sürekli yer değiştirirken farklı mesajlar ileten bir hacim-mekan olgusudur (Sözen ve Tanyeli, 1991).

Tarihi çok eski olduğu bilinen heykel ve heykelciliği bu derece yaygınlaştıran asıl sebep, inançtır. Çeşitli devirlerde yaşamış insanların tapındıkları ve ilah tanıdıkları şeylerin ağaç, taş, maden üzerine işlemeleri ve ibadetlerini bunlara karşı yapmaları, heykel ve heykelciliğe cemiyet hayatında geniş yer verilmesine yol açmıştır (Booth, 1983).

Geçmişten günümüze yapılan dış mekan düzenlemelerinde, klasik anlamda heykellerin yanında bir heykel gibi biçimlendirilmiş ve bulunduğu mekanda bu anlamda kullanılmış donatılarda mevcuttur. Bunlara örnek, İtalyan bahçelerinin

çeşmeleri, İngiliz bahçelerinin tapınakları, Japon bahçelerinin kaya grupları, taş lambalar, su sarnıçları ve tek başlarına veya gruplar halinde kullanılabilen ağaçlar gösterilebilir (Anon, 1992).

Heykeller bir odak noktası oluşturmak, ilgi çekmek, insanlara mesaj vermek gibi amaçlarla kullanılabilir. Bu amaçların diğer insanlar tarafından da doğru algılanabilmesi için heykelin doğru konumlandırılmış olması büyük önem taşımaktadır.

Şekil 2. 29. Peyzaj mimarı Adrian Geuze'nin Rotterdam şehrinde binlerce çiçekten oluşturarak tasarladığı bir heykel örneği (www.arkitera.com.tr)

Şekil 2. 30. İngiltere'den bir heykel örneği (www.arkitera.com.tr)

2.3.12. Bakım Kapakları

Bakım kapakları yağmur suyu, atık su, gaz, telefon, elektrik gibi alt yapı ile ilgili tesisatların zemin altına yerleştirilmesini sağlayan ve bu tesisatlara bakım için ulaşılması gerektiğinde kullanılan kapaklardır.

Atık su ve yağmur suyu ile ilgili tesisatlar zaman zaman yaprak, toz veya çamurdan tıkanabilmekte ve sorun oluşturabilmektedir. Bu nedenle bu tesislerin periyodik aralıklarla bakım ve temizliğinin yapılması gerekmektedir. Bu bakım ve temizlik işlemlerinin daha kolay yapılabilmesi için buralarda kullanılan bakım kapaklarının kolay açılır kapanır olmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca bakım kapaklarında kullanılan malzemenin araç trafiği yüküne dayanıklı olması gerekmektedir (Hacıhasancığlu, 1991).

Şekil 2. 31. Bakım kapaklarından örnekler (www.piksandokum.com)

2.3.13. Zemin Kaplamaları

Kaplama elemanları ile oluşturulan dokular sayesinde odak noktaları, akslar, merkezler gibi farklı noktalar tanımlanabilmekte böylece algılama yolu ile kullanıcılara mesajlar iletebilmektedir. Oluşturulan dokular ve kullanılan malzemeler ile kullanıcıların yürüme hızları ve dolayısıyla da çevre ile ilgili süresine etki edilebilmektedir.

Kaplamalar araç yolu, yaya yolu ve meydanlarda, araç ve yaya sirkülasyonundan kaynaklanan yükleri karşılayacak biçimde düzenlenmiş, farklı malzemelerden yapılan değişimlerle, mekansal veya eylemsel alan tanımlamalarına yönlendirme ve doğrultu oluşturma gibi kentsel alan gereksinimlerinin çözümlenmesine olanak tanıyan elemanlardır (Feyizoğlu, 2008).

Kaplama malzemelerinin işlevleri kısaca özetlemek gerekirse;

- ◆ Kullanım ile ilgili aşınmaya karşı koyma
- ◆ Alt zemini koruma
- ◆ Üzerine gelen yükleri zemine aktarma
- ◆ Uzun ömürlü, kaymayan ve hava koşullarına dayanıklı bir yüzey oluşturma
- ◆ Biçimlenişi ve deseni ile yayalara yön gösterme, vurgulama, farklı işlevlere sahip alanları tanımlama
- ◆ Çevre karakterini yansıtacak, yapıları ve mekanları birbirine bağlayacak çekici bir görüntü oluşturma şeklinde sıralanabilir.

Estetik ve dayanıklı zemin malzemelerinin seçiminde dikkat edilmesi gereken başlıca kriterler şunlardır (Güney ve diğ., 1996);

- ◆ İşlevsel olmalıdır.
- ◆ Görsel ve estetik bir değer taşımalıdır.
- ◆ Sağlam ve dayanıklı olmalıdır.
- ◆ Ekonomik faktörler göz önüne alınmalıdır.
- ◆ Güvenli olmalıdır.
- ◆ Bakımı kolay olmalıdır.

Kaplama Tipleri

1-Beton: Beton günümüzde tasarımcılar tarafından kaplama olarak da en yaygın şekilde kullanılan malzemedir. Beton kaplama, prekast plak kaplama elemanları ve yerinde dökme beton şeklinde oluşturulmaktadır. Prekast beton kaplama elemanları, betondan imal edilmiş olan beton plak ve beton blok elemanlardır.

Beton plaklar; iç ve dış mekanda döşeme kaplaması olarak kullanılan, parça düzeyinde yapı malzemeleridir. Kalıplarda preslenerek 50x50 cm ve daha büyük boyutlarda üretimi yapılmaktadır. Kahverengi, gri, siyah renklerde ve beyaz çimento ile diğer renklerde de üretilebilir. Baskı ile doku ve desen verilebilmektedir.

Beton parke ve bloklar; kilitli parke adıyla da anılan beton parkeler, dişli kum, çakıl, normal porland çimentosu, su ve istendiğinde boyadan oluşan bir karışımdır. Değişik geometrik şekillerde üretilebilirler. Beton kilitli parkeler, sıkıştırılmış zeminde iri taneli kırmataş (8-10cm), çakıl (4-5cm), grobeton (10cm), kum (4-5cm) katmanları üzerine istenilen desen ve düzende döşenebilir. Park ve bahçelerde parke aralıkları daha geniş bırakılarak buralarda çim yetişmesi sağlanabilir. Beton parkelerin iri delikleri içinden çim yetişmesine olanak veren çimtaşı tipiyle, düz ve eğimli toprak yüzeylerde pere⁴ taşı tipi de mevcuttur (Arıoğlu ve diğ., 2001).

2- Asfalt: Beton gibi dökme bir malzeme olup, eğrisel formlu tasarımlar için uygundur. Asfalt kaplama araç yolları, yaya yolları, bisiklet ve atlı yolları, oyun alanları ve koşu parkurları gibi çok farklı alanlarda kullanılabilir.

Asfalt, aralıksız dökülebilen, yeniden kazılıp tekrar kullanılabilen, herhangi bir kesme veya kazıma işlemi yapılmadan, infared⁵ teknolojisi ile ısıtılmak suretiyle her türlü tamirata yapılabilen, sağlam, esnek, uzun ömürlü bir kaplama malzemesidir. Asfaltın en önemli özelliklerinden biri derzsiz olarak dökülebilmesidir. Çünkü bir kaplamada yapılacak derz o kaplamanın zayıf noktası demektir. Derz noktalarının zayıflığı, bu noktalardan tabana fazla miktarda su sızıntısının olması sonucu, kaplama elemanlarında oynamalar, çökelmeler olmaktadır. Bu durumda asfalt kaplama kullanımı bu tür sorunları ortadan kaldırmaktadır.

Tüm bu olumlu özelliklerin yanısıra asfalt kaplamanın bazı dezavantajları da vardır. Asfalt kaplama benzin gibi petrol ürünleri tarafından eritilebildiği için kolay zarar görebilmektedir. Ayrıca yüksek sıcaklıkta yumuşama eğilimi gösterdiği için zaman zaman araçların lastiklerine ve ayakkabılara yapışabilmektedir.

Asfalt kaplama günümüzde dökme asfaltın yanısıra renkli desenli asfalt kullanılmaktadır. Renkli desenli asfalt diğer kaplama türlerine göre daha ekonomik ve uygulama alanları da çok geniştir. Renkli desenli asfalt uygulaması kilitli parke

⁴ Düzgün hale getirilmiş ince taşlarla yapılan kaplama

⁵ Işınım, dalgaboyu görünür ışıktan uzun fakat terahertz ışınımından ve mikrodalgalardan daha kısa olan elektromanyetik ışınımıdır.

taşına nazaran işçilik ve zaman açısından büyük tasarruf sağlar. Uygulama çok seri yapıldığında yol ve kaldırımlar gün içinde (boyama işleminden 2-3 saat sonra) yaya trafiğine, 48 saat sonra araç trafiğine açılabilir.

Renkli desenli asfalt, bütün bir malzeme olduğundan, beton ve doğal taşın klasik görüntüsü kalıcı olarak elde edilebilir. Çökme ve kabarma yapmamakla birlikte estetik bir görüntüye sahiptir (Tunay, 2008).

Şekil 2. 32. Renkli desenli asfaltın tramvay ve araç yollarındaki uygulama örneği (www.imkar.com.tr)

Şekil 2. 33. Renkli desenli asfaltın basketbol sahası ve tenis kortundaki uygulama örneği (www.imkar.com.tr)

3-Doğal Taş: Doğal taşlar hemen her yerde bulunabilmeleri nedeniyle ilk çağlardan beri dünyanın her yerinde kullanılan bir malzemedir. Günümüzde ise özellikle kentsel mekanlarda doğal taş malzemenin kullanımı giderek azalmaktadır. Bunun nedenleri, doğal taşın hazırlanması ve uygulanması sırasında iyi işçilik gerektirmesi, taşın taşıma masrafının yüksek olması, doğal taş yerine kullanılacak maliyeti daha az ve daha dayanıklı başka malzemelerin üretilmiş olması şeklinde özetlenebilir. Kentsel mekanların düzenlenmelerinde kullanılan doğal taşlar, döşeme plakları, parke taş, dere çakılları, kırma taş ve kum şeklinde olmaktadır.

Şekil 2. 34. Çakıl mozaik taşlarla oluşturulmuş döşeme uygulama örneği
(www.evdose.com)

4-Mozaik: Çimento, mermer pirinci ve suyun karıştırılması ile elde edilen harcın belli kalıplara dökülerek sıkıştırılması sonucu oluşturulan kaplama elemanlarıdır. Mozaik harcının belli ölçülerdeki üzeri yivli bir kalıba dökülmesi ve sıkıştırılması ile karo simon denilen mozaik kaplama elemanı oluşturulmaktadır. Karo simon yüzey sularının ayağımızı ıslatmadan, yivli sayılabilecek bir döşeme kaplamasıdır (Anon, 1992).

Şekil 2. 35. Mozaik döşeme uygulama örneği (www.arkitera.com)

5-Ahşap: Ahşabın bitkilerle olan uyumu sayesinde doğal bir görünüşe sahip, estetik özellikli bir kaplama türü olması, dış mekanda en önemli kullanım nedenidir. Ahşap kaplama malzemesi toprak ile temas ettiğinde çürümektedir. Ahşap kaplamanın, topraktaki dayanma süresini uzatabilmek için bakteri zararlarına karşı önlemler alınmalı ve kullanılan ağaç türünün dayanıklı olmasına dikkat edilmelidir (Feyizoğlu, 2008).

Ahşap kaplamalar, iç mekanlarda kullanıldığı tarza benzer şekillerde dış mekanlarda da kullanılmaktadır. Ancak dış mekanlarda kullanılan ahşap kaplamalarda kullanılan, ağacın türünün dış hava koşullarına dayanıklı olması gerekmektedir. Kestane, meşe, bazı çam ve sedir türleri diğer ağaç türlerine göre daha dayanıklıdır.

Şekil 2. 36. Ahşap döşeme uygulama örneği (www.arkitera.com)

2.3.14. Su Ögesi

Su ögesi, kullanımı insan yaşamı ile birlikte başlayan gerek biyolojik gerekse fiziksel ve psikolojik açıdan, sağlıklı ortamlar yaratan, vazgeçilmez bir gereksinim olup değişik form ve ölçülerde iç ve dış mekanlarda kullanılmaktadır. Dış mekanlarda su ögesi kullanımının pek çok nedeni vardır. Su ögeleri tasarımlara estetik açıdan olumlu katkılarda bulunurken, yaya sirkülasyonunu yönlendirmek veya engellemek amacıyla da kullanılmaktadır. Su ögesi bir odak noktası oluşturabileceği gibi mekan içinde devamlılık duygusu oluşturan bir elemandır (Bulut ve diğ., 2007).

Kentsel mekanlarda su kullanım yoğunluğu genellikle bir ülkenin coğrafi konumuna, iklim ve toplum isteklerine, sanat anlayışına uygun olarak planlanır. Kurak iklim şartlarına sahip, doğal su kaynakları olmayan bölgelerde su ögesi, insan yaşantısına kazandıracığı anlam ve olumlu psikolojik etkiler yönünden vazgeçilmez bir tasarım elemanıdır.

Özel ve halka açık alanlarda su, geçmişte olduğu gibi fiskiyelerde ve havuzlarda gösteri elemanı olarak kullanılmakta ve yine havuzlarda gösteri elemanı olarak heykeller de yer almaktadır. Günümüzde su ögeleri kullanımı diğer tarihi dönemlerde olduğu gibi mekanın içinde yer aldığı duruma uygun olarak çeşitli form ve ölçülere göre bazen durgun havuzlar, göl veya göletler şeklinde, bazen de hareketli kanallar,

dereler, fiskiyeler, su perdeleri, kaskatlar, çağlayanlar veya çeşmeler şeklinde bulunabilir (Uzun, 2001).

Şekil 2. 37. Işık gösterisiyle fiskiyeli süs havuzu örneği (www.resim.com)

2.3.15. Aydınlatma Elemanları

Kentsel mekanlar aydınlatılırken, kent kimliğini ön plana çıkartacak, kentin kolay okunmasını sağlayacak mekanların aydınlatılmasına dikkat edilmelidir (Boduroğlu, 2001). Gün ışığı altında kentlerin görünümü alışılmış ve doğal olduğu için çok dikkat çekici değildir. Gece yapay ışık kaynakları kullanılarak yapılan aydınlatma ile insanlar gündüz dikkat etmedikleri hatta farkına bile varmadıkları pek çok kent bölümünü, kentsel kimliği kolaylıkla algılayabilir.

Görsel algılamayı sağlayan ışığın oluşturduğu aydınlık gün ışığı ve lamba ışığı ile elde edilir. Kent gün boyunca denetimimiz dışında günışığı altında algılanırken, hava karardığında ancak lamba ışığı ile aydınlatma yapıldığı zaman görsel olarak algılanabilir. Her iki aydınlatmanın fiziksel olarak temel verisi ışık olmakla birlikte elde edilen aydınlık düzeyi birbirinden ayrı nitelik taşır (Şerefhanoglu, 1992).

Aydınlatma, Uluslararası Aydınlatma Komisyonu (CIE) tarafından, ‘nesnel ve çevrenin görülebilmesi amacı ile ışık uygulaması’ biçiminde tanımlanmaktadır (Öztürk, 1992).

Kentsel mekanların aydınlatılmasında amaç, bu alanların gündüz olduğu gibi gecede yaşanabilir hale getirilmesi, güvenliğin sağlanması ve estetik bir alan oluşturulması, kent içerisindeki önemli noktaların (meydan, heykel, anıt vb) vurgulanması şeklinde özetlenebilir.

Kentsel mekanın aydınlatılmasında her bir kentsel mekan için kullanım amacına göre aydınlatma ilkeleri geçerlidir (Çizelge 2.1.). Kentsel açık alanların aydınlatılmasını; araç ve yaya yolu aydınlatması, park bahçelerin aydınlatılması ve ışık oyunları şeklinde gruplandırmak mümkündür. Bu gruplandırma, aydınlatma elemanlarının farklı işlevsel ve biçimsel özellikleri nedeni ile yapılmaktadır (Boduroğlu, 2001).

Şekil 2. 38. Çeşitli aydınlatma armatürlerinden örnekler (www.moonlight.com.tr.)

Çizelge 2. 1. Kentsel dış mekan için kullanım amacına göre aydınlatma ilkeleri
(Boduroğlu, 2001)

KENTSEL DIŞ MEKANLAR		AYDINLATMANIN AMACI	AYDINLATMA TÜRÜ	AYDINLATMA ELEMANLARININ YERLEŞTİRME ŞEKLİ	LAMBA TÜRÜ AYDINLATMA ARMATÜRÜ
1	DÜZENLENMİŞ YAYA ALANLARI	*Gece kullanılabilirliğin sağlanması		*En iyi aydınlık düzeyi sağlayacak şekilde	*Verimli ve gücü yüksek
	Ağaç ve yeşil Alanlar	*Özellikli bir ortam oluşturulması *Güvenliğin sağlanması *Özellikli ağaçların vurgulanması	*Genel aydınlatma	*Kullanım ve büyüklüğe göre hesaplanarak *Ağacın belli kısımlarında ışık dalgalanmaları sağlanacak şekilde	*Günüşiği rengine yakın renkli *Perdeli aydınlatma armatürü *Işık tayf eğrisi birbirinden farklı *Perdeli aydınlatma armatürü
	Havuz ve Yapay Göl Çocuk Oyun Alanları	*Siluet ve derinlik etkisinin güçlendirilmesi *Etkileyici bir görünüm sağlanması *Kıyıların geceleri de algılanmasının sağlanması	*Bölgelik aydınlatma	Çim alanlarda karmaşayı önleyecek şekilde *Su seviyesinin altına ve havuzun iç yan duvarlarına *Su öğelerinde, su taneciklerinin görünür olmasını sağlayacak	*Soğuk renkli ışık yayan *Verimi ve gücü yüksek
AÇIK SPOR ALANLARI	Futbol-Tenis	*Gece kullanılabilirliğin sağlanması *En iyi görme koşullarının sağlanması	*Genel aydınlatma	*Sahanın dört köşesine *Sahanın yan kenarlarına belirlenen aralıklarla yerleştirilir	*Renksel geriverimi yüksek *Perdeli aydınlatma armatürü
	2	ALIŞVERİŞ ALANLARI		*Karanlık alanları yok edecek şekilde Karmaşayı önleyecek şekilde	
	Perakende Satış	*Güvenliğin sağlanması *Görsel algılamanın en iyi biçimde gerçekleştirilmesi	*Genel aydınlatma	*Dükkanların algılanmasını kolaylaştıracak şekilde *Dükkan önlerinde en iyi aydınlık düzeyin sağlanacak şekilde	*Verimi ve gücü yüksek *Perdeli aydınlatma armatürü *Dekoratif aydınlatma armatürü
	Toptan Alışveriş	*En iyi aydınlık düzeyi sağlanacak şekilde *Ticari bölgeleri yeniden canlandırma		*Yayalaştırılmış alanlarda yürüme yolu üzerindeki ışık yönelimi artacak şekilde yerleştirilir	
	Yayalaştırılmış Alışveriş Sokağı	*Rahat alışveriş imkanının sağlanması			

Park ve Bahçelerin Aydınlatılması:

Park ve bahçelerin aydınlatılmasının amacı, kenti gündüz olduğu gibi gecede yaşanılır hale getirmek, güvenli ve hoş bir alan yaratmaktır. Park ve bahçeler aydınlatılırken, genel aydınlatma ve bölgesel aydınlatma yapılacak yerler tespit edilmelidir. Vurgulanacak ya da gizlenecek yerlere uygun ışık üreticiler ve armatürler belirlenmelidir (Şerefhanoglu, 1992).

Genel aydınlatma, bir alanın bütününü oldukça düzgün birbirine yakın aydınlık düzeyini sağlanacak şekilde tasarlanmalıdır. Bölgesel aydınlatma, bütün alan içinde yalnızca belirli bölgede ışığın toplanması sağlanmalıdır. Bölgesel aydınlatmada çok aydınlık ve karanlık alanların görünmesi gözde yorgunluk yapacağından aydınlık düzeyinin bilinmesi gerekmektedir. Dış mekanlarda park ve bahçeler için aydınlık düzeyi 30 lüks olmalıdır (Aktürk, 1993).

Park ve bahçe aydınlatılmasında;

- ◆ Ağaçlık ve yeşil alanların aydınlatılması,
- ◆ Havuz, yapay göl, su ögesi ve çevrelerinin aydınlatılması,
- ◆ Plastik öğelerin aydınlatılması,
- ◆ Yaya alanlarının aydınlatılması büyük önem taşımaktadır (Aktürk, 1993).

Ağaçlık yeşil alanların aydınlatılmasında, park ve bahçelerdeki tüm ağaçların aydınlatılması gerekmez. Var olan ağaç ve yeşilliklerden en ilginç görünümlü olanların belirlenerek, vurgulanması amaçlanır. Vurgulanacak ağacın çekici bir görünüm kazanması için, ağacın dibine veya belirli bir mesafesine ışık kaynağı yerleştirilir ve ışık dağılımı sağlanır.

- ◆ Çim gibi yeşil alanların aydınlatılmasında, farklı yüksekliklerde armatürler kullanılarak, yerden min. 25cm, max. 80cm yükseklikte olmalıdır. Çim aydınlatmaları göz seviyesinden aşağıda olduğu için, gözün kamaşmasına yol açmayacak biçimde yerleştirilmelidir. Eğer yeşil alan büyük ise aydınlatma elemanları sadece alan kenarına yerleştirilmelidir (Aktürk, 1993).

Park bahçelerdeki havuz ve su öğelerinin aydınlatılması, insanlar için daha etkileyici ve ilgi çekici bir görünüm oluştururlar. Su altı aydınlatması, havuz ve su öğelerinde dramatik bir etki yaratır.

Yaya yollarının aydınlatılması, bulunduğu yere ve niteliğe göre özel düzenlemeler gerektirir. Ancak temel ilke yayaların bu alanda ilerlerken uzun bir mesafe boyunca alanın tüm ayrıntılarını rahatça görülebilmesini ve çevresinde yer alan ya da birden karşısına çıkabilecek engelleri kolayca algılayabilmesini sağlamaktır.

Yaya yollarının aydınlatılmasında alanın zemin dokusunun ve çevrede bulunan öğelerin doğru algılanması büyük önem taşır. Yayalar yürüdükleri yol ve mekanlarda zemin ve dokusu kadar alanda bulunan bordür, basamak, rampalarla, düşey düzlemde levha direk, çöp kutusu, ağaç, çit gibi donatı elemanları da algılayabilmelidir. Yaya alanının bu tür özelliklerinin algılanabilmesi için, yatay ve düşey düzlemde gerekli aydınlık düzeyi sağlanmalıdır.

Yaya alanlarının aydınlatılmasının temel amacı, alanda dolaşan yayaların güvenlik duygusunu, çevrede dolaşan diğer yayaların dost, yabancı ya da saldırgan olup olmadığını anlayarak, duruma uygun tepki göstermesini sağlayacak miktarda bir aydınlık düzeyinin sağlanmasıdır.

Yaya yollunda, araç yolundan daha alçak aydınlatma elemanları kullanılır. İnsan ölçeğinin yakalanması bunun temel nedenidir. Ayrıca aydınlatma elemanları buldukları çevre ve hava koşullarına karşı dayanıklı olmalıdır. Aydınlatma elemanlarının biçim, konum ve detayları estetik açıdan yaya alanı işlevlerine ve çevreye uyum sağlayacak özelliklerde tasarlanmalıdır.

Şekil 2. 39. Yüzme havuzu aydınlatma örneği ve armatürü (Heper- Moonlight Aydınlatma Katoloğu, 2006)

Şekil 2. 40. Trafîğe kapalı yaya yolu oturma birimi olarak da kullanılabilen aydınlatma elemanı örneği (Heper- Moonlight Aydınlatma Katoloğu, 2006)

Şekil 2. 41. Trafîğe açık yaya yolu ve araç yolu ortak kullanım alanı aydınlatma elemanı örneği (Heper- Moonlight Aydınlatma Katoloğu, 2006)

Şekil 2. 42. Yaya yolu ve araç yolu, aydınlatma elemanı örneği (Heper- Moonlight Aydınlatma Katoloğu, 2006)

Şekil 2. 43. Ağaç aydınlatma elemanı (www.peyzaj.org.)

Araç yollarının aydınlatılması:

Araç yollarında güvenli bir ulaşım açısından kurulacak aydınlatma düzeni, sürücüye çevresindeki nesnelere, emniyetle durabileceği uygun bir uzaklıkta görmesini mümkün kılacak özelliklerde olmalıdır. Bir yolun aydınlatma düzeni kurulurken; yolun planı, kesiti, sınırları, geometrik biçimi ve yakın çevresiyle olan ilişkisi, yolun

bugünkü ve gelecekteki trafik durumu, yol için gerekli ışık miktarı ve dağılımı, kullanılması düşünülen aydınlatma elemanı tipi oldukça önemlidir.

Araç yolu aydınlatması için beton veya metal direkler üzerindeki armatürler kullanılmaktadır. Bu elemanların biçimleri, kesitleri, boyutları ve aydınlatma düzeyleri; yolun yapısına, yolun genişliğine, kavşak noktalarına ve trafik yoğunluğuna bağlı olarak değişmektedir.

Araç yollarında kullanılan aydınlatma elemanları, ulaşım güvenliği açısından sürücünün önünde uzanan yol bölümünü, yolun sınırlarını, karşılaşılabilecek özel noktaları (kavşak, köprü, geçit vb) ve öteki özellikleri görebilmeleri sağlayacak uygun noktalara yerleştirilmelidir. Araç yollarında kullanılacak aydınlatma elemanları bazen sürücünün görme alanına girerek, gözlerinin kamaşmasına ve görme yeteneğinin azalmasına neden olabilmektedir. Bu etkinin önlenmesi için aydınlatma elemanı seçiminde, eleman sayısı, yüksekliği, bakış açısı gibi özelliklere dikkat edilmelidir (Walker, 1988).

Şekil 2. 44. Araç yollarında kullanılan aydınlatma elemanı örneği –Ankara (Orijinal, 2009)

Aydınlatma elemanlarının tasarımı:

Kentsel mekan aydınlatılmasının, kentin görüntüsünü cazip hale getirdiği ve gece çok daha fazla alandan yararlanabilmesini sağladığı açıkça ortadadır. Ancak bu alanlarda yapılan aydınlatmanın çevrede rahatsızlık yaratmamasına dikkat edilmelidir. Kentin turistik önemini arttırmak ve ona geceleyin sihirli bir atmosfer kazandırabilmek için tarihi eserlerin, park ve bahçelerin esaslarına uygun olarak kaliteli bir aydınlatma tasarımının yapılması ve tesisatın ciddi bir şekilde belli periyotlarla bakım onarım çalışmaları yapılması çok önemlidir.

Aydınlatma elemanlarının üretiminde demir, metal türleri, beton, ahşap, plastik, gibi çeşitli malzemeler kullanılarak çok farklı elemanlar oluşturulmaktadır. Aydınlatma elemanları, taşıdıkları lambaların elektrik bağlantısını sağlarlar ve bunun yanında da lambaları dış etkenlerden korurlar. Bu nedenle dış ortam koşullarına dayanıklı, paslanmayan, aşınmayan malzemelerden yapılmış olmalıdırlar (Şerefhanoglu, 1992).

2.4. KENT MOBİLYALARININ KULLANILDIĞI ALANLAR VE KULLANIM AMAÇLARI

Halka açık alanlarda kullanılan kent mobilyaları kullanıldıkları yerlere göre dört grupta incelenebilir. Bu gruplandırmaya göre kent mobilyalarının sık kullanıldığı alanlar ve kullanım amaçları (Anılsın, 2001);

A. Parklar:

Parklar kent mobilyalarının en yoğun kullanıldığı mekanlardır. Parklarda kullanılan kent mobilyaları parkın büyüklüğüne ve fonksiyonuna göre değişmektedir. Kullanım amaçlarına göre değişmekle birlikte, insan yoğunluğu ve sirkülasyonunun yoğun olduğu parklarda;

- ◆ Sınır Elemanları,
- ◆ Bordürler,
- ◆ Sert Zemin Malzemeleri,
- ◆ Büyük Ebatlı Çiçeklikler,
- ◆ Çöp Kutuları,

- ◆ Bank ve Oturma Grupları sık olarak kullanılan kent mobilyalarındandır.

İnsan sirkülasyonun yoğun olduğu parklarda, yürüme yolları daha çok ve geniş olarak planlanmaktadır. Bank, oturma grupları, pergola gibi park donatıları insanların dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan kent mobilyalarıdır. Yerleşimin yoğun olduğu ve insanların daha uzun sürelerle ziyaret ettiği parklarda bu tip kent mobilyaları daha sık kullanılmalıdır.

Beton çiçeklikler, özellikle yeşil alanı yetersiz, sert zeminlerin yoğun olduğu alanlarda tercih edilmelidir. Müsait yaya kaldırımları ve uygun meydanlarda da değişik tip ve ebatlarda çiçeklik kullanılması estetik açıdan önemlidir.

Parklarda aydınlatma elemanları, bordürler ve zemin döşeme malzemelerinin kullanılması kaçınılmazdır. Aydınlatma elemanlarının tip, boy ve kullanım sıklığı parkın yapısına sosyolojik yapıya ve kullanım amaçlarına göre değişmektedir. Ağaç koruyucuları ve ağaç dibi ızgaraları çoğunlukla yol ağaçlandırmalarında kullanılmaktadırlar. Zira bu tarz malzemelerin kullanımında temel amaç ağaçların korunmasıdır.

Sınır elemanları ve duvar panelleri; parklardaki yeşil alanların tahrip edilmesini önlemek için kullanılmalıdır. Spor aletleri, satranç takımları, tenis masaları ve barbeküer parklara sosyal aktivite kazandırmak amacıyla kullanılan donatı elemanlarındandır. Çocuklar kent ortamından en olumsuz etkilenen toplum kesimidir ve parkların en önemli kullanıcılarıdır. Çocuk oyun grupları çocukların dinlenme, oyun oynama, bilgilenme, spor yapma ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

B. Korular ve Mesire Alanları:

Bu tip alanlarda genel olarak parklarda kullanılan kent mobilyalarının hemen hepsi kullanılmaktadır. Kullanım amaçları parklarınkinden çok farklı değildir. Ancak bu tip alanlar çok bilinen, tarihi niteliği olan ve genellikle hafta sonları daha yoğun kullanılan mekanlardır. Mesire alanlarında kullanılan kent mobilyaları (Anılsın, 2001);

- ◆ Piknik Masaları,
- ◆ Banklar,
- ◆ Çöp Kutuları ve Çöp Konteynerleri,

- ◆ Spor Aletleri,
- ◆ Ağaç Koruyucuları ve Ağaç Dibi Izgaralarıdır.

C. Okul Hastane, Cami, Kilise ve Diğer Sosyal Kurumların Bahçeleri:

Bu tip mekanlarda en çok bank, oturma grubu, çocuk oyun grupları ve çiçeklikler yer almaktadır. Böyle mekanlarda ağırlıklı olarak dinlenme ihtiyacını karşılayacak kent mobilyaları kullanılmalıdır.

D. Sahiller, Tretuarlar,ve Diğer Dinlenme Alanları:

Bu tip alanlarda, insanların gezinme ve dinlenme arzusunu karşılayacak kent mobilyaları kullanılmalıdır. Bu nedenle buralarda banklar, oturma grupları ağırlıklı olarak kullanılmakla birlikte, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, çiçeklikler ve piknik masaları da yer almaktadır.. Kullanılan alanın niteliğine göre satranç takımı, spor aletleri ve bisiklet parkları da bu tip mekanlarda ihtiyaç duyulan kent mobilyalarıdır (Anılsın, 2001).

BÖLÜM 3: KENT MOBİLYALARININ TASARIM KRİTERLERİ VE KENT KİMLİĞİ OLUŞUMUNA KATKISI

Kent mobilyaları, kentin kimlik kazanmasında ve bir bütün olarak algılanmasında önemlidir. İnsan içinde yaşadığı çevreye özgü nesnelere kullanırken, değişik boyutta iletişimi gerektiren ilişkiler kurar. Yapısal çevre içinde donatı ölçeğindeki kent mobilyaları, hem işlevseldir hem de çok yönlü iletişim ağı içerisinde çevrenin anlamsal ve simgesel boyutunu oluşturur.

Nesnel bir çevrede yaşamın, nesne kullanımının değişik boyutlarda iletişimini sağlayan ilişkileri vardır. Kent mobilyaları da bu iletişim ortamına değişik boyutlar taşıyarak katkıda bulunur. Toplumun değişik kesimleri tarafından farklı anlaşılan bu bildiriler tüm kültür grupları tarafından anlaşılabilir, yalınlıkta olmalıdır.

Kent mobilyaları birer kullanım nesnesi olarak her şeyden önce kendisini var eden temel kullanım işlevine özendirilecek bildiriler taşımalıdır. Bu arada kaçınılmaz olarak her kültürel kökenli kullanım nesnesi gibi, kent mobilyaları da temel kullanım işlevlerinin yanısıra toplum yaşamı içinde zamanla ‘bir anlam aktarma’, ‘bilgi iletme’, ‘bir bildirin taşıyan olma’ gibi iletişimsel işlevleri de yüklenir. Böylece nesne kendini anlatmakla kalmaz katıldığı çevrenin peyzajı içinde işlevsel, anlamsal, estetik boyutlarda görevler yüklenerek çevre kimliğinin ayırıcı, özelleştirici varlıklardan biri olarak yerini alır (Bayrakçı, 1989).

Kullanıcıların sosyal kültürel davranış özellikleri, nesneden beklentileri, görsel, estetik değer yargıları ile çevre düzeni içindeki işlevsel, anlamsal gereklilikleri gibi faktörler altında oluşur ve gelişirler. Kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, kent mobilyalarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içinde süreklilik göstermesi zorunludur. Bu süreklilik salt bir sistemin parçası olduğu için değil, herkes tarafından anlaşılabilir ve kullanılabilir olmayı gerektiren bir ‘dil’ özelliği taşımasındadır. Bu bağlamda kent mobilyaları için yüklendikleri işlevsel görevlerin yanısıra kent kimliği ile ilişkileri açısından, kentin anlamsal simgesel boyutunu oluşturduklarını söylemek doğru bir yargıdır. Kent mobilyalarının oluşturdukları simgesel boyut, çok yönlü bir iletişim ağının varlığından kaynaklanır (Astekin, 2001).

Kentte çağdaş yaşam düzenini kuran, kent mekanlarını yaşanabilir ve kullanılabilir kılan kent mobilyalarının, tıpkı kişisel mekanları yaşanabilir yapan öğeler düzeninin benzer işlevi gibi, kent içinde eş anlamlı bir düzeni ve kimliği söz konusudur.

Kentin insan ölçeğine indirgenmesinde, fiziksel ve simgesel boyutlarının oluşturulmasında işlevler yüklenen kent mobilyalarına, kentlinin sahip çıkmasının, aslında doğrudan kendi yaşamına sahip çıkmak anlamına geleceği de söylenebilir.

3.1. KENT MOBİLYALARI TASARIM KRİTERLERİ

Kent mobilyaları insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanırlar. Bu bakımdan, tasarımlarda insanın algısal ve davranışsal özellikleri ile gereksinimleri ve davranışları arasındaki ilişkiler iyi etüt edilmeli, insanın fizyolojik, psikolojik yapısına uygun gereksinimleri doğrultusunda güven veren ürünler yaratılmalıdır. (Eryarar, 2002).

Kent mobilyalarının tasarımında sosyal, doğal ve teknik bilimler doğru yorumlanmalı ve kentsel tasarım ilkeleri doğrultusunda üretilmelidirler. Mekanı kullanacak insanların ölçüleri araştırılmalı ve bu ölçüler doğrultusunda tasarımların ergonomik olmaları sağlanmalıdır (Yaylalı, 1998).

Tasarım açısından anlamlı bir sınıflandırma yapmak gerekirse, ürünün temel teknik işlevi olan pratik işlevden ve ürün dili işlevleri olarak gruplandırılan işaret/gösterme işlevi ile sembolik ve estetik işlevlerden bahsedebiliriz (Celbiş, 2001).

Pratik işlev; Kent mobilyaları tasarımında bedensel-fizyolojik ilişkilere dayalı, ürünün teknik işlevi olarak da tanımlanabilen, ürün tasarlanıp üretilmeden önce belirlenen ve kullanım değerini belirten işlevdir. Kent mobilyalarında, bankların oturmaya, çöp kutularının içine çöp atmaya, sokak lambalarının çevreyi aydınlatmaya yaraması kent mobilyalarının pratik işlevleridir. Kullanım eyleminde fayda beklentileri olarak da tanımlayabileceğimiz pratik işlev ölçütleri kısaca şunlardır;

- ◆ Kullanılabilirlik; ürünün kullanım amacına uygunluğu
- ◆ Ergonomi; ürünün kullanıcının fiziksel, bedensel ilişkilerine uygunluğu (banklarda oturma ölçütleri, sokak/işaret levhalarında okunabilirlik vb.)

- ◆ Güvenlik; ürünün kullanım sürecinde kullanıcıya ve çevreye herhangi bir zarar vermemesi veya kötü kullanımlara (vandalizme) karşı donatılması
- ◆ Bakım; ürünün kullanıma uygun bir durumda tutulması gerekliliği
- ◆ Dayanıklılık; ürünün kullanım ve çevre koşullarından oluşabilecek aşınmalara karşı direnci
- ◆ Ekolojik bakış açısı; ürünün üretim, kullanım ve kullanımdan kalkma aşamalarında çevreye yük olmama, geri dönüşüm (recycling) özelliği

İşaret/ Gösterme işlevi; bir ürünün pratik işlevlerine yöneliktir. Onun teknik özelliklerini görselleştiren, kullanımını açıklayıcı ve kullanıcıyı uygun davranışlara yönlendiren işlevlerdir.

Kent mobilyalarında kullanıcı yönünden durma, yönlendirme, değişebilirlik ve kumanda etme gibi özellikler, kullanıcı tarafından algılanıp, kolayca güven ve sahiplenme duygularını oluşturacak bir tasarım yaklaşımıyla ürünlere yansıtılmalıdır. Bu işlev özellikle yeni teknolojik gelişmelerle kent yaşamında her gün daha da çoğalan, ürünle kullanıcının etkileşimli bir ilişki yaşadığı ve görünen strüktürün giderek kaybolduğu yeni kent öğelerinde (bilet otomatı, akbil otomatı, bankamatik, enformasyon standartları vb. gibi) çok önem taşıyan bir işlev olmaktadır (Celbiş, 2001).

Sembolik işlev; bir anlam taşıyıcıdır. Görülebilen ancak doğrudan algılanamayan ilişkilerin bir göstergesidir. Bu özellikleriyle semboller, düşüncenin enstrümanıdır ve nesnelere daha öteye anlam taşırlar. Sembolik işlev, bu noktadan hareketle ürün ile kullanıcı arasında semboller aracılığıyla bir bağ kurma işlevi olarak tanımlanabilir. Bunun için tasarım ürünlerinde sembole dönüştürülecek renk, biçim, çizgi, marka gibi yanların ortaya çıkarılması ve ürüne bir derinlik, bir anlam çeşitliliği verilmesi gereklidir. Kentin tarihsel, kültürel, sosyal, ekonomik yapısına göndermeler yapan, anlam taşıyıcı donatı elemanları, kent kimliği oluşumunda önemli rol oynarlar.

Estetik işlev; yalnızca nesne estetiğinin tanımıyla kısıtlanmayan, insan nesne ilişkisini de göz önünde tutan bir süreçten söz etmek gerekir. Tasarımcı-ürün arasındaki süreç ile kullanıcı-ürün arasındaki süreç, estetik iletişiminin tamamlayıcı parçasıdır. Estetik işlev ürün ile kullanıcı arasında algılama eylemi sırasında yaşanan ilişkilerden ortaya çıkar. Bu algılama estetik görünümünün etkilerinin anlama

dönüşmesi sürecidir ve öznel bir olgudur. Zira algılanan görüntü kadar bellek içerikleri, geçmişten kazanılan deneyimler, değer yargıları, sosyo-kültürel normlarda rol oynar (Astekin, 2001).

3.1.1. Tasarım Etkenleri

Kent mobilyaları ile ilgili tasarımlar, kültürel, fiziksel ve çevresel faktörler açısından irdelenmelidirler (Bayrakçı, 1991).

3.1.1.1. Kültürel Etkenler

Sosyal Çevre: Mevcut ya da düşünülen bir çevrede o mekanı kullanacak kişiler göz önüne alınmalıdır. Dolayısıyla herhangi bir alanın ne şekilde kullanılacağı dikkatlice incelenmelidir.

Politik Çevre: Tasarım ile ilgili düşünceler yasal sorunların da göz önüne alınmasını gerektirir. Düzenlemenin yapılacağı yerin özelliği de tasarım öğelerinin seçiminde etkili olabilmektedir. Örneğin kamu caddeleri ve mekanların vandalizm hareketlerine en açık mekanlar olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

3.1.1.2. Fiziksel Etkenler

İklim: Değişik iklimler veya iklimsel değişiklikler kent mobilyalarının tasarımına ve buna bağlı olarak da kullanıcıların konfor duygularına etki etmektedir.

Yapısal Çevre: Kentsel mobilyalar, herhangi bir yerleşmenin çevresiyle arasındaki bağlantıyı güçlendirir, o alana bir karakter verilir ve çevredeki yapısal peyzajın olumlu özelliklerini vurgular.

3.1.1.3. Çevresel Etkenler

Isı: Herhangi bir alanın iklimi orada uygulanacak düzenlemenin biçimini etkiler. Örneğin, sabit oturma birimleri hiçbir zaman güneş ışığını aşırı ölçüde yansıtacak biçimde düzenlenmiş geniş kaplanmış alan ve duvar yüzeylerinin yakınında yer almamalıdır. Ayrıca bu birimlerin oturma yerleri ile kollukları tam güneş altında kalıyorsa metal olmamalı ve açık renkte olmalıdır.

Yağmur: Yağmur ya da kar yağışına açık alanlarda dinlenme, bekleme veya yönlendirme için kullanılacak kent mobilyaları hava etkilerine karşı korunmuş

biçimde olmalıdır. Çabuk kurumayı sağlayabilmek için bu tür öğelerin su emmeyecek özellikteki malzemelerden üretilmesi gerekmektedir.

Rüzgar: Açık alanlarda kentsel mobilyalar olumsuz rüzgar etkilerinin en aza indirildiği alanlara yerleştirilmeli veya korumayı sağlayacak önlemler alınmalıdır.

Işık: Kentsel mobilya tasarımında düzenleme alanındaki ışık kalitesi ve karakteri de önemlidir. Aydınlatma elemanlarından ve güneş ışığından gelen pırlıttının en aza indirilmesi hedeflenmelidir. Işığın nicelik ve nitelik özelliklerinin hem gün içinde hem de mevsimden mevsime değiştiği unutulmamalı, oturma birimleri ile yön ve bilgi levhalarının güneş ışınlarının yataya yakın geldiği saatlerde oluşturabileceği yansımalarından etkilenmeyecek biçimde yerleştirilmeleri sağlanmalıdır.

Ses: Yayaların, çocukların, hayvanların vb. sesleri olumlu öğeler olarak düşünüldüğünde kent mobilyalarının bu tür özelliklere yönlendirilmesi söz konusu olabilir. Buna karşılık istenmeyen rahatsız edici seslerin engellenmesi gerekmektedir. Bu konuda ses azaltıcı duvarlar, toprak yükselticiler gibi önlemlerin alınması düşünülebilir.

3.1.2. Tasarım Ölçütleri

Kent mobilyaları tasarım ölçütleri; işlevsel, psikolojik ve teknolojik olmak üzere üç başlık altında incelenebilir. Ayrıca yasa ve yönetmeliklerde belirlenmiş bazı standartlarda tasarımlarda ölçüt olmaktadır (Zülfikar 1998).

3.1.2.1. İşlevsel Ölçütler

Herhangi bir nesne ile insan ilişkisinin belirlenmesine yönelik ölçütler, işlevsel ölçütleri oluşturmaktadır. İnsanın fiziksel özellikleri ve hareket özellikleri, her türlü kentsel mobilyası için en önemli tasarım ölçütüdür. Bu nedenle tasarımcıların, dikkat etmeleri gereken en önemli nokta ürünün insanın ergonomik özelliklerine uygunluğudur.

Tez kapsamı içerisinde ilerideki bölümlerde bu ölçütlere detaylı değinilecektir.

3.1.2.2. Psikolojik Ölçütler

Algılama ve değerlendirmeye yönelik ölçülerdir. Genel anlamda bireye, bireylerin oluşturduğu topluma ve toplumun sosyo-kültürel özelliklerine uygun obje ve çevre oluşumunu sağlayıcı ölçütlerdir.

3.1.2.3. Teknik Ölçütler

Malzeme, üretim ve ekonomiye yönelik ölçütlerin tümü teknik ölçütleri oluşturmaktadır. Kent mobilyalarında malzeme seçim nedenleri; işleve, çevre koşullarına ve biçimlemeye uygunluk olarak özetlenebilir.

Kent mobilyası olarak kullanılan her öge, bir ihtiyaca yönelik olarak, öncelikle işlevsel olmalıdır. Kullanım kolaylığı getiren tasarımlar, işlevsel kullanımı da arttıracaktır.

Kent mobilyaları tasarlanırken işlevsel, psikolojik, teknik ölçütler yanında, yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş bazı standartlarda ölçüt olmalıdır. Burada belirtilmesi gereken yasa ve yönetmeliklerin işlevsel, psikolojik ve teknik ölçüleri içeren bir yapıda olması gerekliliğidir (Bakan ve Konuk, 1987).

3.1.3. Tasarım Süreci

3.1.3.1. Tasarım Süreci Evreleri

Kent mobilyaları çok değişik fonksiyonları olan ve bunları birarada barındıran elemandır. Her ayrı birim için farklı bir tasarım süreci uygulanması gerekmektedir. Kullanılabilecek süreçler farklı şekillerde sistemleştirilebilir.

Tasarım süreci yaklaşımı en basite indirgenmiş ve genelleştirilmiş açılımı gözlem, problemi anlama ve ortaya çıkarma, karşılaştırma, seçme olarak sıralanabilir. Tasarım sırasında yapılan eylemlerin tümü tasarım sürecini oluşturur. Bu süreci oluşturan çerçeve içerisinde proje planlanır, organize edilir ve geliştirilir (Bayazıt, 2005).

Kent mobilyaları tasarımı için bir süreç şeması ortaya çıkartılması düşünülürse, genel anlamda bütün kent mobilyası elemanlarına uyarlanabilecek geniş kapsamlı bir şema

ortaya çıkacaktır. Bunun yanısıra bilinmelidir ki her ürün için farklı bir süreç gereklidir ve süreçlerin ileyi Şekilleri de farklı olacaktır.

Kent mobilyası tasarımı için Şu sıralamayı yapabiliriz (Bayazıt, 2005);

- ◆ Talebin ortaya ıkıŐı,
- ◆ Veri toplama,
- ◆ Tasarım ltlerinin belirlenmesi,
- ◆ Karar verme mekanizması,
- ◆ Model retme,
- ◆ rn.

Talebin ortaya çıkıŐı: kentteki kamusal alanlarda, topluluklar bir mekanda beraberce bazı eylemleri gerçekleŐtirirken çeşitli ihtiyaçlar ortaya çıkmaktadır. Kent mobilyaları yardımı ile bu ihtiyaçlar giderilebilir. İnsanlar yüzyıllardır barınakların içinde ihtiyaçlarını giderici bazı elemanlar kullanılmıŐtır. Bunlar zamanla mobilya olarak adlandırılmıŐtır. Kentsel mekanlarda kullanılan elemanlar da kent mobilyalarıdır. Kentsel mekanlarda gerçekleŐecek eylemlerin gerektirdiği ihtiyaçların talep olarak dile getirilmesi veya hissedilmesi gerekmektedir. Eskiden birincil ihtiyaçlar göz önünde tutulurken, günümüzde kentsel mekan kalitesini yükseltmek için bazı estetik ve işlevsel yeni talepler ortaya çıkmıştır. Örneğin yüzyıllarca önce yer kaplamaları gibi bir talep kolay yol kat etmek için ortaya çıkmıŐken günümüzde kentsel mekanlarda bireyleri toplamak, eğlendirmek için havuz, oturma birimi gibi estetik elemanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Veri toplama: ihtiyacın ne olduğu açık olarak ortaya konduktan sonra o konu ile ilgili bütün bilgiler toplanmalı ve araştırma yapılmalıdır. Veri toplama araştırma evresidir. Tasarlanacak ürünle ilgili her türlü bilgiye ulaŐmaya çalıŐılır. Yazılı metinlerde, bilgilerden yararlanmanın yanısıra mevcut ürünlerin incelenmesi de toplama evresine girmektedir. Bu evrede araŐtırılan her konu veri olarak tasarım sürecini etkilemektedir. Doğru araştırma tekniğinin kullanılması çok önemlidir. Veri toplamak için anket, gözlem, deneyler yapma gibi araştırma yöntemleri kullanılmaktadır.

Tasarım kriterlerinin belirlenmesi: retilecek ürünün niteliğinde ve işlevine karar verirken, tasarım kriterleri doğrultusunda da karar vermek gerekmektedir.

Yapabilirlik; tasarlanan ürün kolay uygulanabilir olmalıdır. Fonksiyonel bir elemanın oluşturabilmesi için üretim aşaması ile ilgili birçok detay bilinmeli ve buna göre karar verilmelidir.

Güvenlik; kamuya açık alanlarda kullanılacak elemanlar geniş, farklı kültür ve yaş gruplarından oluşan bir kitleye hizmet vereceği için bu elemanların güvenlik kriterlerine uygun olarak tasarlanmaları gerekmektedir. Güvenlik sağlamakta en önemli özellikler; malzeme seçimi, formun ölçüleri, kullanım kolaylığı olarak sıralanabilir.

Estetik; kentsel mekanlarda kullanılacak elemanların tasarlanmasında ki en önemli özelliklerden biri de estetik değerlerdir. Kent mobilyaları, buldukları mekana ve kent kimliğine uyumlarının yanısıra kendi aralarında da uyum içinde olmalıdırlar. Kentsel mekanda çeşitlilik ve devamlılık sağlamak için kent mobilyası elemanlarının renk, doku, kütle, form, gibi özelliklerinin çok iyi belirlenmesi gerekmektedir.

Ergonomi; kent mobilyaları, kullanım kolaylığını arttırmak için, antropometrik ölçülere uygun olarak tasarlanmalıdır. Donatı elemanlarının tasarımında kullanıcıların antropometrik ölçüleri doğrultusunda en rahat kullanıma göre elemanlar oluşturulmalıdır.

Standardizasyon; kent mobilyalarının üretiminde standartlara uyum sağlanmalıdır. Her parça için standartların belirlenmesi ve bu doğrultuda üretimlerin yapılması gerekmektedir. Tasarımcının görevi standartları belirlemek değil, onları doğru uygulamaktır.

Karar verme mekanizması; en az iki alternatifin bulunmasına bağlıdır. Bu alternatiflerin aralarındaki farklılıkların değerlendirilmesine ve bir karşılaştırma yapılarak belirli kriterlere göre seçim yapılmasına 'karar verme' denir. Nitelik bir üründen beklenen ve istenen özellikler grubudur.

Karar verme aşamasındaki en etkili unsur yerel yönetimler özellikle de yerel yöneticilerdir. Yerel yöneticileri yönlendiren bir kültürel danışmanın bulunmayışı karar verme mekanizmasındaki kriterlerin belirlenmesine doğrudan etkisi olmasa da belirleyici bir rol oynayacaktır. Yerel yönetimlerde bulunması yararlı olacak bilgili bir danışman kent mobilyaları ve kentteki diğer özelliklerle ilgili karar verme aşamasında yerel yöneticilere yol gösteriyor olsa kentlerimizdeki mobilyaların daha bilinçli tasarlanacağı, seçileceği ve uygulanacağı görülecektir.

3.1.3.2. Yeni Tasarım Yaklaşımları

Kullanıcıya yönelik, onun temel gereksinimlerini önemseyen bakış açısıyla, insan çevre ilişkisi, çevre davranış çalışmaları, çevre psikolojisi ve tasarım metotları ile onların yan çalışma alanlarını kapsamaktadır. Bütün bunlar tasarım sürecini meydana getirmektedir.

Tasarım süreci günümüzde, kullanıcı ve tasarımcı iş birliği içerisinde olmalıdır. Burada tasarımcılar ve kullanıcılar eşit güçte bireylerdir ve sadece sonucu oluşturmada birleşmezler, aynı zamanda tasarım sürecindeki amaçları, hedefleri de birlikte belirlerler.

Yıllar içerisinde tasarımın geçtiği bütün evreler göstermiştir ki, kullanıcının istek ve ihtiyaçlarına saygı duymalıdır. Christopher Alexander 'model dili' oluşturarak kullanıcının kendi çevresini şekillendirmesine olanak vermiştir. Tasarım objeler doğrultusunda değil, insanların tecrübeleri doğrultusunda yeniden tanımlanmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu endüstriyel çağda tasarımın bu statik, geometrik karakteri tamamıyla bir kenara bırakılmalı; dinamizm üzerine odaklanmalı ve kullanıcıların duygusal tecrübelerini dikkate almalıdır. Ürüne odaklanmaktan çıkıp süreçle ilgilenmelidir (Feyizoğlu, 2008).

3.1.3.3. Tasarım Disiplini

Ekip çalışmasıyla ürün tasarımında ayrı ayrı uzmanların birbirlerinin çalışmalarını takip ederek, yapacakları işlemleri birarada yapmalarını sağlamak hedeflenmelidir. Kent mobilyaları tasarım disiplini, meslekler arası ekip çalışmasıyla oluşturulabilir. Öncelikle bu meslek dallarına göz atarsak;

- ◆ İlk olarak fiziksel mekanı farklı anlam, kapsam ve ölçeklerde düzenleyen gruplardan başlayarak, kent plancıları ve mimarlar,
- ◆ Daha sonra peyzaj mimarları, bitki bilimciler, kentsel alt yapı mühendisleri ve ulaşım plancıları,
- ◆ Kent sosyologları, kent ekonomistleri ve işletmecileri,
- ◆ Endüstriyel tasarımcılar, mobilya tasarlayıcılar, heykeltıraş, ressam ve seramik sanatçıları,

- ◆ Taşçılar, döşemeciler, soğuk demirciler, bahçıvanlar, vb. ilgili meslek dalları sıralanabilir (Bakan ve Konuk, 1987).

Tasarım aşamasında disiplinler arası bir ekip oluşturulmasının sağladığı yararları şu şekilde sıralayabiliriz (Bilsel, 1989).

- ◆ Zamandan tasarruf; örneğin, ekip içerisindeki bireylerin profesyonel oldukları konular olduğu için bilgi toplama gibi bir evrede zaman kaybı olmayacaktır.
- ◆ Disiplinler arası ekip çalışması yardımıyla kendi konusunda profesyonel olan kişilerin biraraya gelerek konuya daha uygun çözümler üretmeleri sağlanabilir.
- ◆ Değişik bakış açılarını ortaya koyan bireyler, diğerlerinin bakış açılarını da genişleterek tasarımda yaratıcılık arttırılabilir.
- ◆ Yerel yönetime karşı bir ekip olarak tepki gösterildiğinde, ekip istekleri ve doğru buldukları noktalar daha kolay kabul edilebilir.

3.1.4. Üretim Süreci

Tasarım tamamlandıktan sonra, üretime geçilme dönemine ve onun sonuçlanmasına, üretim süreci veya aşaması diyebiliriz. Bu süreçte tasarımcıların sorunlarla karşılaşmaması için üretimde kullanılan malzeme çeşitleri, üretim yöntemleri ve üretim şekilleri hakkında geniş bilgiye sahip olmaları gerekmektedir (Feyizoğlu, 2008).

3.1.4.1. Üretimde Kullanılan Malzeme Çeşitleri

Kent mobilyaları üretiminde, beton, ahşap, metal ve alaşımları, cam, plastik, akrilik, fiberglas, mermer, granit, tuğla en çok kullanılan malzemelerdir. Bu malzemeler doğa ve canlıların vereceği zararlara karşı dayanıklılığından dolayı tercih edilir. Kent mobilyaları üretiminde iki veya daha fazla malzeme birarada kullanıldığında daha başarılı sonuçlar elde edilebilir.

Metal ve alaşımları; kent mobilyaları üretiminde en sık kullanılan materyaldir. Malzemenin esnekliği nedeni ile pek çok alanda ve değişik üretim yöntemleriyle farklı ürünler elde edilebilir. Doğadan çıktıkları şekilde kullanılabildikleri gibi alaşım

olarak da kullanılabilirler. Dayanılırlıkları nedeni ile kentsel mekanlarda tercih edilirler.

Ahşap: kentsel mekanlarda masif olarak kullanılırlar ve düzenli bakıma ihtiyaçları vardır. Hafif bir malzemedir ve karakteristik bir dokusu vardır. Kent mobilyalarında metal gibi sert görünümlü malzemelerin yanında ahşap yumuşak görüntüsü ile ortamı ısıtır ve zenginleştirir.

Beton: çimento, kum veya çimento ve agreganın karışımından oluşur. Karıştırma oranlarına göre betonun kalitesi değişir. Kent mobilyalarında kalıp yöntemi tercih edilir.

Plastik ve Alaşımları: yüksek molekül ağırlığına sahip, makro moleküllü organik bileşik olarak tanımlanır. Isı ve/veya basınç altında biçimlendirilerek üretilir ve normal koşullar altında biçimini koruyan bir maddedir. Sertlik skalası geniş bir yelpazede değiştiğinden kullanım alanı geniştir. Elektrik yalıtkanlığı sayesinde kentsel mekanlarda güvenli kullanımlar sağlar.

3.1.4.2. Üretim Yöntemleri

Kent mobilyalarının üretim aşamasında çok farklı yöntemler kullanılır. Ancak tez kapsamında bunlardan, döküm, soğuk şekil verme ve birleştirme tekniğine değinilecektir.

Döküm: kent mobilyalarında en çok kullanılan yöntemlerden biridir. Hem çok küçük hem de çok büyük parçaların üretilmesinde kullanılabilir. Seri üretime uygun ve ekonomiktir. Cam, metal, plastik ve seramik gibi malzemelerden döküm yöntemi ile ürün elde edilebilir.

Soğuk şekil verme: ince metal saçlara şekil vermede kullanılan bir yöntemdir. Soğuk şekil vermede farklı gereçler kullanarak malzemeye istenilen form verilebilir. Bunlar bükülerek, presten geçirerek, presle delik açılarak farklı doku oluşturma, kalıplar yardımıyla yapılabilir.

Birleştirme teknikleri: kent mobilyaları birden fazla malzeme kullanılarak üretildikleri için genellikle birleştirme yöntemi kullanılır. Birleştirme teknikleri, daimi, geçici ve hareket edebilir birleştirme şeklinde üç ayrı metotla uygulanabilir. Daimi birleştirme yönteminde ürünler, kaynak, perçin, lehim gibi yöntemlerle bir daha ayrılmamak üzere birleştirilir. Geçici birleştirmede, vida, cıvata, somun gibi

elemanlar kullanılarak yeri geldiğinde birleştirme yerinin açılıp kapanmasına olanak verir. Hareket edebilir birleşimlerde ise parçalar arasında herhangi bir eleman kullanılmaz; bütün bir görüntüye sahip olmasına kaşın arzu edildiğinde hareket ettirilebilir.

3.1.4.3. Üretim Şekilleri

Kent mobilyaları üretiminde iki ayrı yöntem kullanılır. Bunlar seri üretim ve prototip üretimdir.

Seri üretim; hem zaman hem de maliyet açısından avantajlı olan, çok sayıda üretimi sağlayan bir yöntemdir. Kent mobilyalarının çeşitliliği ve kentsel mekan içindeki yeri göz önüne alındığında seri üretim çok avantajlıdır. Ancak seri üretimle aynı tip mobilyalar kent içerisinde monotonluğa yol açabilir. Bu bağlamda, seri üretim yapılırken bazı parçaların değişebilir olması, üretilen donatı elemanlarının kentler için uygulanabilirliği, çevreye ve insanlara duyarlı tasarımlar yapılmasını sağlar.

Prototip üretim; sanatsal olan ve belirli mekanlar için özel olarak tasarlanan elemanların üretimi için kullanılır. Bu üretim maliyetinin yüksek olmasının yanında kentsel mekana anlam katarak mekanın kimliğini kuvvetlendirir.

3.1.5. Yerleşim Süreci

Kent mobilyalarının kentsel mekana yerleştirme şekilleri bu donatıların kullanımlarını etkileyen önemli faktörlerdendir. Kent mobilyalarının kentsel mekandaki konumları, miktarları, yerleştirilen birimler arasındaki koordinasyonu önemlidir (Feyizoğlu, 2008).

3.1.5.1. Doğru Yer Seçimi

Kent mobilyaları mekanlardaki fiziksel ve sezgisel ihtiyaçlar doğrultusunda yerleştirilmelidir. İhtiyaç duyulmayan bir mekana yerleştirilen bir eleman, işlevsel olmamanın yanısıra görsel bir kirlilik ve kargaşa oluşturur. Buna örnek olarak Taksim Meydanı'ndaki tuvaleti gösterebiliriz. Böyle bir eylemin mahremiyet gerektirdiğini düşünerek meydanın odak noktasına yerleştirmek kullanımı engellemektedir.

Bu görsel kirliliği ve kargaşayı önlemek için mekan oluşumu sırasında donatı elemanlarının yerleri tasarlanmalı, eğer böyle bir durum yok ise mekanın kullanımı incelenmeli ve bu inceleme sonucuna göre konumlandırılma yapılmalıdır. Ayrıca donatı elemanları fark edilebilmeleri için algılanması kolay, görülebilir alanlara yerleştirilmelidirler.

3.1.5.2. Yerleştirme Miktarları

Kent mobilyaları, kentsel mekandaki talebi karşılayacak miktarda yerleştirilmelidir. Donatı elemanlarının yerleştirme miktarını belirlemede mekan kullanıcısının sayısı, yoğunluğu, o alanda gerçekleştirilen aktiviteler göz önüne alınması gereken faktörlerdir. Örneğin bir kentsel mekana yerleştirilen çöp toplama elemanları yetersiz miktarda ise çöpler etrafa dağılmaya başlar ve işlevselliğini kaybeder.

3.1.5.3. Yerleştirmede Montajın Önemi

Kent mobilyalarının montajları sağlam ve ergonomik boyutlarda olmalıdır ve antropometrik ölçüler doğrultusunda monte edilmelidirler. Örneğin elektrik direklerine monte edilen çöp toplama elemanlarının çocuk, genç ve yetişkinlerin uzanabileceği optimum boyutlarda olması kullanımı kolaylaştırır.

3.2. KENT MOBİLYALARINDA TASARIM SORUNLARI

Kullanıcıların sosya-kültürel davranış özellikleri, nesneden beklentileri, görsel, estetik, değer yargıları ile çevre düzeni içindeki işlevsel, anlamsal gereklilikleri gibi faktörler altında oluşur ve gelişirler. Kent kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan, kent mobilyalarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içinde süreklilik göstermesi gerekir.

Kent yaşamında ve düzeninde, işlevleri yadsınmayan kent mobilyalarının tasarımı, üretimi ve yerleştirilmeleri bir uzmanlık ve sorumluluk alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kent mobilyalarının düzensiz yayılımı, işlevsel, anlamsal değer kaybı, görsel estetik, gereksiz sapkın ilgi kayması ve kimlik yıpranması sorunları gündemde tutmaktadır. Kent düzeninin birer göstergesi olan bu elemanlar sonunda görsel, işlevsel, anlamsal bir kargaşanın göstergesi olmaktadır.

3.2.1. Kent Mobilyalarındaki Yetersiz Uygulamadan Kaynaklanan Sorunlar

Kent mobilyaları tasarımında, kullanıcı gereksinimleri, insan ölçütleri ve insan davranışları bir bütün olarak dikkate alınmadığında hatalar olduğu görülmektedir. Bu hataların başında, kent mobilyaları yapımında ve tasarımındaki yanlış malzeme seçimi, kalitesiz, kötü ve bozuk malzeme kullanımı, estetik açıdan; renk, doku, biçim ve boyut hataları gelmektedir.

Kent mobilyalarındaki yetersiz uygulamaların nedenlerini 3 ana başlıkta inceleyebiliriz (Yıldızcı, 2001);

1. Kent mobilyası- Tasarım
2. Kent mobilyası- Mekan
3. Kent mobilyası- Kullanıcı

Kent mobilyası- Tasarım: Kent mobilyaları tasarımında, kullanıcı gereksinimleri, insan ölçütleri ve insan davranışlarının bir bütün olarak ele alınmadığında standart hataların oluşacağına daha önce değinmiştik. Kent mobilyalarında, standardizasyon sonucu monotonluk ve çevre uyumsuzluk problemlerinin yaşanmaması için tekdüze uygulamalardan kaçınılmalı ve özgün kent mobilyası tasarımlarına olanak verilmelidir.

Kent mobilyası- Mekan: Kent mobilyaları, mekansal algılama açısından irdelendiği zaman;

- ◆ Tasarım ve uygulamada değişen çevre faktörlerinin göz önüne alınmaması,
- ◆ Elemanların noktasal olarak düşünülmelerinden doğan uyumsuzluk,
- ◆ Tarihi ve doğal çevrelere uyumlu kent mobilyalarının seçilmemesi,
- ◆ Uygulamada elemanların biraraya getirilişlerinde yanlış seçim,
- ◆ Yer ve konum hataları olduğu gözlenmektedir.

Bir kentsel mekanda, mekanın kendi içinde çevresi ile uyumunu sağlamak için, o alanda kullanılan tüm donatıların birbirleriyle ve işlevsel özellikleriyle uygun olmaları gerekmektedir. Aksi halde görsel bir rahatsızlığa ve kaosa yol açılmış olur. Kentsel mekanların düzenlenmesinde, kent mobilyaları gelişi güzel değil, toplumun gerçek ve işlevsel isteklerini karşılayacak şekilde, her bir eleman ayrı ayrı

değerlendirilerek en uygun şekilde yerleştirilmelidir. Mekan tasarımında, kurumlara ait kent mobilyalarının seçimi, yetkili bir tasarımcı tarafından sağlanmalıdır. Örneğin, alt yapıya bağlı olan kent mobilyaları ile alt yapıya bağlı olmayan kent mobilyalarının farklı kurumlar tarafından yerleştirilmesi sonucunda, kent mobilyalarının birbiriyle uyumu sağlanmamış olacaktır.

Kent mobilyası- Kullanıcı: Kent mobilyalarında kullanıcı hatalarını şöyle sıralayabiliriz;

- ◆ İlgisizlik,
- ◆ Eğitimsizlik,
- ◆ Kültür farklılığı,
- ◆ Büyük kent psikolojisi içerisinde bencil, umursamaz dünya görüşü ve davranışları,
- ◆ Sanat, güzellik ve estetik duygularında yozlaşma,
- ◆ Bilgisizlik, yanlış kullanma, bozma, tahrip etme duyguları.

Kent mobilyalarının, insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlandığına değinmiştik. Bu bakımdan, tasarımlarda insanın algısal ve davranışsal özellikleri ile gereksinimleri ve davranışları arasındaki ilişkiler iyi etüt edilmeli, insanın psikolojik yapısına uygun ve en önemlisi güven veren ürünler yaratılmalıdır. Kent mobilyaları, çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleştirilen vandalizm eylemlerine maruz kalmakta veya kötü kullanım sonucu işlevlerini yerine getiremezler. Kent mobilyaları ile ilgili vandalizm, bakım ve kullanım ilgili sorunların çözümünde öncelikle kullanıcıların eğitilmesi gerekmektedir.

Kent mobilyaları tasarım süreci, tasarımcı-işveren-kullanıcı üçgeninde, çok çeşitli faktörlerin etkili olduğu, farklı formasyonda kişilerinde bu sürece katıldığı ciddi bir organizasyondur. Tüm bu faktörlerin çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

3.2.2. Peyzaj Mimarlığı Yönünden Kent Mobilyaları ile İlgili Sorunları

Peyzaj mimarlığının temel yapı taşlarından olan kent mobilyaları ile ilgili sorunları dört grupta inceleyebiliriz (Kesim ve Eroğlu, 2001);

1. Malzeme ve işçilikten kaynaklanan sorunlar

2. Fonksiyonel kullanım eksikliğinden kaynaklanan sorunlar
3. Ekolojik kullanım eksikliğinden kaynaklanan sorunlar
4. İnsan kaynaklı etkilerden kaynaklanan sorunlar(Vandalizm)

Malzeme ve İşçilikten Kaynaklanan Sorunlar: Kent mobilyaları, tasarımdan uygulama aşamasına kadar bazı işlemlerden geçmektedir. Bunlardan biri de işçilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugün parklarda karşılaşılan vidası çıkmış banklar, kapağı sökülmüş çöp kutuları, düşme tehlikesi gösteren aydınlatma lambaları ve camları, kırık pergola tahtaları örnek verilebilir. Çoğu kez gerek fabrikasyon aşaması ve gerekse alana uygulama açısından işçilik problemi yaşayan kent mobilyaları bu nedenle kullanıcı tarafından benimsenmeyip tahribatına neden olmaktadır.

Fonksiyonel Kullanım Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunlar: Peyzaj mimarlığının ilkelerinden olan fonksiyonel kullanım, kent mobilyaları içinde çok önemlidir. Fonksiyonel kullanımda kent mobilyalarında en önemli konu mobilyaların yer seçimi olmaktadır. Doğru yerleşim yapılan kent mobilyası, gerekli talebi görmekte ve en az tahribatla karşılaşmaktadır. Kent mobilyalarında yer seçiminde yapılan hata yalnızca mobilyalar üzerinde değil, kullanıcılar üzerinde de olumsuz etkiler bırakmaktadır. Örneğin, yol kenarında kullanılan büyük çöp kutusu bazen uygulamada yanlış yerleştirilmelerinden ya da kendilerine ait bir yer bırakılmamalarından dolayı donatıya veya kullanıcıya zarar vermektedir.

Ekolojik Kullanım Eksikliğinden Kaynaklanan Sorunlar: Ekolojik kullanım, bir alana herhangi bir kent mobilyası getirmeden önce tüm ekolojik verilerin (iklim, toprak, yükselti, vb) gözden geçirilip en uygun kullanımların belirlenmesi, kısacası ekolojik verilerin alana getirilecek materyal ile uyumu olarak tanımlanabilir. Ormanları ile simgelenmiş bir yerde kent mobilyalarını ahşap malzeme ile uygulamak kullanım açısından doğru bir seçim olmayacaktır. Bu mobilyanın mukavemeti, suyla etkisi, uygulama ve üretim kolaylığı gibi birçok önemli konu gözden kaçırılmış olacaktır. Bu nedenle günümüzde ahşap görünümlü beton donatılar (oturma bankları gibi), suni kayalar, plastik yapı malzemeleri üretilmektedir.

İnsan Kaynaklı Etkilerden Ortaya Çıkan Sorunlar (Vandalizm): Kentlerin yaşanabilirliği, kent ve kullanıcılarına verilen değerle ortaya çıkmaktadır. Çok iyi planlanmış bir kent, insanın duygu, düşünce ve davranışları üzerinde uzun süreli olumlu etkiler bırakmaktadır. Yaşanabilir kentsel mekanların sürekliliğini sağlamak

öncelikle o alanın korunmasıyla olacaktır. Günümüzün kentsel sorunlarından bir olan vandalizm, çeşitli araştırmacıların tanımlarına göre, sahibinin izni olmadan bir malın hasara uğratılması, şeklinin ya da görünümünün bozulması, istenerek ve kötü niyetle mülke verilen tahribattır (Yıldırım, 2000).

Yıldırım (2000)'a göre vandalizmi oluşturan etmenler; psikolojik, sosyal ve fiziksel çevre, eğitim, sahiplenme, onarım, yoğun kullanım, nüfus çoğunluğu, aydınlatma yetersizliği, dayanıklılık olarak sıralanabilmektedir.

3.3. KENT MOBİLYALARININ ENGELLİLERE YÖNELİK TASARIMI VE ANTROPOMETRİK ÖLÇÜLERİ

3.3.1. Kent Mobilyalarının Engellilere Yönelik Tasarımı

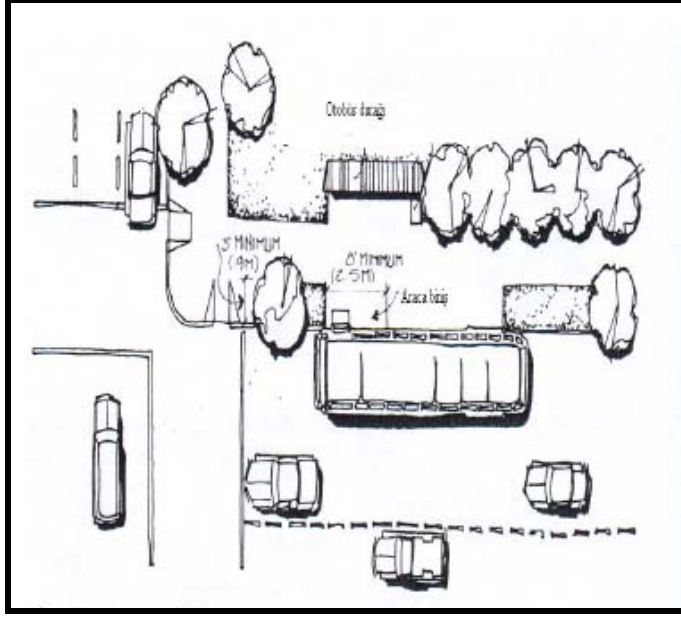
Sadece sağlıklı insanlar düşünülerek yapılan binalar ve çevre düzenlemeleri engelli insanları evlerine hapsedmekte ve normal bir yaşantı yaşamalarını önlemektedir. Bu nedenlerle yapı kompleksleri ve kentsel mekanlar, ulaşım, eğitim, sağlık ve ticari alanlarda yapılacak uygulamalar engelli grupların da gereksinimlerine cevap verecek şekilde düzenlenmelidir.

Kentlilerin yaşama sevincinde, özgür yürüyüşlerle çevreyi keşfetme ve sosyal ilişkileri doğal şekilde geliştirme yaklaşımları büyük önem taşır. Her insan, kentsel çevrede belirli bir hareketlilik içinde olmak ister. Bu durumda, bütün kaldırımlar, yaya yolları, meydanlar engelli olsun olmasın bütün insanlara uygun geometrik standartlara sahip olmak zorundadır. Kentsel mekanlarda kullanılan donatı elemanları ergonomi ve ulaşılabilirlik açısından engelli insanların da kullanabileceği biçimde tasarlanmalıdır. Bu bağlamında tez kapsamında bazı kent mobilyalarının engellilere yönelik tasarım ölçütlerine değinilecektir.

Otobüs Durakları:

Engelli bireyler için mekanları ulaşılabilir bir şekilde tasarlarken, bu kişilerin mekanlara ulaşmalarının mutlaka düşünülmesi gerekir. Toplumun tüm fertleri gibi engellilerin de toplu taşıma araçlarını kullanabilmeleri, yaşantılarını kolaylaştıracaktır. Engelli kişilerin araçlardan inip binecekleri yerler (duraklar) yardıma ihtiyaç duymadan, kolay ve engelsiz ulaşılabilir olmalıdır. Durakların yerleri

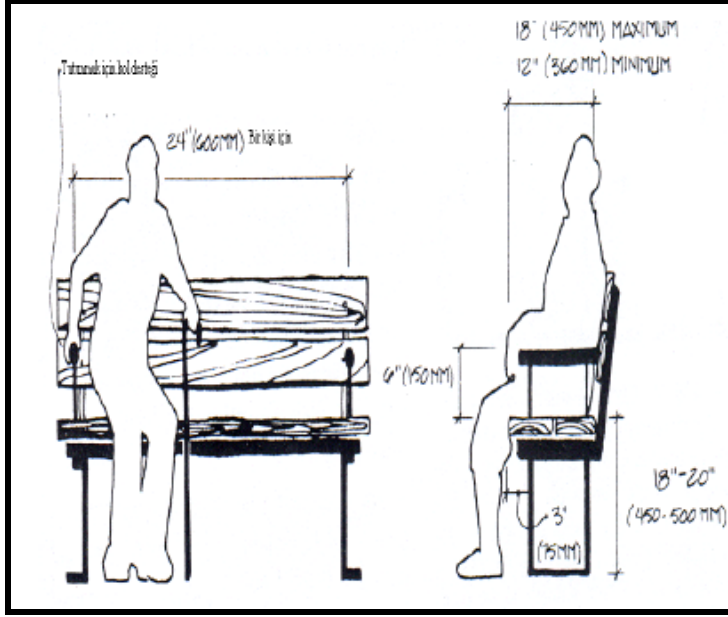
kolay anlaşılabilir ve belli uzaklıklardan görülebilir olmalıdır. Engellilerin otobüse rahat inip binmeleri için, durak kısmı taşıt yolundan 20cm rampa ile yükseltilmeli ve 30cm'lik döşemeyle otobüse kolayca giriş sağlanmalıdır. Otobüs duraklarında engelliler için oturma bankı ve bankın uygun yerlerinde tutunma barları, tekerlekli sandalye için ayrılmış alan olmalıdır. Otobüs duraklarında, toplu taşıma vasıtaları dışındaki araçların durma ve park etmeleri yasaklanmalı, bu yasak düşey ve kaplama üstü işaretlerle belirtilmelidir (Anonim 1999).

Şekil3. 1. Ulaşılabilir otobüs durağı örneği (Haris ve Dines, 1998)

Oturma Birimleri:

Kentsel mekan oturma birimleri detaylandırılırken, engelli kişilerin kullanımına uygun olup olmadığı genellikle göz ardı edilir. Örneğin, yaşlı insanlar oturur pozisyona geçerken ya da kalkarken kol desteğine ihtiyaç duyarlar, oturur pozisyondan daha kolay kalkabilmek için topuk boşluğu da oturma birimlerine eklenmesi gereken önemli bir detaydır. Tekerlekli sandalye kullanıcıları, genellikle durup dinlenebilecekleri ve eğer varsa ellerindeki paketleri koyabilecekleri yerlerin bulunmasını istemektedirler. Sabit oturma elemanları, bir boru ile desteklenmiş kavisli bir tasarım stili geliştirilerek hareketli hale dönüştürülebilirler. Bu tasarım stili kullanılarak hem tekerlekli sandalye kullanıcıları için boş alanlar elde edilmiş, hem de diğer kullanıcıların rüzgâr ve güneş durumuna göre oturaklarını ayarlayabilme imkanı sağlanmış olmaktadır (Yıldız, 2003).

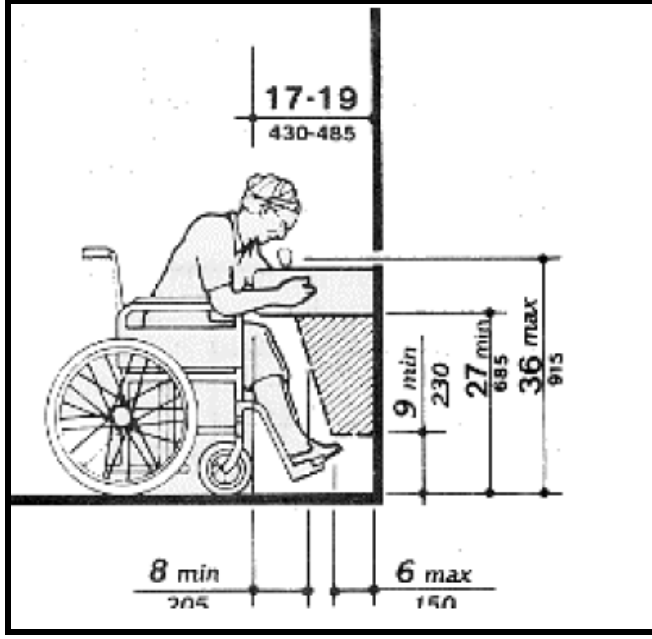

Şekil3. 2. Engellilerin kullanımına uygun bank ölçüleri (Haris ve Dines, 1988)

Çeşmeler:

Tekerlekli sandalye kullanıcılarının da bu donatılardan faydalanacakları düşünülerek, çeşmenin etrafında tekerlekli sandalye ile herhangi bir engelle karşılaşmadan, rahat hareket edebilecekleri kadar boşluk bırakılmalı, çeşme yüksekliği engelli kişilerin oturarak veya eğilerek erişebilecekleri şekilde ayarlanmalıdır. Buna göre çeşmeler için ulaşılabilirlik kriterlerine göre belirlenmiş tasarım detayları şunlardır;

Çeşmelerin ağızları yaklaşık 0.90m yüksekliğe yerleştirilmelidir. Çeşmelerin farklı yükseklikte iki ağza sahip olmaları daha uygundur. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için 0.85m, diğer engellilerin eğilerek kullanabilmeleri için 0.95m yükseklikte olmalıdır (Cihan, 2004) (Şekil 3.3).

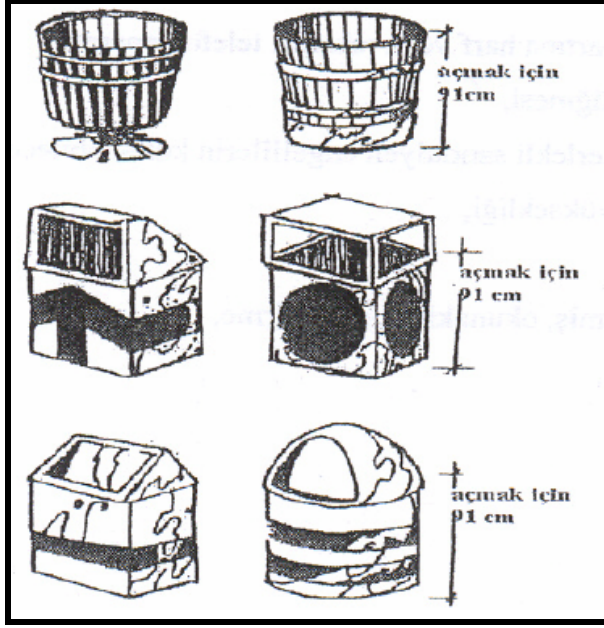

Şekil3. 3. Çeşme ölçüleri (www.access-board.com)

Çöp Kutuları:

Çöp kutuları yaya kaldırım kenarında bordür taşına en az 40cm uzaklıkta yer almalıdır. Yüksekliği en az 90cm, en çok 120cm olacak şekilde yerleştirilmelidir (Yıldız, 2003a).

Yanlış yerleştirilmiş çöp kutuları engelli yayalar için tehlike unsuru olabilirler. Bunu önlemek açısından diğer donatı elemanlarının olduğu gibi çöp kutularının da zıt renkler kullanılarak belirgin ve kolay algılanabilir hale getirilmesi gerekir. Bu bağlamda çöp kutularının aydınlatma direklerine uygun yükseklikler göz önünde bulundurularak monte edilmesi önerilebilir.

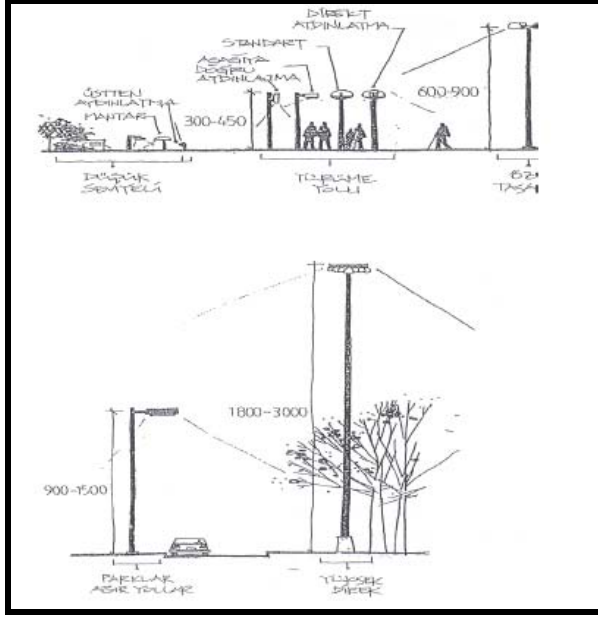

Şekil3. 4.Çöp kutusu örnekleri (Harris ve Dines, 1988)

Aydınlatma Elemanları:

Aydınlatma, özellikle rampa ve merdiven girişleri gibi potansiyel tehlike taşıyan alanlarda engelli kişiler için güvenlik açısından çok önemlidir. Aydınlatma engellilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak sabit elemanlar kullanılarak planlanmalıdır. Az gören kişiler için ışık şiddetinin artırılması mekanları algılamaları açısından faydalıdır.

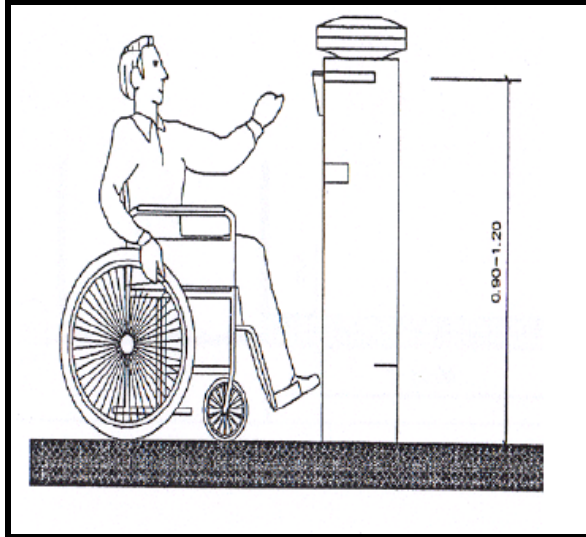
Birçok aydınlatma standardı yetişkin bir insanın ayaktayken göz hizasının yüksekliği ön görülerek belirlenmiştir. Tekerlekli sandalye kullanıcılarının göz hizası yüksekliği yaklaşık 1.19m`dir.

Şekil3. 5. Aydınlatma elemanı örnekleri (Yıldız, 2003a)

Posta Kutuları:

Posta kutuları, özellikle tekerlekli sandalye kullanıcılarının erişebilmeleri amacıyla yerden 90-120cm yükseklikte monte edilmelidir. Ayrıca yaya trafiğini aksatmayacak biçimde konumlandırılmaları özellikle görme engelli kişiler için tehlike oluşturmamaları için önemlidir (www.accessibility-assistance.com).

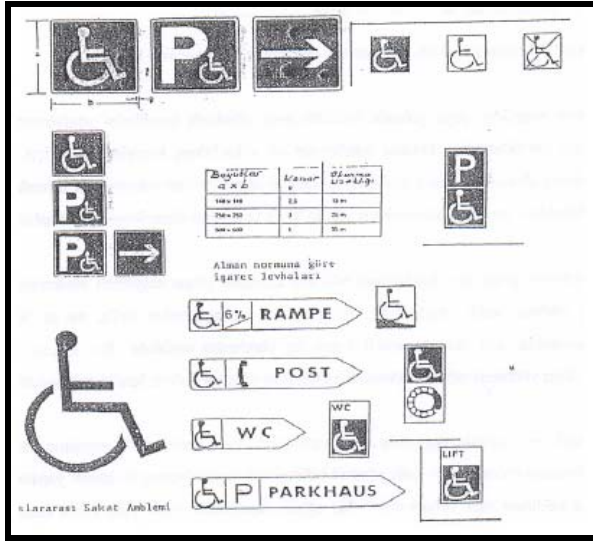

Şekil3. 6. Posta kutusu örneği (Cihan, 2004)

İşaret ve Levhalar:

İşaret ve levhalar basit ve açık semboller içermeli, zemini ile zıt renkte olmalıdır. Uluslararası standartlarda; emniyet ve güvenlik için yeşil/beyaz, uyarı ve tehlike riski için sarı/siyah, yasaklama, durma, tehlike ve acil durumları bildirmek için kırmızı/beyaz, bilgilendirme için mavi/beyaz renkler belirlenmiştir (Sürmen, 1995).

Görme engellilere yönelik dokunsal okuma için kabartmalı levhalar ve az gören kişiler için de iri puntolu yazı karakteriyle yazılmış levhalar kullanılmalıdır (Andaç, 1997).

Şekil3. 7.Bazı işaret ve levhalar (Sürmen, 1995)

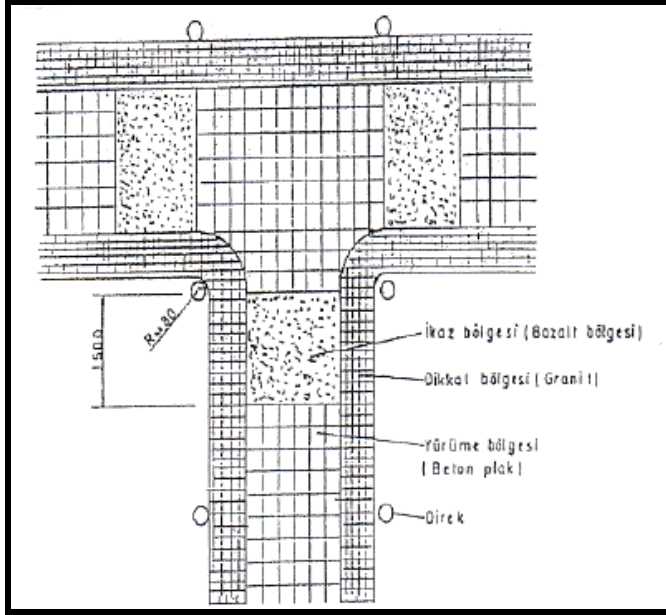
Zemin Kaplamaları:

Engellilere yönelik ulaşılabilir mekanlar oluşturmada bir diğer önemli hususta zemin kaplamada kullanılan malzemelerdir. Yaya yolu kaplaması, kaymayı önleyici ve dolaşmayı kolaylaştırıcı olmalıdır (Anonim, 2001a).

Zemin kaplama malzemeleriyle görme engelli kişiler için yollarda bir tür çizgili kodlama da uygulanabilir. Renkli kodlama, yaşlılık nedeniyle unutkanlık problemi olan kişilere ya da herhangi bir nedenle hafıza kaybı yaşayan kişilere faydalı olabilirler (Yıldız, 2003).

Görme engelli kişiler için yollar 3 farklı malzeme ile kaplanmalıdır. Engel içermediğini ifade eden 'yürüme bölgesi' beton plakla; yakında engel olduğunu ifade

eden ‘dikkat bölgesi’ granitle; bir kesişme, kapı veya merdivene yaklaşıldığını ifade eden ‘ikaz bölgesi’ ise bazalt plakla kaplanmalıdır (Anonim, 1991).

Şekil3. 8. Yaya yollarında kullanılabilir döşeme örneği (Anonim, 1991)

3.3.2. Kent Mobilyaları Tasarımında Antropometri

Kent konforunun sağlanması insanın fonksiyonel, estetik, psikolojik açıdan yaşamının kolaylaştırması kent içinde kullanılan her türlü malzeme, donatım ve bitkinin antropometrik ölçülere uygun tasarlanması ile gerçekleşebilir.

Yaşadığı kent içinde insan, çevresindeki kent mobilyaları ile sürekli etkileşim içinde bulunmaktadır. Kaldırımlarda yürümekte, banklarda oturmakta, otobüs duraklarını, büfeleri, çöp kutularını kullanmakta, işaret tanıtım ve yön levhalarından faydalanmaktadır. İnsan çevreyle etkileşime girdiğinde, uygun vücut bölümlerinin ölçülerini bilmek önemlidir (Oberne, 1995).

Kullanılan mekanlar ve elemanlar ile kullanıcılara ait ölçüler doğrudan ilişkilidir. Oturma birimlerinin oturma yüksekliği; arkalık yüksekliği ve eğimleri; trabzanlar, korkuluklar, kapı kollarının el ile uygunluğu ve kalınlıkları ayağın basmak genişliği; kentsel mekan içinde belli bir konumda (otururken veya ayakta) görüş açıları, duruş ve uzanma mesafeleri, kullanan insan grubu ile optimum uyum içinde olmalıdır. Bu uyumun sağlanabilmesi tasarımda antropometrik ölçülerin göz önüne alınmasını gerekli kılar.

3.3.2.1. Antropometrik Ölçüler

İnsan vücudu üzerinde çok değişik sayıda antropometrik ölçüm almak mümkündür. Ancak alınan bu ölçümlerin tümünü her alanda kullanmak gerekmemektedir. Kentsel dış mekanlarda kullandığımız kent mobilyalarının gerek imalat gerekse kullanım rahatlığı ve konumlandırılmasında yararlanılabilecek belli başlı antropometrik ölçüler tez kapsamında Çizelge 3.1’ deki gibi tespit edilmiştir. Tasarımda gerekli olacak verilere paralel olarak bu antropometrik ölçülerin çeşidini arttırmak mümkündür.

Çizelge 3. 1. Antropometrik ölçüler

Antropometrik ölçüler	
1	Boy
2	Göz uzaklığı
3	Otururken baş yüksekliği
4	Otururken göz yüksekliği
5	Otururken omuz yüksekliği
6	Otururma yeri- dirsek yüksekliği
7	Otururken kalça-diz uzaklığı
8	Otururken kalça-baldır uzaklığı
9	Otururken diz yüksekliği
10	Otururken diz altı yüksekliği
11	Omuz genişliği
12	Kalça genişliği
13	El uzunluğu
14	Ayak uzunluğu
15	Kollar yana açık, uçlar arası mesafe
16	Kollar yukarıda parmak ucu yüksekliği

Tez çalışması kapsamında kullanılan bu antropometrik ölçülerin tanımları aşağıda verilmiştir.

Boy: Dümdüz karşıya bakılarak dik durulduğunda yerden başın üstüne kadar olan dik mesafedir (Panero ve Zelnik, 1979) (Şekil 3.9).

Göz yüksekliği: Dümdüz karşıya bakılarak dik durulduğunda, yerden gözün iç köşesine kadar olan dik mesafedir (Panero ve Zelnik, 1979) (Şekil 3.10).

Otururken baş yüksekliği: Oturma yüzeyi ile başın en yüksek noktası (tepe) arasındaki düşey mesafedir (Anonim, 1996) (Şekil 3.11).

Otururken göz yüksekliği: Yere paralel uzağa bakıldığında oturma yeri ile göz bebeği arasındaki dikey uzaklıktır (Özok, 1981) (Şekil 3.12).

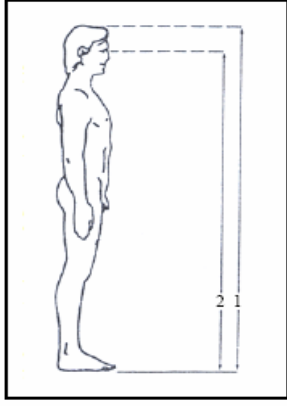
Otururken omuz yüksekliği: Oturma yeri ile omuz arasındaki dikey uzaklıktır (Özok, 1981) (Şekil 3.13).

Oturma yeri dirsek yüksekliği: Kolun ön kısmı yere paralel ve üst kısmı dik olarak tutulduğunda, oturma yeri ile dirsek arasındaki düşey uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.14).

Otururken kalça-diz uzaklığı: Sağ bacak zemine dik olacak şekilde oturulduğunda, kalça ile diz arasındaki yatay uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.15).

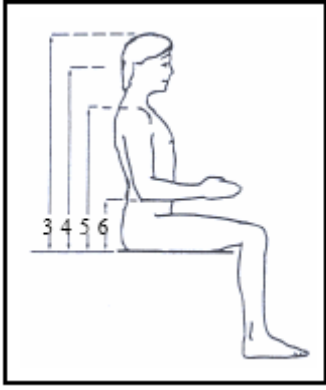
Otururken kalça- baldır uzaklığı: Sağ bacak zemine dik olacak şekilde oturulduğunda, kalça ile alt baldırın en geniş yeri arasındaki uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.16).

Otururken diz yüksekliği: Ön bacak zemine dik olacak şekilde oturulduğunda, zeminle diz kapağı arasındaki düşey uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.17).

Şekil3. 9. Boy

Şekil3. 10. Göz uzaklığı (Pheasant, 1996)

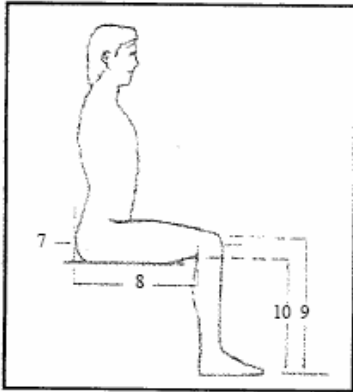

Şekil3. 11. Otururken baş yüksekliği

Şekil3. 12. Otururken göz yüksekliği

Şekil3. 13. Otururken omuz yüksekliği

Şekil3. 14. Oturma yeri-dirsek yüksekliği (Pheasant, 1996)

Şekil3. 15. Otururken kalça-diz uzaklığı

Şekil3. 16. Otururken kalça-baldır uzaklığı

Şekil3. 17. Otururken diz yüksekliği

Şekil3. 18. Otururken diz altı yüksekliği (Pheasant, 1996)

Otururken diz altı yüksekliği: Ön bacak zemine dik olacak şekilde oturulduğunda, zeminle diz kapağı altı arasındaki düşey uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.18).

Omuz genişliği: Omuzun en geniş noktaları arasından alınan ölçüdür (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.19).

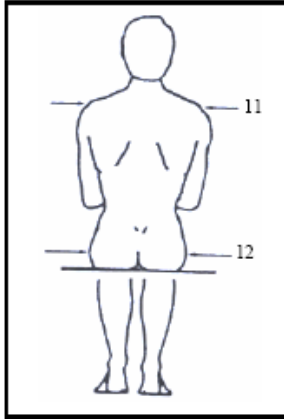
Kalça genişliği: Oturma halinde kalçadaki en geniş yatay uzaklıktır (Kayış ve Özok 1989) (Şekil 3.20).

El uzunluğu: El düz ve açık durulduğunda, bilek çizgisinden orta parmağın tepesine kadar olan mesafedir (Pheasant, 1996) (Şekil 3.21).

Ayak uzunluğu: Topuğun en arka noktası ile uzun olan (birinci veya ikinci) parmağın en ucu arasındaki mesafenin, ayağın uzunlamasına olan eksenine paralel olan ölçülerin uzunluğu (Anonim,1996) (Şekil 3.22).

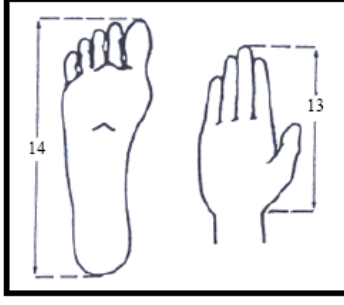
Kollar yana açık uçlar arası mesafe: İki kol yanlara uzatıldığında parmak uçları arasındaki maksimum yatay mesafedir (Pheasant, 1996) (Şekil 3.23).

Kol yukarıda parmak ucu yüksekliği: Kol başın üstünden dik olarak uzatıldığında, avuç yumruk halindeyken, merkezine kadar olan dikey mesafedir (Pheasant, 1996) (Şekil 3.24).

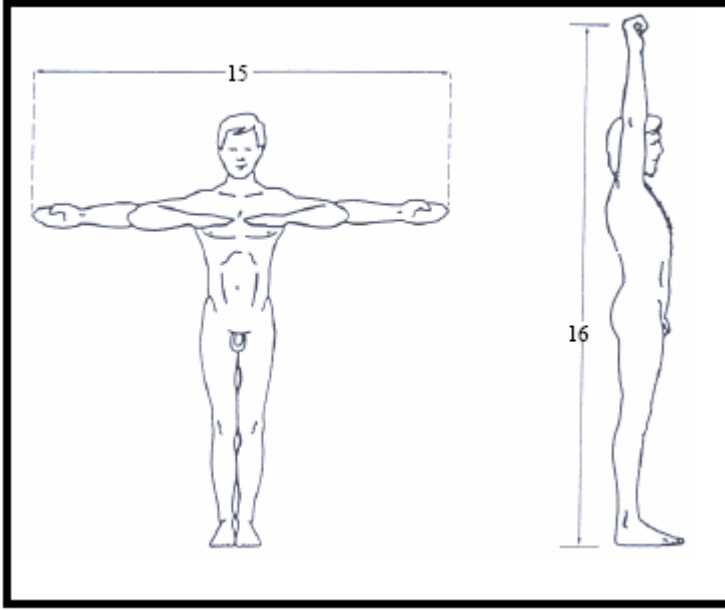
Şekil3. 19. Omuz genişliği

Şekil3. 20. Kalça genişliği (Pheasant, 1996)

Şekil3. 21. El uzunluğu

Şekil3. 22. Ayak uzunluğu

Şekil3. 23. Kollar yana açık uçlar arası mesafe

Şekil3. 24. Kol yukarıda parmak ucu yüksekliği (Pheasant, 1996)

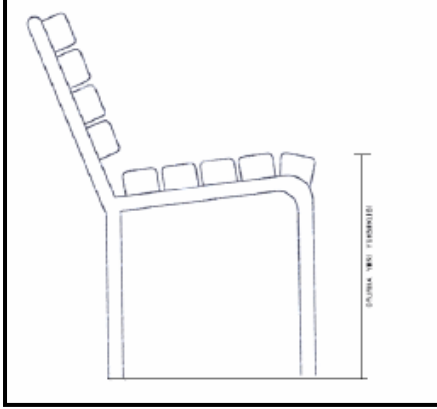
3.3.2.2. Ülkemizde Kent Mobilyaları Tasarımında Antropometrik Ölçüler

Oturma Birimleri; Oturma bankları, genellikle açık havada birden fazla kişinin oturması maksadıyla kullanılan bir oturma aracıdır. Banklar insanlara sağlıklı rahat oturma ve dinlenmeyi temin edecek ölçü ve şekilde yapılmalıdır (Anonim, 1190a).

Bunu sağlayabilmek için insanın ölçülerine uygun tasarım yapılması gerekli ve toplumların antropometrik ölçütlerinin farklı olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Oturma yeri yüksekliği; yer ile oturma yeri en üst noktası arası düşey mesafedir (Şekil 3.25). Oturma yeri yüksekliğinin ergonomik olarak düzenlenmesinin önemi vardır. Nitekim oturlan yerin ön kısmının baldırlara baskı yapması önemlidir. Bunun için oturma yüksekliğinde, istatistik verilerde en kısa boylu bulguların %5

dağılım karakteristikleri kullanılır. Böylece, oturan bir insanın baldırının altında yeterli bir boşluk kalarak, ön kenarın baldırı alttan kesmesi önlenir (Akın ve Koca, 2002).

Şekil3. 25. Oturma yeri yüksekliği

Ülkemizde, imalatı yapılan kent mobilyalarının yapımında sık sık başvurulan bir kaynak olan Neufert'e göre oturma yüksekliğine ilişkin değerler oturulan mekanda yapılan işe göre verilmiştir. Buna ilişkin değerler Çizelge 3.2'de verilmiştir.

Çizelge 3. 2. Oturma yeri yüksekliği için en az ve en çok yükseklik değerleri (Neufert, 1983)

Neufert verileri	En az yükseklik değeri (cm)	En çok yükseklik değeri (cm)
Oturma yeri yüksekliği çalışma masasında	45	48
Oturma yeri yüksekliği yemek masasında	40	45
Oturma yeri yüksekliği dikiş ve çay masasında	37.5	40
Oturma yeri yüksekliği rahat bir koltuk için	25	35

Buna göre; diz altı yüksekliğinin 5.yüzdelik değerine göre tasarlanmalıdır. Kayış ve Özak (1989)'a göre bu değer Çizelge 3.3'de verilmiştir.

Çizelge 3. 3. Oturma yeri yüksekliğinin tespitinde kullanılmak üzere otururken diz altı yüksekliğinin yüzdelik değerleri (Kayış ve Özok, 1989)

Kayış ve Özok (1989) verilerine göre	5. yüzdelik değeri	95. yüzdelik değeri
Otururken diz altı yükseklik	37.82	45.46

TSE verilerine göre ise (Anonim, 1990a) bu yükseklik çizelge 3.4’de verilmiştir.

Çizelge 3. 4. TSE verilerine göre oturma yeri yüksekliği için en az ve en çok yükseklik değerleri (Anonim, 1990a)

TSE verileri	En az yükseklik değeri (cm)	En çok yükseklik değeri (cm)
Oturma yeri yüksekliği	40(+1 tolerans)	48

Tüm bu yorumlar ve veriler ışığında; TSE verileri ve Neufert verileri (çay masası için verilen ölçüler) karşılaştırmalı olarak çizelge 3.5.’deki gibi özetlenebilir.

Çizelge 3. 5. Oturma yeri yüksekliği karşılaştırma

	Kayış ve özok (1989)'a ait verileri yorumlanmasıyla ulaşılan değer	TSE'nin verilerine göre(cm)	Neufert'e göre (cm)
Oturma yeri yüksekliği (en az) (5.yüzdelik için)	37.82	40 (+1)	37.5
Oturma yeri yüksekliği (en çok) (95.yüzdelik için)	45.46	48	40

Oturma yeri derinliği; otururken kalça baldır uzaklığının 5. yüzdelik değeri esas alınarak tasarlanabilir. Kayış ve Özok (1989)’a göre bu değer çizelge 3.6’de verilmiştir.

Çizelge 3. 6. Oturma yeri derinliğinin tespitinde kullanılmak üzere, otururken kalça-baldır uzaklığının yüzdelerik değerleri (Kayış ve Özok, 1989)

Kayış ve Özok (1989) verilerine göre	5. yüzdelerik değeri	95. yüzdelerik değeri
Otururken kalça-baldır uzaklığı	38.70	43.36

TSE verilerine göre (Anonim, 1990a) ise bu derinlik Çizelge 3.7.'da verilmiştir.

Çizelge 3. 7. Oturma yeri derinliğinin tespitinde kullanılmak üzere, otururken kalça-baldır uzaklığının en az ve en çok değerleri (Anonim, 1990a)

TSE verileri	En az yükseklik değeri (cm)	En çok yükseklik değeri (cm)
Otururken kalça-baldır uzaklığı	30(+1 tolerans)	45

Oturma yerinin rahatlığını arttıran bir yapısal özellikte bel ve sırt bölgelerini destekleyen aralıktır. Böyle bir destek gövdesinin rahat ve dik tutulmasına yardımcı olur. Aralığın desteklenmesinde en başta gelen bölge bel bölgesidir. Kalça gerisine ve omuzlara dokunan aralıklardan kaçınılmalıdır. Rahat koltuklarda aralığın oturma yüzeyi ile teşkil ettiği açı 105° olarak belirlenmiştir (Erkan, 1996).

Oturma yüzeyinin yatay ya da öne eğik olması rahatsız edicidir. Nitekim bu gibi yüzeylerde oturanlar arkalığa dayandıklarından ileriye kaymaya başlarlar. Bu nedenle oturma yüzeyi geriden başlayarak 3° ya da 5°'lik bir eğimle yükseltilmelidir. Dinlenme yerlerindeki bu eğim 8°'ye kadar çıkartılabilir. Böylece, geri dayanmaktan oluşan itme kuvveti oturma yüzeyi üzerine dağılarak ileri kaymayı önleyecektir (Erkan, 1996).

Şekil3. 26. Ankara Kızılay-Güvenpark’dan bir oturma bankı örneği (Orijinal 2008)

Şekil 3.26’deki oturma bankı ölçüleri Çizelge 3.8.’da verilmiştir. Bu boyutlar göz önüne alındığında oturma yeri yüksekliği bakımından oldukça yüksek olması sebebiyle insanı zorlayan ve insan ölçülerine uygun olmayan bir örnektir.

Çizelge 3. 8. Ankara Kızılay-Güvenpark’dan oturma bankı ölçüleri

Oturma yeri yüksekliği (cm)	Oturma yeri derinliği (cm)	Oturma yeri genişliği(cm)
53	42	150

Şekil3. 27. Ankara İzmir caddesinden bir oturma bankı örneği (Orijinal 2008)

Şekil 3.27'deki oturma yüksekliği olarak oldukça yüksek ve oturma yeri derinliği olarak da fazla değerlerde, uygun olmayan bir oturma bankı örneği görülmektedir. Oturma bankı ölçüleri Çizelge 3.9.'da verilmiştir.

Çizelge 3. 9. Ankara İzmir caddesinden oturma bankı ölçüleri

Oturma yeri yüksekliği (cm)	Oturma yeri derinliği (cm)	Oturma yeri genişliği (cm)
53	46	220

Otobüs Durakları; antropometrik ölçüler göz önüne alınarak; otobüs durakları önündeki kaldırım yükseklikleri ile otobüsün ilk basamağının yerden yüksekliğinin aynı olması insana sağlayacağı kullanım rahatlığı açısından tercih edilmelidir. Otobüs durakları otobüslerin yolcu indirme, bindirme yaptıkları sadece durağın yerini gösteren bir tabela olmaktan çok, insanları beklerken yağmur, güneş gibi dış etkilere karşı koruyacak, kısa süreli de olsa dinlenmeyi sağlayacak yerler olmalıdır. Bunu sağlarken de, kent içindeki dolaşımı engellemeyecek biçimde uygun konum ve kullanım yoğunluğuna göre de uygun boyutlarda olmalıdır. Otobüs durakları ile ilgili olarak dikkate alınması gereken antropometrik ölçüler,

- ◆ Oturma yeri yüksekliği
- ◆ Otururken göz yüksekliği
- ◆ Ayaktayken göz yüksekliği

Şekil3. 28. Otobüs durağı için bir örnek (Orijinal 2008)

Şekil3.28'deki otobüs durağında yer alan oturma birimlerinin boyutları Çizelge 3.10.'da verilmiştir. Buna göre; durak içinde yer alan oturma birimleri oturma yeri yüksekliği ve derinliği açısından uygunluk göstermektedir.

Çizelge 3. 10. Otobüs durağı oturma bankı ölçüleri

Oturma yeri yüksekliği (cm)	Oturma yeri derinliği (cm)	Oturma yeri genişliği(cm)
40	37	40

Aydınlatma Elemanları; kentsel mekanın aydınlatılmasında her bir kentsel mekan için kullanım amacına göre aydınlatma ilkeleri geçerlidir. Ancak burada aydınlatma elemanları insan ölçüleri açısından incelenecektir.

Aydınlatma elemanlarının yol tipi ve çevre mimarisiyle bütünleşmesi, insan boyutuyla uyumlu olması psikolojik bakımından olumlu etki sağlar ve yayaların yoğun bulunduğu yerlerde aydınlatmanın başarısı yönünden çok etkilidir. Yol aydınlatmalarının, en önemli amacı yaya yolu ve taşıt yolu kullanıcılarının güvenliğini sağlamaktır (Boduroğlu, 2001).

Geceleri yolların aydınlatılması kent güvenliği açısından önemlidir. Ancak aydınlatma elemanları birçok hatalı uygulamada görüldüğü gibi ağaç taçları nedeniyle işlevlerini yerine getirememektedir (Şahin, 1989).

Yol boyunca bulunan aydınlatma elemanları, ağaçların dikim aralıklarını ve konumlarını etkiler. Aydınlatma elemanlarının ağaçların dikim aralıklarının ortasına gelmesi durumunda, aydınlatma ağacın tacı ne kadar geniş olursa olsun etkilenmez ve direk boylarının çok yüksek olmasını gerektirecek bir durumda oluşmaz. Ancak aydınlatma elemanları ağaç gövdelerine çok yakın olursa yaprak ve dallar aydınlatmayı engeller (Şekil 3.29). Yaya yollarında aydınlatmanın amacı yakın çevreyi rahatlıkla aydınlatan tarzda olmalıdır. 2m yüksekliğindeki aydınlatmalar, yakın yürüyen yayaların birbirini kolaylıkla görmelerini sağlar. Böylece yaya yollarının güvenliği sağlanmış olur (Yılmaz, 1998).

Meyer(1982)'ye göre ; ağaçlar ve lambalar aynı şerit üzerinde kullanma zorunluluğu var ise, her iki ağaç arasına bir aydınlatma elemanı gelecek şekilde planlama yapılmalıdır. Ağaç ve aydınlatma elemanı arasındaki uzaklık ağacın ve aydınlatma elemanın görsel özelliklerine bağlı olmakla beraber ortalama 4m'dir (Yılmaz, 1998).

Şekil3. 29. Aydınlatma elemanı-ağaç etkileşimi (Orijinal 2008)

Şekil 3.29 'da aydınlatma elemanı ağaca yakın montaj edilmesi sonucu aydınlatmayı engelleyici bir durum söz konusudur.

İşaret, Bilgi ve İletişim Levhaları; çeşitli bilgileri ileten sembollerdir; işaret levhaları haritalar ve heykeller gibi çok farklı şekillerde olabilirler (Özsüle ve Çağlayan,

2001). Yayalar için panoların ayakta duran bir insanın göz seviyesine göre yerleştirilmelerine dikkat edilmelidir. Yan yana duran farklı panoların yüksekliklerine dikkat edilmelidir. Yan yana duran farklı panoların yüksekliklerinin birbirleri ile orantılı olması da gerekmektedir (Eryayar, 2002).

Ayakta duran bir insan için göz seviyesine ilişkin antropometrik veriler Çizelge 3.11'de verilmiştir.

Çizelge 3. 11. Ayakta duran bir insan için göz seviyesine ilişkin yüzdeler

	Erkekler(cm) (Kayış ve Özok, 1989)		
Antropometrik veriler	5%	50%	95%
Göz yüksekliği	150.11	159.11	169.59

Ayakta duran insan için göz seviyesine ilişkin yüzdeler, işaret, bilgi, iletişim levhalarının yanısıra; telefon kabinleri, satış birimlerinin de tasarımı ve yerleştirilmesi aşamasında dikkate alınması gereken antropometrik değerlerdir. Burada 50. yüzdeler alınabilir.

Özellikle yaya yollarında kullanılan işaret levhalarının insan boyunu dikkate alır bir yükseklikte olması önem taşır. Bilgi iletişim levhaları kentte kullanılan ağaçlar tarafından kapatılmayacak şekilde konumlandırılmalıdır. Şekil 3.30'da bu yönden olumsuz bir örnek yer almaktadır.

Şekil3. 30. Bitki-işaret levhası etkileşimi (Orijinal 2008)

Kentsel mekanlarda yapılan tasarımlarda kentli için en uygun çözümler, kenti kullananları dikkate alan tasarımlarla mümkündür. Bu tasarımlar antropometrik ölçülere uygunluk ile sağlanabilir.

Kent mobilyaları farklı kullanım modaliteleri paralelinde kentlinin çok farklı gereksinimlerine hizmet eder. Bu hizmetler kentliye farklı kurumsal düzenlemeler çerçevesinde sunulmak durumundadır. İletişim hizmetlerini, ulaşım hizmetlerini, alt yapı hizmetlerini, enerji hizmetlerini, bildirişim hizmetlerini, vb. ayrı örgütlenmiş kurumlar sağlarlar. Böylesi bir kurumsal çeşitlemede uygulama kopuklukları kurumsal kimlik çelişkileri ve karar verme süreçleri yaşanması kaçınılmaz olmaktadır (Astekin, 2001). Sağlıklı bir kentleşmenin sağlanabilmesi, bütün disiplinler tarafından ortak kullanılan standartlar ve yönetmeliklerin geliştirilmesi ile sağlanabilir.

3.4. KENTSEL MEKAN KİMLİĞİNİN OLUŞUMUNDA KENT MOBİLYALARININ YERİ

Doğa insan ilişkisi içerisinde mekanlar başlangıçta doğanın kendisi iken, süre içinde insanoğlu kendi ile birlikte doğayı da değiştirmiştir. Bu nedenle tarih boyunca insanlar ve yaşam çevreleri arasında sürekli güçlü bir etkileşim ve bu etkileşime bağlı olarak da değişimler olageldiği gözlenmektedir. Bir başka deyişle insanoğlu sürekli olarak yaşam çevresini değiştirme eğilimindedir.

Farklı coğrafyalarda farklı kültürel ve mekansal biçimlerin ortaya çıkmasına neden olan bu etkileşimde; insan ile yaşam çevreleri arasındaki farklı ve bir o kadar da renkli ilişkilerin oluşması olağan bir durumdur ve bu doğal seyir bugün bile sürmektedir.

Kent, içinde barındırdığı farklı varlık alanlarında yer alan devingen, birbiriyle ilişkili sistemlerin tümüdür. Bu sistemler, kişilerin yaşam tarzı, toplum kişiliği, kamusal, özel ya da yarı özel mekanlar ile kent doğası olabilmektedir. Bütün bunlar o kent açısından kimlik belirleyici unsurlar olarak kabul edilebilirler. Bu anlamda kent kimliği geçmişten geleceğe uzanan tüm fiziksel ve kültür öğelerinin bütünüyle genel bir görünüme ulaşabilir. Kent kimliği, bu yönüyle görsel algılanmaların toplamıyla oluşan bir etki konumundadır. Kuşkusuz bu etkiyi yaratan unsurların başında kent mobilyaları gelmektedir.

Kaçınılmaz olarak her kültürel kökenli kullanım nesnesi gibi kent mobilyaları da temel kullanım işlevlerinin yanısıra toplum yaşamı içerisinde zamanla anlam iletilici bir nesne olurlar. Bundan dolayı, kentsel mekan kimliğine dayanan, onun ayırıcı öğelerinden biri olan ve destekleyen bir sistemin parçası olarak, kent mobilyalarının hem teknik hem de görsel açıdan kent içerisinde bir süreklilik göstermesi gerekir (Bayrakçı, 1991).

Bu bağlamda kent mobilyalarının yüklendikleri işlevsel görevlerinin yanısıra, kent kimliği ile ilişkileri açısından, kentsel anlam ve imgesel botunu oluşturduklarını da söylemek doğru bir yargı olacaktır. Kent mobilyalarının oluşturduğu imgesel boyut, çok yönlü bir iletişim ağının varlığından kaynaklanmaktadır.

3.4.1. Kent Mobilyalarının Kentsel Mekan İmgesine Katkısı

Kentsel yaşamının değişen olumsuz koşullarının olumluya doğru yönlendirilmesinde kentsel mekanlar konusunda bir takım çalışmalar yapılması kaçınılmazdır. Yapıları ve kent mobilyalarını içerisinde barındıran kentlerde başarılı kentsel mekanlardan söz edilebilir. Başarılı kentsel mekan, kentin kalkınma hali olarak tanımlanabilecek olan kentlileşmeye olanak tanıyan mekandır. Kent insanı kente özgü yaşam biçimi ve davranış kalıplarını benimseyen, kentsel çevre ile bütünleşen, kent yaşamına uyumlu bir katılımı olan insandır.

Başarılı kentsel mekanlar çoğunlukla kaliteli bir yaşamın göstergesidir. Relph ve Canter'a göre başarılı kentsel mekanlar üç gerekli elementi kombine etmelidirler. Bu elemanlar;

- ◆ Fiziksel yapı (oluşum)
- ◆ Algılanan deneyim
- ◆ Aktivite olarak sıralanabilir.

Sözü edilen bu bileşen aynı zamanda bir kentsel mekanın imgesinin oluşumunu sağlar. İmge, mekanın algılanması ve o mekanın kimliğini oluşturan kombinasyonu ile ortaya çıkar. Buradan yola çıkarak, başarılı kentsel mekanların birer kimliğe ve imgeye sahip oldukları söylenebilir (Öztürk ve Dedeoğlu, 2003).

Kent mobilyaları başarılı mekanlar bağlamında önemli işlevler üstlenen elemanlardır. Kent mobilyaları kentsel yaşamda kaliteli fiziksel çevreler oluştururken öncelikli gereksinimlerin karşılanmasının ötesinde bir takım estetik işlevlere de sahiptir. Bu işlevleri gerçekleştirirde kullanılacak olan kent mobilyaları gerek fiziksel, gerekse sosyal çevre ile uyumlu ve yeterli oranda olmalıdır.

Kent mobilyalarının kent kimliği ve imgesine olan katkılarını araştırırken; mekanda algılanan deneyimle ilişkili olan anlam, fiziksel yapının oluşumunda etkili olan biçim ve canlılığı sağlayan etkinlik üçgeni üzerinde çözümlenmeler yapılması gerekmektedir. Ayrıca bu çözümlenme tek tek kent mobilyaları üzerinde de uygulanabilir.

Görsel bir öğenin anlamı ve simgesel değerleri aynı zamanda onun formu ve kullanımı ile de ilgilidir. Anlamlandırma esas olan, nesnelere görsel yapıları ve içerdikleri görsel ipuçlarının anlamlarıdır. Örneğin, metal soğuk, ahşap sıcak olarak;

parlak çelik modern, dövme demir antik olarak anlamlandırılır. Modern çizgelere sahip bir kentsel mekana; çizgi, renk, malzeme gibi özellikleri ile antik olarak anlamlandırılabilen bir aydınlatma yerleştirilmesi anlamsal bir uyumsuzluk yaratacaktır (Astekin, 2001).

Kentsel mekanlarda ya da bir kent mobilyasında biçimsel özelliklere ilişkin ritim, denge, bütünlük, uygunluk, zıtlık, düzen, uyum, simetri gibi değerlendirme ölçütlerine göre ortaya çıkan duygular biçimsel estetiğin ilgili alanını oluşturur. Biçimsel estetik, bir objeye yakınlık, duyma ya da onu itici bulma gibi duygularla ifade edilebilir. Tasarım ilkeleri kullanılarak oluşturulan çeşitli kombinasyonlarda mekanda duyum zenginliği oluşturabilir. Bu bağlamda, kent mobilyasında tasarım ilkeleri çerçevesinde renk, doku, form kontrastlıkları sağlanarak da görsel duyum zenginliği sağlanabilir (Bentley, 1985).

Kentsel kimlik ve imgenin oluşumunda mimari elemanlar büyük ölçüde etkili olsa da, kentsel mobilyaları da anlam-biçim ve etkinlikleri ile konuda çok önemli görevler üstlenirler. Bu görevleri yerine getirebilmeleri için, buldukları kentsel mekanla ve birbirleri ile sözü edilen üç bileşen açısından uyum sergilemelidirler. Sürekli değişim içerisinde bulunan kentlerde bu uyumlu birlikteliği sağlayabilmek için yetkili kurumlar arasında eşgüdüm sağlanmalı ve böylece kent parçalarında ve dolayısıyla kent bütününde olumlu bir kimlik oluşumu ve sürdürülmesi sağlanmalıdır.

3.4.2. Tarihi Kentlerde Kimlik ve Kent Mobilyası Tasarımı

Tarihi süreç içinde birçok farklı uygarlık, kentlerini kurarken gerek doku (organik, geometrik) gerekse sosyal ve yönetsel odaklar (agora, forum, meydan vb) oluşturarak kentlerine özgün kimlikler kazandırmışlar; kentler genel kurguları ile uygarlıkların simgeleri ve kanıtları olmuşlardır. Farklı uygarlıklar da kültürel niteliklere bağlı olarak belli temel ilkeleri tekrarlamışlar, bu süreç içinde planlama-tasarım ilkeleri halinde gelmiştir. Zigguratların Mezopotamya kentlerindeki konumları, antik Yunan kentlerindeki Akropoller, kiliselerin Avrupa kent bütünündeki tamamlayıcı nitelikleri, cami ve külliyelerin Osmanlı kentlerindeki sosyo-kültürel kullanımı sonucu oluşan kent karakteri bu olgunun dönemsel ve uygarlık anlamındaki örnekleridir (Velioğlu ve diğ, 1993).

Güzelliğin insan zihni ve duygularındaki etkisi olarak tariflenen estetik, kentsel mekanlarda irdelendiğinde belli bir çekicilik, yaşanabilirlik, mekansal kalite, cephe, form ve mekan özellikleri taşıyan kentsel mekanlar olarak nitelendirilebilirler. Çevrenin, yalnızca insanların biyolojik gereksinimlerini karşılayan işlevselliğe değil, aynı zamanda psikolojik ve entelektüel gereksinimlerini karşılayan estetik niteliklere de sahip olması gerekmektedir. Kentsel mekanların tasarımında, yapıların cephe özellikleri ve kentsel donatı elemanları, bu mekanları daha estetik ve yaşanabilir kılmıştır.

Geçmişin izlerini günümüze ve geleceğe taşıyan tarihi kentlerin çağdaş yaşam koşullarına göre düzenlenmesinde yer verilecek kent mobilyaları, tarihi kentin estetiğine katkıda bulunan, mekanı tanımlayan ve ürün kimliğinin çevre kimliği ile uyum sağladığı koşulda kentsel kimliği belirleyici yapan en önemli öğeleridir. Kentsel mekan estetiğinde işlevleri göz ardı edilemeyecek olan kent mobilyalarının tasarımı, üretimi ve düzenlenmesi bir uzmanlık ve sorumluluk gerektirir. Belirli bir düzenleme sonucunda ortaya çıkacak görüntü bir yandan tarihi kimliği ile entegre olabilmeli ve onu desteklemeli, diğer yandan da kent yaşamını kolaylaştırıp tarihi mekanlara görsel anlamda değer kazandırmalıdır.

Tarihi çevre olarak nitelenen ve kent mobilyasının kullanılacağı kentsel mekanlar:

- ◆ Cadde ve sokaklar
- ◆ Yaya yolları
- ◆ Meydanlar
- ◆ Yapı grupları arasında külliye ve tek yapıların bünyelerinde yer alan avlu, vb. dış mekanlar
- ◆ Tarihi bahçeler
- ◆ Arkeolojik sitler ve sit alanları girişleri/çıkışları bu kapsamda değerlendirilebilirler.

Tarihi nitelik taşıyan kentler kentsel donatı ve estetik bağlamında ele alındığında eski mevcut ve güncel yapılanma bütünleşebilmeli, hareket aksları, dar sokaklardan geniş bulvara kadar her bir mekansal üniteler değerlendirilerek belli bir hiyerarşi çevresinde akış sağlanmalıdır. Yol kesişim noktalarında vurgular olmalı, yapı arası boşluklarda ilginç görsel cazibe öğeleri oluşturulmalı, peyzaj

elemanları ile yaya-trafik aksları arasında görsel seperasyon yapılmalı, donatı döşeme, açık mekanları sınırlayan yapı cepheleri, kent mobilyası ve bazı sanat objeleri ve plastik elemanlar ile tarihi kentler daha cazip kılınmalıdır (Erdoğan ve Ter, 2003).

SONUÇ

Gelişmiş ülkelerde, çok önceleri başlamış olan ve son yıllarda ülkemizde de önem kazanan kentsel mekan düzenleme çalışmalarının amacı; insanlara daha düzenli, güvenli, sağlıklı çevreleri sunarak toplumsal yaşama ve sosyal ilişkilere katkıda bulunmaktır. Bunların gerçekleşebilmesi, kent mobilyaları ve onları kullanan insanlar arasında bir uyumun olması ile sağlanabilir. Çünkü kent mobilyaları insanların çeşitli gereksinimlerini karşılamanın yanısıra toplumsal yaşama ve sosyal ilişkileri de etkilemektedir.

Rutledge (1985)'e göre; doğal süreçleri ve insanın çevresiyle olan ilişkilerini ele alan kentsel ve peyzaj tasarımında insan faktörü referans noktasıdır. Bu yaklaşım kentsel çalışmalarda insan- çevre ilişkilerini, kentin mekansal kullanımlarını, kamu yaşamı ve deneyimlerini ilgi odağı haline getirmektedir. Bu bağlamda insanın kullanıcı olarak yaşam alanları ile iletişimi, kentsel mekanı maksimum düzeyde kullanması ve mekanın da insani değerler taşıması yönündedir. Bu nedenle, iyi bir kent tasarımı kullanıcısının temel gereksinimlerine ve davranışlarına uygunluk göstermelidir.

Kent mobilyaları insanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanırlar. Bu bakımdan, tasarımlarda insanın algısal ve davranışsal özellikleri ile gereksinimleri ve davranışları arasındaki ilişkiler iyi etüt edilmeli, insanın fizyolojik, psikolojik yapısına uygun gereksinimleri doğrultusunda güven veren ürünler yaratılmalıdır.

Kent mobilyaları üretildikleri malzemeye ve üretim şekillerine göre farklı estetik özelliklere sahiptir. Kullanım amaçları göz önünde bulundurularak üretilen kent mobilyalarındaki en önemli özellik çevreye uyum sağlama ve dayanıklılıktır.

Kent mobilyaları tasarımında, kullanıcı gereksinimleri, insan ölçütleri ve insan davranışları, bir bütün olarak dikkate alınmadığı ve standart hatalarının mevcut olduğu görülmektedir. Standartlar, boyut, kullanım, bakım, malzeme, üretim ve uygulama tekniği ürünün kullanım süresi ve görünümü üzerinde etkin rol oynamaktadır.

Kentsel mekanlarda yapılan tasarımlarda kentli için en uygun çözümler, kenti kullananları dikkate alan tasarımlarla mümkündür. Kent mobilyaları farklı kullanım modaliteleri paralelinde kentlinin çok farklı gereksinimlerine hizmet eder. Bu hizmetler, kullanıcıya farklı kurumsal düzenlemeler çerçevesinde sunulmak

zorundadır. İletişim, ulaşım, alt yapı, enerji, bildirim vb hizmetleri ayrı ayrı örgütlenmiş kurumlar sağlar. Böylesi bir kurumsal çeşitlemede uygulama kopuklukları, kurumsal kimlik çelişkileri ve parçacı karar verme süreçleri yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Sağlıklı bir kentleşmenin sağlanabilmesi, bütün disiplinler tarafından ortak standartlar ve yönetmeliklerin getirilmesi ile sağlanabilir.

Sonuç olarak; değişen yaşam biçimi çerçevesinde bütünsellik gösteren kentsel mekanlar oluşturmada kent mobilyaları tasarımı çok yönlü düşünmeyi ve tartışmayı gerektirmektedir. Tez kapsamında yapılan araştırmada, donatı elemanlarını kullanan kişilerin meydana getirdiği tahribat, planlama ve tasarım aşamalarında yapılan hatalar nedeniyle günümüzde kent mobilyalarının tam anlamı ile amacına hizmet veremediği gözlenmiştir. Bu sorunun çözülebilmesi için, kent mobilyaları kentsel tasarım çerçevesinde ele alınmalı ve kent kimliği göz önünde bulundurularak, estetik, işlevsel, fonksiyonel ve ergonomik tasarımlar yapılmalı ve doğru biçimde birbirleriyle uyumlu olarak, uygun yere yerleştirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktürk, D.**, 1993. Kentsel Mekanların Tasarımında Psikolojik Boyut Üzerine Araştırma ve Bir Yöntem Önerisi, *Doktora Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akıncı, G., Koca, B.**, 2002. Ergomide Antropometrinin Önemi, *Standart Dergisi*, İstanbul, 490.
- Anılsın, F.**, 2001. Ürün Kullanıcı İlişkileri Açısından İstanbul'da Kent Mobilyaları, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s.175-177.
- Anonim**, 1990a. Oturma bankları, TSE 7941, *Türk Standartları Enstitüsü*, Ankara.
- Anonim**, 1991. Özürlülerin İkamet Edeceği Binaların Düzenlenme Kuralları, TSE 9111, *Türk Standartları Enstitüsü*, Ankara.
- Anonim**, 1992. Kentsel Tasarım Kılavuzu 2, YTÜ Mimarlık Fakültesi Kentsel Tasarım Grubu, İstanbul.
- Arıoğlu, N., Acun, S., Gürdal, E.**, 2001. Çimento Esaslı Malzemelerin Mekan Oluşturulmasında Kullanım Alanlarının Analizleri, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslanboğan, İ.**, 1990. Kentlerde Yolların Ağaçlandırılması, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Astekin, M.**, 2001. Kentin Kuramsal Kimliği ve Kent Donatımında Eşgüdüm, I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu/ Bildiriler, İstanbul.
- Aydın, S.**, 1999. Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği", Öteki Yayınevi, Ankara.
- Bayrakçı, O.**, 1989. Kent Mobilyaları Tasarımında Kimlik Sorunu ve Kent Kimliği İçindeki Yeri, *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 15-16 Mayıs, s.75-76.
- Bakan, K. ve Konuk, G.**, 1987. Türkiye'de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, *TÜBİTAK*, Uygulama Kılavuzu, Ankara.

- Bala, H. Ve Uysal, M.,** 2003. Katı Atıkların Toplanmasına Yönelik Kent Mobilyalarının Mevcut Kullanımı, *II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 24-27 Nisan, s.336-338.
- Bayazıt M.,** 2005. Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metotlarına Giriş, *Ders Notları*, İstanbul.
- Besim, B.,** 2007. Özgün Kentsel Mekanların Okunması ve Belirtilmesi Üzerine Analitik Bir Çalışma, *Doktora Tezi*, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilen, S.,** 2004. Kentsel Dış Mekanların Tasarımında Antropometrik Verilere Bağlı Olarak Peyzaj Elemanlarının Ankara Örneğinde Araştırılması, *Doktora Tezi*, AÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin, N.,** 2004. Fiziksel Mekandan İnsani ya da İnsanlı Mekana, *Mimarlık Dergisi*, İstanbul, 3, 93.
- Bilgin, S.,** 1995. Türkiye’de Kentsel Mekanların Yönlendirilmesinde (kent) Planlama-(kentsel) Tasarım İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bilsel, K.,** 1989. Kamu Alanları Düzenlenmesinde Kentsel Tasarım Tekniğinin Kullanıma Planlama Bütününe Kuramsal Yaklaşım, *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 15-16 Mayıs, s.49-50.
- Boduroğlu, Ş.,** 2001. Kentsel Dış Mekanların Aydınlatılmasının Kentsel Tasarım İlkeleri Açısından İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Booth, Norman, K.,** 1983. Basic Elements of Landscape Architectural Design, New York.
- Bulut, Y., Atabeyoğlu, Ö., Yeşil, P.,** 2007. Erzurum Kent Merkezi Donatı Elemanlarının Ergonomik Özelliklerinin Araştırılması, *Tarım Bilimleri Dergisi*, Ankara, 14, 131-138.
- Celbiş, Ü.,** 2001. Ürün Kullanıcı İlişkileri Bağlamında Kent Mobilyaları ve İşlevleri, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s.183-186.
- Çokar, A.,** 1994. Kent Mobilyaları- Çöp Kutuları- İstanbul Fenerbahçe Bölgesi’nde Bir Değerlendirme Çalışması, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Coşkun N., Aydın P.,** (2003). Mekan Kimlik İlişkisi Bağlamında Kent Mobilyası, *II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 24-27 Nisan, s.112-114.
- Çöl, Ş.,** 1998. Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem, *Doktora Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çubuk, M.,** 1991. Kentsel Tasarım, *Tasarım Dergisi*, **16**, 100- 105.
- Çubuk, M.,** 1989. Kamu Mekanları ve Kentsel Tasarım, *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 15-16 Mayıs, s.49-50.
- Dinç, H.,** 1993. Çocuk Oyun İşlevi ve Öğeleri, *Yüksek Lisans Tezi*, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan K., Ter F.,** , 2003. Tarihi Kentlerde Kent Mobilyası ve Kent Estetiği, *II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 24-27 Nisan, s.469-470.
- Eren, A.,** 1989. Peyzaj Donatıları ve İstanbul Örneği, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erkan, N.,** 1996. Ergonomi, *Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları*, Ankara, **14**, 373.
- Erkman, U.,** 1982. Mimari Tasarım İçin Bir Veri Üretim Yöntemi Olarak Çevre Analizi, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Eryarar, N.,** 2002. Kent Ögesi Olarak Kamusal İletişim Donatıları , *Yüksek Lisans Tezi*, MÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Feyizoğlu, S.,** 2008. Kent Mobilyalarının Mekanlarda Yeri ve Oluşum Süreçlerinin İrdelenerek Sınıflandırılması, *Yüksek Lisans Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gombrich, E., (çev.Erduran),** 1998. “Sanatın Öyküsü”, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Gürsel, Y.,** 1999. “Arena”, Mimar, Anlam, Beğeni Sempozyumu, YEM Yayın, İstanbul.
- Hacıhasancıoğlu, O.,** 2003. “Mimarlık ve Kimlik”, *Yüksek Lisans Ders Notları*, İTÜ, İstanbul.
- Hançerlioğlu, O.,** 1973. Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul.

- Kayış, B. Ve Özok, F., 1989.** Türk Erkek Toplumunun Antropometrik Ölçülerinin Belirlenmesi, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, Rapor No: a-71.
- Kesim, A., Eroğlu C., 2001.** Türkiye’de Kent Mobilyalarının Peyzaj Mimarlığı Yönünden Bazı Sorunları, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s. 137-140.
- Konuk, G., 1991.** Zaman ve Mekanın Bir Sentezi Olarak Kentsel Tasarım, *I. Kentsel Tasarım ve Uygulamaları Sempozyumu*, İstanbul, 23-24 Mayıs, s.54-56.
- Kuban, D., 1992.** Mimarlık Kavramları, YEM Yayın, İstanbul.
- İzgi, U., 1999.** Mimarlıkta Süreç, Kavramlar-İlişkiler, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Neufert, E., 1983.** Yapı Tasarımı Temel Bilgisi.
- Mukodo, N., 1989.** Naoki, Street Furniture, Bujitsu Shappan, Tokyo.
- Oberne, D.J., 1995.** Ergonomiss at Work, Human Factors in Design and Development, England.
- Örer, G., 2002.** Konut-Kimlik-Ev Modeli ve Modelin Bir Örnek Olarak İstanbul Kentinde Uygulaması, *Doktora Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özaydın, G., Erbil, D., Ulusay, B., 1989.** Kamu Mekanları Tasarımının Tamamlayıcısı Olarak Bildirişim Öğeleri, *Kamu Mekanları Tasarımı ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 15-16 Mayıs, s.64-67.
- Özcan, C., 2001.** Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kent Mobilyalarına Etkisi ve İnteraktif Multimedya Kent Kioksları, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s. 365-367.
- Öztürk, B., Dedeoğlu, F., 2003.** Kent Mobilyalarının Kentsel Mekana Katkısı, *II. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 24-27 Nisan, s.355-357.
- Öztekin, K., Demirarslan, D., Bilgiç, D., 2003.** Kentleşme, Kent Kimliği, Tarihi Kent ve Kent Mobilyaları İlişkisinin İncelenmesi, *II Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 24-27 Nisan, s.199-122.
- Öztürk, L., 1992.** Kent Aydınlatma İlkeleri, *YTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını*, 247, s. 31-37.

- POSTALCI, E.**, 2005. Küreselleşmenin Mekan Kimliğine Etkisinin Ege Yerleşmeleri Örneğinde İncelenmesi, *Sanatta Yeterlilik Tezi*, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Roth, L.M., (çev.E.Akça)**, 2000. Mimarlığın Öyküsü, Öğeleri, Tarihi ve Anlamı, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Şahin, Ş.**, 1989. Ankara Kenti Yol Ağaçlarının Sorunları ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Alınması Gerekli Önlemler, *Yüksek Lisans Tezi*, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Satır, Ş.**, 2003. Ürün Tasarımı Bakış Açısı ile Kent Mobilyalarının Sınıflandırılması, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s.177-179.
- Şerefhanoglu, M.**, 1992. Kentsel Tasarımda Aydınlatmanın Rolü, *I. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu*, İstanbul, 23-24 Mayıs, 15-27.
- Tunay, C.**, 2008. Dekoratif Kaplama Sistemlerinde Asfalt Kullanım ve Alternatif Yöntemler, *Doktora Tezi*, SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Uzun, A.**, 2001. İstanbul Açık Alanlarda Su Donatılarının Kullanımı Üzerine Araştırmalar, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s.323-326.
- Ürgenç, S.**, 1990. Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği Ders Notları, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul.
- Yıldırım, A.**, 2000. Kamusal Alanlarda Vandalizm, *Yüksek Lisans Tezi*, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, B.**, 2003. Engelliler Dış Mekan tasarım Özellikleri, *Yüksek Lisans Tezi*, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldızcı, C.**, 2001. Kent Mobilyaları Kavramı ve İstanbul'daki Kent Mobilyalarının İrdelenmesi, *I. Uluslararası Kent Mobilyaları Sempozyumu*, İstanbul, 9-10-11 Mayıs, s.30-35.
- Yılmaz, N.**, 1998. Kent İçi Yol Ağaçlandırma Kriterleri İstanbul'daki Örnek Caddelerin İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Walker**, 1988. Site Design and Construction Detailing, Third edition.

Woodward, K., 1999. "Concepts of Identity and Difference", Identity and Difference, Sage Publications , Londra.

ÖZGEÇMİŞ

İstanbul'da 1980 yılında doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini İstanbul'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nden 2002 yılında Peyzaj Mimarı unvanıyla mezun oldu. MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim/ Anasanat dalında 2007 yılında yüksek lisans eğitime başladı. 2002 yılından bu yana özel bir şirkette Peyzaj Mimarı olarak görev yapmaktadır.